

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΜΣ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία:

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΑΠΟΘΗΚΩΝ ΕΘΙΑΓΕ ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ, ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΧΩΡΙΟ

μεταπτυχιακή φοιτήτρια

ΜΠΟΥΡΑΖΑ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ.

επιβλέπων

ΚΩΣΤΑΣ ΑΔΑΜΑΚΗΣ

Αναπλ. Καθηγητής Τμήμα Αρχιτεκτόνων
Παν. Θεσσαλίας

Σεπτέμβριος 2019

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΧΠΠΑ
ΠΜΣ| ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία:

**ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΑΠΟΘΗΚΩΝ ΕΘΙΑΓΕ ΣΤΗ
ΛΑΡΙΣΑ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΧΩΡΙΟ**

φοιτήτρια : Μπουραζά Χρυσάνθη | αρχιτέκτων μηχανικός Α.Π.Θ.

Επιστημονική επιτροπή

επιβλέπων : Αδαμάκης Κωνσταντίνος | Αναπληρωτής Καθηγητής Τμ. Αρχιτεκτόνων Π.Θ.

Γοσποδίνη Ασπασία| Καθηγήτρια ΤμΜΧΠΠΑ Π.Θ.

Χριστοπούλου Όλγα| Καθηγήτρια ΤμΜΧΠΠΑ Π.Θ.

Λάρισα, Σεπτέμβριος 2019

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λ.π., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 30/08/2019

Ονοματεπώνυμο: Μπουραζά Χρυσάνθη

Υπογραφή:

Ευχαριστίες

Θα ήθελα πρώτα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα μου κ. Κώστα Αδαμάκη για την καθοδήγηση του, την πολύτιμη βοήθεια του και την άψογη συνεργασία μας. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστώ τους συναδέλφους και συνεργάτες μου για τη στήριξη τους. Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στους φίλους και ειδικά στην οικογένεια μου, που με στήριξαν σε όλο το διάστημα των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Στη γιαγιά μου.....

Περίληψη

Οι συνεχείς μετασχηματισμοί των πόλεων, τις φέρνουν αντιμέτωπες με διάφορες προκλήσεις, ανάμεσα τους και η αξιοποίηση των αστικών κενών. Ο αστικός σχεδιασμός καλείται να απαντήσει σε αυτές τις προκλήσεις, μέσω των αστικών αναπλάσεων. Η αξιοποίηση και επανάχρηση των ανενεργών εγκαταστάσεων του τεχνικού μας πολιτισμού, δημιουργεί τις προϋποθέσεις λειτουργικής επανένταξης τους στη ζωή των πόλεων. Η επανάχρησή τους ως χώρους πολιτισμού, αποτελεί μία σύγχρονη πρακτική. Οι νέοι αυτοί υποδοχείς πολιτισμού, μπορούν σε συνδυασμό με κατάλληλο πρόγραμμα αστικής ανάπλασης να λειτουργούν ως καταλύτες στην αστική αναγέννηση ευρύτερων περιοχών ή στην εξυγίανση υποβαθμισμένων περιοχών. Στο πλαίσιο αυτό η παρούσα διπλωματική μεταπτυχιακή εργασία πραγματεύεται την αξιοποίηση και επανάχρηση σε πολιτιστικό χωριό, των αγροτικών αποθηκών του πρώην ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε στη Λάρισα. Διερευνάται επίσης πως αυτά τα ανενεργά κελύφη και η ευρύτερη έκταση των 220 στρεμμάτων, δύναται να αξιοποιηθούν προς όφελος της πόλης ως φορέας της αγροτικής ιστορίας και του πολιτισμού της Θεσσαλίας.

Λέξεις κλειδιά: *Αστικά Κενά, Ανάπλαση, Επανάχρηση, Πολιτιστικό Χωριό, Αγροτικές Αποθήκες, ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε, Θεσσαλία*

Abstract

The constant transformations of the cities make them face various challenges, such as the exploitation of urban vacant land. Urban planning is called to answer to these challenges through urban renewal. The exploitation and reuse of inactive facilities of our technical civilization, creates the right conditions for their reintegration in the life of the cities. The reuse of them, as cultural facilities, is a common contemporary practice. These new culture receptors, in combination with a suitable program of urban renewal, may work as catalysts in the urban regeneration of whole regions or in the gentrification of degraded areas. In this frame, the current thesis deals with the exploitation and reuse of the rural warehouses of former National Institute of Agricultural Research sited in Larisa, in artist residencies. It is also being explored how these inactive facilities and the broader area of 220.000 sq m, can be exploited in the advantage of the city as a carrier of agricultural history and culture of Thessaly.

Key words: *Urban void, Urban Renewal, Reuse, Artist Residencies, Rural Warehouse, Thessaly*

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Abstract.....	5
Συντομογραφίες – Αρκτικόλεξα	8
Εισαγωγή	9
Μεθοδολογία.....	11
1. ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΑ	14
1.1 Ιστορικά στοιχεία.....	15
1.2 Αποθήκευση σιτηρών	23
2. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	27
2.1 Βιομηχανική κληρονομιά – Βιομηχανική αρχαιολογία.....	27
2.2 Αστικά κενά	31
2.3 Επανάχρηση βιομηχανικών κτιρίων	34
3. Παραδείγματα Επανάχρησης Βιομηχανικών Κτιρίων.....	37
3.1 Ιταλία- Manifattura Tabacchi- Φλωρεντία	37
3.2 Λάρισα -Μύλος του Παπά	42
4. Ανάλυση περιοχής μελέτης.....	46
4.1 Ταυτότητα Τοπίου	46

4.2 ανθρωπογενείς παράγοντες.....	63
4.3 περιβαλλοντικοί παράγοντες	69
4.4 αντίληψη - χρήση τοπίου	72
4.5 Αποτύπωση συγκροτήματος αγροτικών αποθηκών και αρχιτεκτονική τεκμηρίωση	76
5. Πρότασης ανάπλασης και επανάχρησης.....	85
5.1 Βασικές Αρχές – Κεντρική Ιδέα Πρότασης Επανάχρησης.....	85
5.2 Ανάλυση της πρότασης.....	87
5.3 Πρόταση Ανάπλασης Ευρύτερης Περιοχής μελέτης.....	95
5.4 Βασικές αρχές διαμόρφωσης του Τοπίου	96
Αντί επιλόγου.....	100
Πηγές Εικόνων.....	101
Βιβλιογραφία:	103
Παράρτημα Σχεδίων	108

Συντομογραφίες – Αρκτικόλεξα

ΑΠ	Αστικό Πράσινο
Γ.Π.Σ.	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε	Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας
ΕΛΓΟ	Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός
ΕΧ	Ελεύθεροι Χώροι
Ι.Κ.	Ιστορικό Κέντρο
ΙΚΦ&Β	Ινστιτούτο Κτηνοτροφικών Φυτών & Βοσκών Λάρισας
ΠΕ	Πολεοδομική ενότητα
ΠΕΟ	Παλιά Εθνική Οδός
ΠΠΕ	Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης
ΣΕΚΦΟ	Σταθμός Ερεύνης Κτηνοτροφικών Φυτών και Οσπρίων
ΥΠΑΑΤ	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
TICCIH	The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage

Εισαγωγή

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας είναι η δημιουργική επανάχρηση και αξιοποίηση του συγκροτήματος αγροτικών αποθηκών του πρώην ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε στη Λάρισα. Η επέκταση της πόλης προς το νότο εγκλώβισε στον αστικό ιστό την πολύ μεγάλη έκταση που ανήκε στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Η έκταση αυτή διεκδικήθηκε από το Δήμο Λαρισαίων, και πλέον το τμήμα βορείως της οδού Θεοφράστου παραχωρήθηκε κατά χρήση στο Δήμο, όπως και οι τέσσερις από τις πέντε αποθήκες που υφίστανται σε αυτό το τμήμα της έκτασης.

Κατά την πρόσφατη διεκδίκηση από την πόλη της Λάρισας του χρίσματος της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης για το 2021, τέθηκε ως προτεραιότητα στο φάκελο υποψηφιότητας η δημιουργία Πολιτιστικού Χωριού στο χώρο των αποθηκών. Παρά το γεγονός ότι η πόλη δεν κατάφερε να λάβει το χρίσμα ΠΠΕ, η έκταση πρόκειται να αναπλασθεί και να αξιοποιηθεί από το Δήμο, σύμφωνα με τη σύμβαση παραχώρησης.

Μέσα από την παρούσα εργασία, επιχειρείται η ανάλυση της περιοχής, η διερεύνηση των κατάλληλων προτάσεων για την ανάπλαση αυτής και ειδικότερα η εστίαση στην επανάχρηση των αποθηκών σε Πολιτιστικό Χωριό. Αποτελεί μεγάλη πρόκληση η αξιοποίηση προς όφελος της πόλης ενός αστικού κενού αυτού του μεγέθους και η απόδοση του σε αυτή. Στο πλαίσιο της έρευνας διερευνώνται βιβλιογραφικά, η αυξανόμενη τάση στην αξιοποίηση της βιομηχανικής κληρονομιάς, και οι σύγχρονες πρακτικές αναγέννησης αξιοποίησης των

Εικόνα 1: Στάχυ, προσωπικό σκίτσο

αστικών κενών. Τίθεται ακόμη το ζήτημα της επανάχρησης των ανενεργών βιομηχανικών κελυφών , μέσω της μετατροπής τους σε χώρους πολιτισμού. Άλλωστε η διεθνής πρακτική έχει να επιδείξει πολλά επιτυχημένα παραδείγματα σε αυτόν τον τομέα, ειδικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Εικόνα 2: Άποψη του Θεσσαλικού Κάμπου

Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στη σύνταξη της παρούσας εργασίας, είναι ο συνδυασμός πρωτογενούς και δευτερογενούς έρευνας. Η επανάχρηση και αξιοποίηση ανενεργών κτιριακών κελυφών, αποτελεί διεθνή πρακτική στον τομέα των αναπλάσεων. Όλα τα κτίσματα, ανεξαρτήτως της αρχιτεκτονικής τους αξίας, είναι φορείς της ιστορίας του τόπου. Προκειμένου να συνταχθεί η πρόταση ανάπλασης του ευρύτερου χώρου της έκτασης πρώην ΕΘΙΑΓΕ, και να εξειδικευτεί η πρόταση επανάχρησης σε πολιτιστικό χωριό των υφιστάμενων αγροτικών αποθηκών, επιχειρείται, αρχικά η βιβλιογραφική προσέγγιση ζητημάτων, όπως η έννοια των αστικών κενών και η επανάχρηση βιομηχανικών κτιρίων.

Δεδομένου ότι η έκταση αυτή χρησιμοποιούταν έως πρόσφατα για έρευνα στον αγροτικό τομέα, κρίθηκε απαραίτητο να γίνει αναφορά στη διαχρονική σχέση της Θεσσαλίας με την γεωργία, και στις πρακτικές αποθήκευσης σιτηρών.

Στη συνέχεια γίνεται η ανάλυση της περιοχής μελέτης σε δύο άξονες, ανάλυσης τοπίου και αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης των υφιστάμενων κτισμάτων, με στόχο την ανάδειξη των προβλημάτων και των προοπτικών, που οδηγούν στη σύνταξη μιας ολοκληρωμένης πρότασης ανάπλασης. Στα πλαίσια της πρωτογενούς έρευνας, πραγματοποιήθηκε συνέντευξη από τον Δρ. Λεωνίδα Τούλιο νυν διευθυντή του Ινστιτούτου Βιομηχανικών και Κτηνοτροφικών Φυτών.

Η εργασία δομείται σε πέντε κεφάλαια. Μετά την εισαγωγή, το πρώτο, το δεύτερο και το τρίτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένα στη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της πρωτογενούς έρευνας. Το πέμπτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην ανάλυση της πρότασης επανάχρησης και ανάπλασης.

Εικόνα 3: Μουσείο Σιτηρών και Αλεύρων- Μύλος του Παππά

© ΑΡΧΕΙΟ ΒΑΝΙΑΣ ΤΛΟΥΥΠΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

πασῶν τῶν ἐπιστημῶν μήτηρ τέ καί τροφός Γεωργία ἐστί

(Αριστοτέλης, Πολιτικά ΣΤ)

1

ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΑ

1. ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΑ

«τὴν δὲ Θεσσαλίην λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην»

(Ηρόδοτος, Ιστορία VII, 129)

Η ευφορία του Θεσσαλικού κάμπου αποδίδεται στις εναποθέσεις ιζημάτων από τους ποταμούς και τους χείμαρρους, χιλιάδες χρόνια πριν, όταν το θεσσαλικό βαθύπεδο μετατράπηκε σε λίμνη. Η απόσυρση των υδάτων μετά τη διάρρηξη των Τεμπών, αποκάλυψε την εύφορη θεσσαλική πεδιάδα (Helly, Bravard, Caputo, 2002)

*
"Όπως και σήμερα, έτσι και στην αρχαιότητα ή Θεσσαλία ήταν μία πλουσιώτατη και παραγωγικώτατη περιοχή. Το λεκανοπέδιο μάλιστα του Πηνειού, περισσότερο καλλιεργημένο και πυκνοκατοικημένο, τροφοδοτούσε με τα γεωργικά του προϊόντα όλη τη νότια Ελλάδα. Αυτή ακριβώς ή ευφορία του τόπου έκανε, ώστε στους αρχαίους να αναφέρεται με τὸ επίθετο «ἐριβόλαξ = με γόνιμη γῆ». Ὁ «ἀργυροδίνης» Πηνειὸς κι ὁ «καλλίρρους» Τιταρήσιος, με τὸ «ἐκ τινος ὕλης λιπαρὸν ὕδωρ» ἄρδευαν πλούσια ὅλη τὴν πεδινὴ περιοχή. Ὁ Θουκυδίδης τὴν ἀποκαλεῖ «ἀρίστην» κι ὁ γεωγράφος Σκύμνος «εὐβιωτάτην (= πλουσιώτατη), κράτιστα πεδία καὶ τελεσφόρα ἔχουσιν». Ὁ Ἀπολλώνιος ἐξ ἄλλου τὴ χαρακτηρίζει «γαίαν πάνπαν εὐρειτὸν τε (= με πολλὰ νερά) καὶ εὐβοτον (= με πολλὰ βοσκοτόπια)». ὁ Στράβων «εὐδαιμονεστάτην», ὁ Κλαυδιανὸς ἐξυμνεῖ τὰ *laeta Thessaliae pascua*, δηλαδή τοὺς χλοεροὺς λιμῶνες τῆς Θεσσαλίας, ὁ Εὐριπίδης σημειώνει ὅτι «βρίθει ὄλβῳ εὐθαλεῖ τ' εὐκαρπία» κι ὁ Προκόπιος τὴν ὀνομάζει «εὐφορον χώραν καρπῶν παντοδαπῶν». Σχετικὰ με τὴν πανίδα τῆς χαρακτηριστικὰ εἶναι ὅσα σημειώνει ὁ Θεσσαλὸς γιατρός καὶ γεωγράφος Ν. Γεωργιάδης στὰ 1894. «Φαίνεται δέ, ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ θεσσαλικὴ πεδιάς ἦτο μᾶλλον κατάφυτος, καὶ πᾶσα ἡ περὶ τὴν Ἀρίσαν χώρα ἦτο κατὰ τὸν Θεόφραστον ἐλαιόφυτος· ἂν δὲ ἀναλογισθῶμεν τὰ ἄλση τὰ περιβάλλοντα τοὺς ἐπιφανεῖς ναοὺς τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος καὶ τὰ κατάφυτα καὶ εὐσκία αὐτῶν γυμνάσια, δυνάμεθα εὐκόλως νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ θεσσαλικὴ πεδιάς δὲν παρείχε τὴν ἄχαριν καὶ μονότονον ὄψιν, ἣν ἀπεργάζεται σήμερον ἡ σπανιότης τῶν δένδρων καὶ τῶν δασῶν». Ἄν ἐξαιρέση κανεὶς τὴν ἐμποροναυτικὴ περιοχή τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου, ἀπ' ὅπου διοχετεύονταν στὶς ἄλλες ἐλληνικὲς πόλεις δημητριακὰ, κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα, καὶ δοῦλοι κάποτε, ἡ οἰκονομία τῆς ἀρχαίας Θεσσαλίας ἦταν στὴ βάση τῆς γεωργοκτηνοτροφικῆς.

Εικόνα 5: Απόσπασμα από το άρθρο του Ε. Σκουβάρα

Εικόνα 4: Ἐποψη τοῦ Θεσσαλικοῦ Κάμπου

1.1 Ιστορικά στοιχεία

Προϊστορία

Η μετάβαση από το θηρευτικό βίο στην καλλιέργεια της γης κατά τη νεολιθική περίοδο, αποτέλεσε τομή στην ιστορία της ανθρωπότητας και σηματοδότησε ουσιαστικά την πολιτιστική ανέλιξη του ανθρώπου. Η παραγωγική δραστηριότητα και η επακόλουθη μόνιμη εγκατάσταση πληθυσμών, συντέλεσε στη δημιουργία των πρώτων οικισμών.

Τα δημητριακά καλλιεργούνται στον εύφορο κάμπο της Θεσσαλίας, από την 7^η χιλιετία π.Χ. γεγονός που αποδεικνύεται από τα αρχαιοβοτανικά δεδομένα (Βαλαμώτη, 1994). Από τα δημητριακά καλλιεργείται σιτάρι, μονόκοκκο και δίκκοκο, κριθάρι, βρώμη, κεχρί και από τα όσπρια φάβα, μπιζέλια, φακή και ρεβίθια (Ψύρρας, 2008). Η ανασκαφική έρευνα έφερε στο φως πλήθος αγροτικών οικισμών που αναπτύχθηκαν στη Θεσσαλία κατά την νεολιθική περίοδο, όπως το Σέσκλο, το Διμήνι, η Άργισσα, το Οτζάκι, το Αχίλλειο κ.α. Οι πρώτοι οικισμοί αναπτύχθηκαν πάνω σε λόφους και κοντά σε φυσικές πηγές, στον Πηνειό και τους παραποτάμους του. Η διαχρονική κατοίκηση στην ίδια θέση, οδήγησε στη δημιουργία τεχνητών εξάρσεων του εδάφους (γήλοφοι), μέσω των επάλληλων στρωμάτων, τις λεγόμενες Μαγούλες, οι οποίες είναι διάσπαρτες στον Θεσσαλικό χώρο και προστατεύονται από την Αρχαιολογική Νομοθεσία.

Εικόνα 6: Θέση νεολιθικών οικισμών- Χάρτης Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας

Οι ερευνητές έχουν διαπιστώσει μεγάλη συνάφεια σχετικά με την κατανομή των σιτοπαραγωγικών περιοχών στον ελλαδικό χώρο ανάμεσα στη Νεολιθική και τη σημερινή εποχή (Σκαφιδά, 1994)

Οι πρώτοι γεωργοί, κατασκεύαζαν τα εργαλεία τους από οστά και κέρατα ζώων, από πετρώματα και ξύλο. Τα πετρώματα που χρησιμοποιούνταν ήταν συνήθως τοπικοί λίθοι, αλλά και πυριτόλιθος και οψίανος που έφταναν μέσω δικτύων από πιο απομακρυσμένες περιοχές. Η συγκομιδή γινόταν με δρεπάνια από λεπίδες πυριτόλιθου που εφάρμοζαν πάνω σε καμπυλόγραμμες λαβές ξύλου.

Κατά την εποχή του Χαλκού, εντατικοποιήθηκε η χρήση των μετάλλων. Εισήχθησαν στη γεωργία νέα εργαλεία, όπως το άροτρο. Την εποχή αυτή ξεκινά η καλλιέργεια της ελιάς και του αμπέλου και γενικά παρατηρείται αύξηση της γεωργικής παραγωγής. Στη μέση εποχή του χαλκού (2100-1600 π.Χ.), διαπιστώνεται σταδιακή εμπορική εκμετάλλευση των αγροτικών προϊόντων. Η ύστερη εποχή του χαλκού (1600-1050 π.Χ.) συνδέεται με τον μυκηναϊκό πολιτισμό. Στη Θεσσαλία εξαπλώνεται την περίοδο 1400 με 1050 π.Χ. και η Ιωλκός θεωρείται το βορειότερο ανακτορικό κέντρο. Είναι η εποχή γέννησης των μύθων. Στα ανακτορικά κέντρα αναπτύσσεται οργανωμένο σύστημα αποθήκευσης και αναδιανομής τροφίμων με κυρίαρχα τα σιτηρά, το λάδι, το κρασί και δευτερεύοντα τα μπαχαρικά, τα βότανα και το μέλι. (Dickinson 1994)

Εικόνα 7: Εργαλεία προϊστορικών ανθρώπων- Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας

Αρχαιότητα

Η Γεωμετρική περίοδος (1100-700 π.Χ.), σηματοδοτείται από τις έντονες μετακινήσεις των φύλων. Οι Θεσσαλοί μετακινούνται από την άγονη κεντρική Πίνδο, στην Άρνη και τα παλαιότερα φύλα (Αινιάνες, Αιολείς, Βοιωτοί) μετοικούν σε άλλες περιοχές. Σταδιακά οι Θεσσαλοί εξαπλώνονται στη Θεσσαλική πεδιάδα. Το πλεόνασμα της γεωργικής παραγωγής αποτελεί αντικείμενο εμπορικής συναλλαγής. Εντατικοποιείται η καλλιέργεια της ελιάς, των αμπέλων και των δημητριακών, παρόλο που τα εργαλεία παραμένουν ίδια. Η Λάρισα και η Ιωλκός είναι τα κυριότερα κέντρα στη Θεσσαλία

Κατά την αρχαϊκή περίοδο (700-478 π.Χ.) στη Θεσσαλία τα αυτόχθονα φύλα που παρέμειναν υποτάχθηκαν σε δουλοπάροικους τους πενέστες, που ήταν νομικά δεμένοι με τη γη και έδιναν το μεγαλύτερο μερίδιο της σοδιάς στους γαιοκτήμονες (Αριστοτέλης, Πολιτικά 1269α35-1269β10). Ο υποβιβασμός επίσης των αγροτών δημιούργησε διενέξεις μεταξύ των εξαρτημένων παραγωγών και των γαιοκτημόνων.

Στη Θεσσαλία από την αρχή τα κράτη συγκροτήθηκαν με βασική αρχή τους δεσμούς αίματος . Βασικός πυρήνας της πρώιμης διοικητικής οργάνωσης τους ήταν η οικογένεια. Πολλές ομοαίματες οικογένειες αποτελούσαν το γένος. Πολλά γένη μαζί συγκροτούσαν τις φατρίες και οι φατρίες τις 12 φυλές κατά πόλη κράτος , οι οποίες όμως εφαρμόσθηκαν στη Θεσσαλία μετά το 4ο αι. π.Χ. Η γη που κατακτήθηκε από τους Θεσσαλούς διανεμήθηκε σε μεγάλους κλήρους, οι οποίοι αριθμούσαν κάποια χιλιάδες στρέμματα και ανήκαν σε ισάριθμα γένη. Έτσι έχουμε τις

Εικόνα 8: Μετακινήσεις ελληνικών φύλων- Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας

περιώνυμες πλέον σε όλη την αρχαιότητα φατριές: Αλευάδες, Σκοπάδες, Εχεκρατίδες, Φαζίνοι και Ιταλοι. (Τζαφάλιας, 2015)

Η Θεσσαλία οργανώνεται διοικητικά με βάση το σύστημα των τεσσάρων τετράδων που απαρτίζουν το 'Κοινό των Θεσσαλών' με έδρα τη Λάρισα. Τα τέσσερα φυλετικά κράτη είναι: η Πελασγιώτις, η Φθιώτις, Εστιαιώτις και η Θεσσαλιώτις.

Κατά την κλασσική εποχή (478-323 π.Χ.) οι έντονες κοινωνικές αντιθέσεις, οδήγησαν σε εξέγερση τους πενέστες. Το 402 π.Χ η ολιγαρχία των Αλευάδων πέφτει και η εξουσία περιήλθε σε πιο μετριοπαθή ολιγαρχία, βελτιώνοντας τη ζωή των πενεστών. Η απελευθέρωση τους ήρθε το 380 π.Χ. όταν Ιάσοντας τύραννος των Φερών, επιβλήθηκε ως ταγός σε όλη τη Θεσσαλία. Διέλυσε τις κληρουχίες, αύξησε την κτηματική περιουσία των πόλεων και δημιούργησε τις προϋποθέσεις απαλλοτρίωσης των μεγάλων εκτάσεων (Τζαφάλιας, 2015).

Κατά την Ελληνιστική και Ρωμαϊκή Εποχή (323π.Χ. -324 μ.Χ.), οι Μακεδόνες προχωρούν σε απαλλοτριώσεις, διανέμοντας αγροτεμάχια που ανήκαν πλέον στις πόλεις, έναντι εξαγοράς σε πενέστες. Ωστόσο οι παλιοί ολιγάρχες κατάφεραν σταδιακά να ανακτήσουν τις περιουσίες τους, από τους φτωχούς αγρότες. Αργότερα, επί Ρωμαϊκής κυριαρχίας επιβάλλεται η επίταξη σιταριού για τις επισιτικές ανάγκες της Ρώμης. Ρωμαίοι και παλιές αριστοκρατικές οικογένειες αυξάνουν τη γη τους και προσλαμβάνουν χιλιάδες δουλοπάροικους (Τζαφάλιας, 2015).

Ακόμα σύμφωνα πάντα με τις επιγραφές ο αυτοκράτορας είχε τσιφλίκι που άρχιζε νότια από τη Λάρισα και κατέληγε στη Δημητριάδα στον Παγασητικό κόλπο. Όλοι οι Θεσσαλοί κάτοικοι που

Εικόνα 9: Θέση κυριότερων θεσσαλικών πόλεων στην αρχαιότητα- Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας

εκπίπταν στην περιοχή αυτή ανήκαν στην ιδιοκτησία του αυτοκράτορα και ήταν δουλοπάροικοι. (Τζαφάλιας, 2015).

Βυζάντιο (324-1386μΧ.)

Η κοινωνική δομή κατά το Βυζάντιο, ακολουθούσε την οργάνωση της πρότερης περιόδου. Διακρίνονται οι μεγαλογαιοκτήμονες με μεγάλη περιουσία, πλούτο, στρατιωτική και πολιτική εξουσία, ακολουθούν οι ελεύθεροι μικροκαλλιεργητές ορεινών ή ημιορεινών περιοχών και τέλος οι δουλοπάροικοι, οι λεγόμενοι κολωνοί, πάροικοι ή προσκαθήμενοι. Κατά την μεταβυζαντινή περίοδο εμφανίστηκαν οι μορτίτες, που πλήρωναν στον ιδιοκτήτη το 1/10 της παραγωγής, τη ‘μορτή’ και οι ημισειαστές που κατέβαλαν το μισό της σοδιάς. (Σκουβάρας, 1965)

Τουρκοκρατία (1386-1880 μ.Χ)

Παρόμοιο μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης διατηρείται και κατά την τουρκοκρατία, με επώνυμες οικογένειες, πάροικους και μικροκαλλιεργητές και την προσθήκη της εκκλησιαστικής- μοναστηριακής περιουσίας. Έως και τη μεταρρύθμιση του Τανζιματίου, στα 1839, η θεσσαλική γη ήταν χωρισμένη σύμφωνα με την οθωμανική νομοθεσία ως εξής: α) στις γαίες του δημοσίου ή του στέμματος, β) τις βακούφικες γαίες, που ήταν κτήματα αφιερωμένα από τους πιστούς σε τζαμιά, και ευαγή οθωμανικά ιδρύματα, αλλά και οι εκκλησιαστικές και μοναστικές γαίες, γ) οι ιδιωτικές γαίες, που ήταν είτε φορολογούμενες, είτε απέδιδαν το 1/10 της σοδειάς, δ) τις τιμαριωτικές ή υπόδημόσιες γαίες που ανήκαν σε

μουσουλμάνους χωρίς πλήρη ιδιοκτησία σε αυτές. Τις γαίες αυτές καλλιεργούσαν οι Θεσσαλοί αγρότες (τσιφτισήδες), με σχέση δουλοπαροικιακή. (Σκουβάρας,1965)

Κατά τον 19^ο αι. πολλές εκτάσεις στη Θεσσαλική γη παρέμεναν ακαλλιέργητες. Αιτίες στην ανατολική πεδιάδα η αυξομείωση της στάθμης των υδάτων της Λίμνης Κάρλα, και στη δυτική η ύπαρξη πολλών ελωδών περιοχών. Κύρια καλλιέργεια είναι αυτή των δημητριακών, με το σιτάρι να κυριαρχεί στην ανατολική Θεσσαλία και το καλαμπόκι να διαδίδεται σταδιακά από τον 18^ο αι. (Γουργιώτη, 1999)

Μετά την προσάρτηση 1881-1923

Όταν πλησιάζει η απελευθέρωση, τα μεγάλα κτήματα μεταβιβάζονται από τους Οθωμανούς σε πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού, όπως Ζάππας, Στεφάνοβικ - Σκυλίτσης, Αβέρωφ, Χαροκόπος, Ζαρίφης, Ζωγράφος, Συγγρός, Καραπάνος και σε ντόπιους τσιφλικάδες (Πατρώνης,2015).

Η προσάρτηση της Θεσσαλίας το 1881, περιέπλεξε το ζήτημα της γαιοκτησίας στην Ελλάδα. Η δημιουργία των τσιφλικιών, είχε συνέπεια οι Θεσσαλοί μικροκαλλιεργητές να μετατραπούν σε αγρομισθωτές, αφού απώλεσαν το εμπράγματο δικαίωμα επί της καλλιεργούμενης γης και να εγερθεί το 'Αγροτικό Ζήτημα', ενώ στην υπόλοιπη Ελλάδα, μία δεκαετία νωρίτερα η διανομή των 'εθνικών γαιών' φαινόταν να δημιουργεί της συνθήκες για την κυριαρχία της

Εικόνα 10: Ξυλογραφία του Έλληνα Χαράκτη Κώστα Τάσσου, με θέμα την αγροτική εξέγερση του Κιλελέρ.

μικρής αγροτικής ιδιοκτησίας. *‘Η έκταση που καταλάμβαναν τα 395 τσιφλίκια της Θεσσαλίας στα τέλη του 19ου αι. ανερχόταν σε 6 εκατομμύρια στρέμματα περίπου’* (Πατρώνης,2015) . Συνήθως κάθε χωριό αντιστοιχούσε σε ένα τσιφλίκι.

Οι κινητοποιήσεις των αγροτών για διανομή των γαιών ήταν έντονες και κορυφώθηκαν με την εξέγερση του Κιλελέρ. Ακολούθησε η αναθεώρηση του Συντάγματος που προέβλεπε τη δυνατότητα απαλλοτρίωσης ιδιοκτησιών, που δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την απαλλοτρίωση των τσιφλικιών. Η οριστική λύση του αγροτικού ζητήματος ήρθε το 1923 με το νομοθετικό Διάταγμα «Περί αποκαταστάσεως ακτημόνων καλλιεργητών». Με το Διάταγμα αυτό θεσπίστηκε η αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιωτικών κτημάτων και η παραχώρηση δημοσίων, δημοτικών και κοινοτικών κτημάτων και η άμεση απόδοση σε επίμοτρους καλλιεργητές και πρόσφυγες πριν ακόμη καταβληθεί η αποζημίωση στους ιδιοκτήτες, με βάση την προπολεμική αξία τους (Πατρώνης,2015).

Νεότερα χρόνια

Η εφαρμογή της αγροτικής μεταρρύθμισης και ο εκσυγχρονισμός της καλλιέργειας που επιχειρείται ήδη από τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αι., οδήγησε στη ραγδαία αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων και της αγροτικής παραγωγής. Η εισαγωγή της τεχνολογίας στην αγροτική παραγωγή έμελε να αλλάξει τον τρόπο παραδοσιακό τρόπο καλλιέργειας. Η χρήση χημικών λιπασμάτων αύξησε τη στρεμματική απόδοση της παραγωγής. Τα πρώτα γεωργικά μηχανήματα, όπως η ιπποκίνητη θεριστική μηχανή, η ατμοκίνητη αλωνιστική μηχανή, αποτέλεσαν τομή στην ιστορία της γεωργίας. Διευκόλυναν την αγροτική εργασία και

Εικόνα 11: ‘Πατόζα’, ατμοκίνητη αλωνιστική μηχανή, Ελευθέριο Λάρισα 1930

αύξησαν τη γεωργική παραγωγή. Τα μεγάλα αποστραγγιστικά και εγγειοβελτιωτικά έργα στη Θεσσαλία απέδωσαν νέες καλλιεργήσιμες εκτάσεις. (Γουργιώτη, 1999). Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η αποξήρανση της λίμνης Κάρλα και η δημιουργία της τεχνητής Λίμνης Πλαστήρα.

Σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής έπαιξαν τόσο τα κρατικά και ημικρατικά ιδρύματα αγροτικής έρευνας, όπως ο Σταθμός Βελτίωσης Κτηνοτροφικών Φυτών και Οσπρίων (ΣΕΚΦΟ) στη Λάρισα, Εδαφολογικά Εργαστήρια, όσο και το εκτεταμένο δίκτυο γεωργικών εφαρμογών (Πατρώνης, 2015).

Μετά τα μέσα του 20^{ου} αι. πραγματοποιείται στη Θεσσαλία αλματώδης ανάπτυξη της γεωργίας με την εφαρμογή σύγχρονης μηχανικής καλλιέργειας της γης και τη διαφοροποίηση των καλλιεργειών σε σχέση με τις παραδοσιακές (Γουργιώτη, 1999).

Εικόνα 12: Ιπποκίνητες θεριστικές μηχανές, Λάρισα 1935

1.2 Αποθήκευση σιτηρών

Στην αυγή της ιστορίας του ανθρώπινου πολιτισμού, κατά τη νεολιθική περίοδο, οι ανασκαφικές έρευνες έδειξαν ότι η αποθήκευση των σιτηρών και των άλλων προϊόντων της γης, γινόταν εντός των κατοικιών των γεωργών σε καλάθια, σε λάκκους ή σε πήλινα δοχεία (Κόνσολα, 1992). Στη Θεσσαλία, αυτές οι τακτικές αποθήκευσης διαπιστώθηκαν σε νεολιθικούς οικισμούς όπως το Οτζάκι, το Διμήνι, το Σέσκλο, το Τζαγγλί, το Αχίλλειο.

Τα αποθηκευτικά αγγεία ήταν κατασκευασμένα από πηλό και είχαν χονδρά τοιχώματα. Ορισμένα πιθάρια ήταν οξυπύθμενα, γεγονός που μαρτυρούσε ότι ήταν εν μέρει θαμμένα στο χώμα. (Σκαφιδά, 1994).

Όσον αφορά στους λάκκους αποθήκευσης, το σχήμα τους ήταν συνήθως κυκλικό ή παραλληλόγραμμο. Αναλόγως των υλικών και του τρόπου δομής οι κατασκευές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής: α) σε αυτές που τα τοιχώματα και ο πυθμένας ήταν κατασκευασμένος από πλακαρούς λίθους, χωρίς επικάλυψη πηλού, β) στις ‘θήκες’, κατασκευασμένες με πλάκες στο δάπεδο, και μεγάλες πλακαρές όρθιες πέτρες τα τοιχώματα, μέσα στο χώμα, γ) στους ‘βόθρους’, που είναι είτε απλοί λάκκοι ή διέθεταν τοιχώματα κατασκευασμένα από λίθους και όστρακα, υπενδεδυμένα με πηλό, δ) στους μικρούς λάκκους παρόμοιας κατασκευής με τους προηγούμενους, που λειτουργούσαν ως υποδοχείς μεγάλων αποθηκευτικών αγγείων (Σκαφιδά, 1994). Αυτές οι κατασκευές βρέθηκαν μέσα σε κατοικίες, αποθήκες και εργαστήρια σε Αργίσσα, Αχίλλειο, Τσαγγκλί, Σέσκλο, Διμήνι.

Κατά την Πρωτοελλαδική περίοδο, εμφανίζονται οι πρώτες ενδείξεις για αποθήκευση

Εικόνα 13: Αποθηκευτικό Αγγείο- Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας

σιτηρών σε ανεξάρτητα κτίρια, τις λεγόμενες σιταποθήκες ή σιτοβολώνες. Χαρακτηριστικά για το μέγεθός τους, το κυκλικό τους σχήμα και το μεγάλο πάχος των τοίχων τους είναι οι τα κτίσματα που βρέθηκαν στον Ορχομενό και στην Τίρυνθα και τους αποδίδεται η χρήση ως δημόσιες σιταποθήκες (Κόνσολα,1994).

Κατά τη διάρκεια της μεγάλης γαιοκτησίας η αποθήκευση των αγροτικών προϊόντων και των σιτηρών γινόταν σε ανεξάρτητα κτίσματα, μέσα στα κονάκια του Θεσσαλικού κάμπου. Το κονάκι ήταν συγκρότημα κτισμάτων, αποτελούμενο από την κατοικία του γαιοκτήμονα, πλαισιωμένο από βοηθητικά παράσπιτα και αποθήκες. Το συγκρότημα ήταν περιτοιχισμένο με ψηλούς μανδρότοιχους και δέσποζε μέσα στην έκταση του τσιφλικιού. Στον ευρύτερο περιβάλλοντα χώρο του απλώνονταν τα πλίνθινα σπίτια των κολίγων. Η κεντρική κατοικία, ήταν συνήθως λιθόδομη, με ορθογώνια κάτοψη και αναπτυσσόταν σε δύο ορόφους.

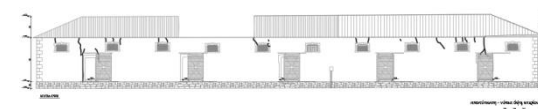
Χαρακτηριστικό δείγμα είναι το κονάκι Χαροκόπου στο Πολυνέρι Φαρσάλων που κτίστηκε το 1485 από Βενετούς. Διαθέτει 3 ανεξάρτητες αποθήκες διατεταγμένες παράλληλα στον περιβάλλοντα χώρο. Οι αποθήκες είναι λιθόδομητες, ισόγειες, και διέθεταν τετράριχτη στέγη. Πρόκειται για κτίσματα με επιμήκη ορθογώνια κάτοψη, με φέρουσα τοιχοποιία από αργολιθοδομή που σε ορισμένα σημεία ενισχύεται με λιθόκτιστες αντηρίδες. Οι χώροι διαχωρίζονται μεταξύ τους με τοίχο επίσης από αργολιθοδομή. Τα παράθυρα διαμορφώνονται με τη βοήθεια εμφανών οπτόπλινθων και φέρουν τόξο στο πρέκι τους. Ανάλογα ήταν διαμορφωμένα και τα πρέκια των θυρών. Οι θύρες και τα παράθυρα είναι ξύλινα. Τα παράθυρα έχουν προστατευτικά μεταλλικά κιγκλιδώματα.

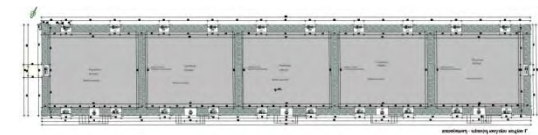
Εικόνα 14: Αποθήκη στο Κονάκι Χαροκόπου, στο Πολυνέρι Φαρσάλων

Εικόνα 15: Άποψη αποθήκης στο κονάκι Χαροκόπου, στο Πολυνέρι Φαρσάλων

Εικόνα 16: Κάτοψη και όψη αποθήκης στο Κονάκι χαροκόπου, στο Πολυνέρι Φαρσάλων

Οί σημερινές εγκαταστάσεις (στοιχεία 1961) τών Γεωργικών Συνεταιρικών Όργανώσεων τής Θεσσαλίας για τήν έναποθήκευση, επεξεργασία καί κοινή διάθεση προϊόντων έχουν ως εξής:

1) Άποθήκες			
Συν/σμών	190 χωρητικότητας	101.376	M3
Ένώσεων	36 »	27.445	M3
Σιταποθήκες	79 »	75.250	τόνων

Εικόνα 17: Απόσπασμα άρθρου

Εικόνα 18: Αποψη αποθήκης στο κονάκι Χαροκόπου, στο Πολυμέρι Φαρσάλων

Στο Θεσσαλικό κάμπο συναντάμε σήμερα συνήθως εγκαταλελειμμένους αποθηκευτικούς χώρους σιτηρών, εγκατεστημένους σε πολλά χωριά. Πρόκειται για κτίσματα που κατασκευάσθηκαν από τις ‘Γεωργικές Συνεταιρικές Οργανώσεις της Θεσσαλίας’ κυρίως κατά τη διάρκεια των δεκαετιών 1950-1970. Τα κτίρια αυτά είναι ισόγεια, απλής κάτοψης και μορφής. Έχουν ορθογώνια κάτοψη και φέρουν δίρριχτη στέγη. Η πλειονότητα αυτών είναι κατασκευασμένα με φέροντα οργανισμό από οπλισμένο σκυρόδεμα με εμφανή τον σκελετό στις όψεις τους. Η στέγη συνήθως κατασκευάζονταν από οπλισμένο σκυρόδεμα και είχε επικάλυψη βυζαντινών κεραμιδιών. Διέθεταν μεγάλα ανοίγματα για θύρες, και μικρούς φεγγίτες που χρησίμευαν κυρίως στον αερισμό.

Εικόνα 19: Αγροτική Αποθήκη στην Καρδίτσα δίπλα στο σιδηροδρομικό σταθμό

Εικόνα 20: Αγροτική Αποθήκη στο Στεφανοβίκειο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

‘Τα πάντα είναι τεχνική: Η Βίαη, αλλά και υπομονετική μονότονη προσπάθεια των ανθρώπων στο περιβάλλον, οι γρήγορες μεταβολές που σπεύδουμε να ονομάσουμε επαναστάσεις- της πυρίτιδας, του υδρόμυλου, της βιομηχανίας- η αργή τελειοποίηση των διαδικασιών, των εργαλείων και εκείνες οι αμέτρητες κινήσεις του ανθρώπου, που μπορεί να μην έχουν τόση σπουδαιότητα στην πορεία του εκσυγχρονισμού.... Όλες αυτές οι κινήσεις είναι το αποτέλεσμα μιας συσσωρευμένης γνώσης.’

Fernand Braudel

2. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

2.1 Βιομηχανική κληρονομιά – Βιομηχανική αρχαιολογία

Η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη και οι οικονομικοί μετασχηματισμοί είχαν συνέπεια την εγκατάλειψη των παλαιών βιομηχανικών κτιρίων και συγκροτημάτων, δημιουργώντας σημαντικές επιπτώσεις στο αστικό και περιαστικό περιβάλλον. Η ταχύρρυθμη πολεοδομική ανάπτυξη απειλεί με καταστροφή τα βιομηχανικά μνημεία, εργοστάσια, αποθήκες, μύλους, μηχανές, που αποτελούν μάρτυρες του τεχνικού μας πολιτισμού. Η συντεταγμένη επιστημονική προσπάθεια αναχαίτισης της καταστροφής της βιομηχανικής μας κληρονομιάς, έφερε μία νέα ‘αρχαιολογία’, έναν νέο επιστημονικό κλάδο, τη λεγομένη βιομηχανική αρχαιολογία.

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητο να ορισθούν οι έννοιες της ‘βιομηχανικής κληρονομιάς’ και της ‘βιομηχανικής αρχαιολογίας’.

‘Βιομηχανική Κληρονομιά ονομάζεται, το σύνολο των πηγών του βιομηχανικού παρελθόντος, που παρουσιάζουν τεχνολογικό, ιστορικό, κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, πολιτιστικό, οικονομικό ενδιαφέρον συνεισφέροντας στην γνώση της ιστορίας των παραγωγικών δραστηριοτήτων και του τεχνικού πολιτισμού μιας περιοχής, χώρας ή πληθυσμού. Στις πηγές αυτές μπορούν να συμπεριληφθούν βιομηχανικά κτίρια, εξοπλισμός, βιομηχανικά τοπία, εργατικοί οικισμοί, πρωτότυπα σχέδια και λοιπά τεκμήρια, παλιές φωτογραφίες, βιομηχανικά αρχεία, γραπτές πηγές και προφορικές μαρτυρίες’. (Αδαμάκης, 2016)

Εικόνα 21: Ανεμόμυλος στον Κοντιά Λήμνου

Εικόνα 22: Ενετικά Νεώρια Παλιό Λιμάνι Χανίων

Σύμφωνα με τη Χάρτα του Nizhny Tagil¹, για τη βιομηχανική κληρονομιά:

‘Βιομηχανική κληρονομιά είναι τα κατάλοιπα του βιομηχανικού πολιτισμού που έχουν ιστορική, τεχνολογική, κοινωνική, αρχιτεκτονική ή επιστημονική σημασία. Αυτά τα κατάλοιπα, αποτελούνται από κτίρια και μηχανήματα, εργαστήρια, μύλους και εργοστάσια, μεταλλεία, χώρους μεταποίησης και διύλισης, χώρους φύλαξης και αποθήκευσης, τόπους όπου παράγεται, μεταφέρεται και χρησιμοποιείται ενέργεια, μεταφορές με όλη την υποδομή τους, καθώς και χώρους που χρησιμοποιούνταν για κοινωνικές δραστηριότητες σχετικές με τη βιομηχανία, όπως η στέγαση, η θρησκευτική λατρεία και η εκπαίδευση’.

Γίνεται αντιληπτό, ότι η βιομηχανική κληρονομιά αντιμετωπίζει ως πολιτιστικά αγαθά, την εργασία και τα παράγωγα της, καλύπτοντας ουσιαστικά όλη τη σύγχρονη εποχή από τη βιομηχανική επανάσταση και έπειτα, αλλά και τμήμα της προβιομηχανικής περιόδου που την προετοίμασε. Η εισαγωγή της μηχανής στην εργασία, αποτέλεσε τομή στην ιστορία της ανθρωπότητας καθώς μετέβαλε το παραγωγικό σύστημα. Η επίδραση της τεχνικής ήταν άμεση στον τρόπο ζωής. Ο ρυθμός εισαγωγής νέων τεχνολογιών, από τη βιομηχανική επανάσταση και έπειτα, απέκτησε γεωμετρική πρόοδο, με αποτέλεσμα σήμερα να είναι κατατρεγμένος. Πλέον είμαστε στη εποχή μετάβασης από την εκβιομηχάνιση, στην αποβιομηχάνιση. Το γεγονός αυτό, καθιστά επιτακτικότερη παρά ποτέ την ανάγκη διερεύνησης και διατήρησης των στοιχείων που συνιστούν το βιομηχανικό – τεχνικό μας παρελθόν, πριν σβήσουν οι μνήμες και οι μαρτυρίες.

Εικόνα 23: Πέτρινο γεφύρι στα Ζαγοροχώρια

¹ Διαθέσιμη σε μετάφραση, με την πρωτοβουλία του ΔΣ του Ελληνικού TICCIH και την επιμέλεια της Χριστίνας Αγγριαντώνη και του Νίκου Μπελαβίλα, στη ιστοσελίδα <http://ticcih.gr/>

Τα βιομηχανικά μνημεία, αποτελούν τους κυριότερους μάρτυρες αυτής της ιστορικής περιόδου. Ειδικότερα τα βιομηχανικά κτίρια και οι αποθήκες, αντιμετωπίζονται ως πολιτιστικά αγαθά, ανεξαρτήτως της αρχιτεκτονικής ή αισθητικής τους αξίας.

Η βιομηχανική Αρχαιολογία είναι ένας νέος διεπιστημονικός τομέας, που προσπαθεί να μελετήσει σε βάθος τον βιομηχανικό πολιτισμό, αλλά και την προβιομηχανική περίοδο.

Βιομηχανική Αρχαιολογία ονομάζεται ο επιστημονικός κλάδος της ιστορίας που ασχολείται με την έρευνα του βιομηχανικού παρελθόντος. Έργο της βιομηχανικής αρχαιολογίας είναι η περιγραφή και αξιολόγηση των μνημείων του τεχνικού πολιτισμού, και σκοπός της είναι η ιστορία της βιομηχανικής εξέλιξης ως μέρος της γενικής κοινωνικής εξέλιξης, όπου τα μνημεία χρησιμεύουν ως φορείς κάθε είδους πληροφόρησης. Πρόκειται για διεπιστημονική μέθοδο μελέτης όλων των μαρτυριών, υλικών και άυλων, και μαρτυριών που δημιουργήθηκαν για ή από την βιομηχανική διεργασία. (Αδαμάκης 2016)

Σύμφωνα με τη Χάρτα του Nizhny Tagil:

Η βιομηχανική αρχαιολογία είναι μια διεπιστημονική μέθοδος μελέτης όλων των μαρτυριών, υλικών και άυλων, των τεκμηρίων, των τεχνουργημάτων, της στρωματογραφίας και των κατασκευών, των ανθρώπινων οικισμών και των φυσικών και αστικών τοπίων που δημιουργήθηκαν για ή από τη βιομηχανική διεργασία. Χρησιμοποιεί αυτές τις μεθόδους έρευνας που είναι οι πιο κατάλληλες για να διευρύνουν την κατανόηση του βιομηχανικού παρελθόντος και παρόντος.

Εικόνα 24: Φτερωτή σε μαντάνι στην Κερασιά Καρδίτσας

Εικόνα 25: Εσωτερικό Νερόμυλου στην Κερασιά Καρδίτσας

Το αντικείμενο της βιομηχανικής αρχαιολογίας είναι ιδιαίτερα ευρύ. Μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε πέντε μεγάλες ενότητες, σύμφωνα με το ΥΠ.ΠΟ² : α) βιομηχανικά κτίρια, β) μηχανές- εργαλεία- βιομηχανικό προϊόν, γ) μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς, δ) εργατικές κατοικίες, ε) φυσικοί τόποι βιομηχανικής εκμετάλλευσης – τεχνικά έργα υποδομής. Μαζί με τις υπόλοιπες πηγές και στοιχεία, αρχεία, σχέδια, φωτογραφίες, μαρτυρίες κ.α., συνθέτουν το σύνολο των βιομηχανικών πολιτιστικών αγαθών.

Η αύξηση της αγροτικής παραγωγής, ως αποτέλεσμα της εισαγωγής νέων τεχνικών στην καλλιέργεια και μεγάλων εγγειοβελτιωτικών έργων, οδήγησε στην ανάγκη δημιουργίας μεγάλων χώρων αποθήκευσης των αγροτικών προϊόντων. Οι αγροτικές αποθήκες μπορούν να υπαχθούν στην ενότητα των βιομηχανικών κτιρίων.

Εικόνα 26: Αγροτική αποθήκη στο Ριζόμυλο

² Υπουργείο Πολιτισμού (1986), Βιομηχανική Αρχαιολογία, Για τη μελέτη και ανάδειξη της βιομηχανικής κληρονομιάς

2.2 Αστικά κενά

Η έννοια του αστικού κενού δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί. Η χωρική διάσταση του κενού υποδηλώνει μία απουσία είτε υλική είτε λειτουργική. Το βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ο ακαθόριστος και μη ξεκάθαρος ρόλος τους. Τα αστικά κενά είναι ασαφείς ασχεδίαστες περιοχές της πόλης, οι οποίες είτε δεν απέκτησαν ποτέ σχήμα ή περιεχόμενο είτε απώλεσαν τον παλιότερο σχηματισμό τους ή το ρόλο που είχαν στο παρελθόν (Μωραΐτης, 2006).

Οι υπαίθριοι χώροι, όπως πλατείες, πεζόδρομοι κλπ, αν και αδόμητοι δεν μπορούν να θεωρηθούν αστικά κενά καθώς έχουν μια λειτουργία και ένα περιεχόμενο (Πολυχρονόπουλος, 2006). Αντιθέτως, κτίσματα που έμειναν κενά χρήσης ή εγκαταλελειμμένα για μεγάλο χρονικό διάστημα, μπορούν να θεωρηθούν αστικά κενά. Άλλα παραδείγματα αστικών κενών είναι αυτά των εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών συγκροτημάτων, των ανενεργών στρατοπέδων, απενεργοποιημένοι χώροι των δικτύων μεταφορών, χώροι που εγκλωβίστηκαν από την επέκταση της πόλης και απώλεσαν την πρότερη χρήση τους.

Έτσι η σύγχρονη πόλη παράγει αστικά κενά όχι μόνο στο εσωτερικό αλλά και στα όριά της καθώς η επέκταση μητροπολιτικών δραστηριοτήτων οδηγεί σε αναπόφευκτο εγκλωβισμό θραυσμάτων γης και δημιουργεί νέες υβριδικές μορφές - πρώην αγροτικοί τόποι - που βρίσκονται πλέον σε λειτουργική αδράνεια και εκκρεμότητα νοήματος (Πολυχρονόπουλος, 2006).

Ως προς θέση τους μέσα στην πόλη, τα αστικά κενά μπορεί να εμφανιστούν οπουδήποτε μέσα στην πόλη, από το κέντρο ως τα όρια της. Ωστόσο είναι πιο πιθανό να αναπτυχθούν κατά μήκος δικτύων μεταφορών, σε περιοχές μεταβατικών χρήσεων γης, σε περιοχές με μορφολογικά- γεωγραφικά εμπόδια, στην περιφέρεια ή τα προάστια της πόλης, όπως και σε μεμονωμένα οικόπεδα στο κέντρο της πόλης (Nimeth, Langhorst, 2013)

Ως προς τα χαρακτηριστικά τους τα αστικά κενά μπορούν να ενταχθούν σε τρεις κατηγορίες κατά τον Northam (1971). Τις ασαφείς ασχεδίαστες περιοχές των πόλεων, τα υπολείμματα αστικού χώρου, τα λεγόμενα leftover στην διεθνή ορολογία, που συνήθως έχουν ασαφές σχήμα και καλύπτουν μικρή επιφάνεια. Τα ακίνητα προς μελλοντική αξιοποίηση, που είναι συνήθως οικόπεδα ιδιωτικά ή δημόσια που δεν ανοικοδομούνται προκειμένου να πωληθούν ή να αξιοποιηθούν σε κατάλληλο χρόνο. Οι εγκαταλελειμμένοι ή ερειπωμένοι χώροι, που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα πρότερων χρήσεων και μεγέθους, και συνήθως απαντούν σε προηγούμενους βιομηχανικούς ή εμπορικούς χώρους.

Μια ακόμη σημαντική διάκριση των χώρων, όσον αφορά την επιβάρυνση στο περιβάλλον είναι η παρουσία ή η απουσία μόλυνσης εξαιτίας της πρότερης χρήσης (brownfield ή greyfield).

Τα βιομηχανικά κενά αποτελούν, τα κατώφλια της πόλης, εκείνες τις μικροπεριοχές που περιέχουν δυνητικά την έννοια του ενδιάμεσου, του μεταβατικού. Εγκαταλελειμμένοι βιομηχανικοί χώροι, αμήχανες εκτάσεις εντός πόλεων, συνθέτουν την εικόνα των αστικών κενών που απόψεις και σενάρια για την αξιοποίηση των χώρων αυτών, προσδοκούν εφαρμογή

και υπόσχονται «ανάπτυξη» και οικονομική ευρωστία υποβαθμισμένων περιοχών.
(Χαλκιαδάκης, 2017)

Τα αστικά κενά δύναται να δράσουν καταλυτικά στην αναβάθμιση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος, και να γίνουν κοινωνικοί υποδοχείς ανθρώπινων δραστηριοτήτων. (Κοσμάκη, 2008).

2.3 Επανάχρηση βιομηχανικών κτιρίων

Οι οικονομικοί, κοινωνικοί, παραγωγικοί και πολεοδομικοί μετασχηματισμοί μεταπολεμικά, συνέτειναν στην εγκατάλειψη βιομηχανικών κτιρίων. Τα βιομηχανικά συγκροτήματα όταν κατασκευάστηκαν, ήταν συνήθως χωροθετημένα εκτός του πολεοδομικού ιστού, κοντά σε δίκτυα μεταφοράς, οδικά, σιδηροδρομικά, θαλάσσια ή ποτάμια. Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού των πόλεων, είχε ως αποτέλεσμα την επέκταση του αστικού ιστού και τον εγκλωβισμό των βιομηχανικών κτιρίων μέσα σε αυτόν, δημιουργώντας περιβαλλοντικά προβλήματα. Η μετεγκατάσταση των βιομηχανικών μονάδων, άφησε κενά χρήσης πολλά βιομηχανικά συγκροτήματα, που λειτουργούν ως αστικά κενά στην πολεοδομική συγκρότηση της πόλεων.

Η πρακτική της ένταξης νέων χρήσεων σε εγκαταλελειμμένα βιομηχανικά κελύφη, κέρδισε έδαφος σε σχέση με την πρακτική κατεδάφισης αυτών. Η επανάχρηση εδραιώθηκε ως διαδεδομένη τάση μεταπολεμικά στην Ευρώπη και κατά την δεκαετία του 1980 στην Ελλάδα, όσον αφορά στην αξιοποίηση και επανένταξη βιομηχανικών κτιρίων και συνόλων στο αστικό περιβάλλον.

Τα κενά βιομηχανικά κελύφη διαθέτουν σημαντικά πλεονεκτήματα ως προς τη δυνατότητα επανάχρησής τους. Πρόκειται για κτίσματα με μεγάλο όγκο και επιφάνεια, που λειτουργούν συνήθως ως τοπόσημα στον αστικό ιστό. Η ύπαρξη κανάβου στη διάταξη των υποστυλωμάτων του φέροντα οργανισμού, παρέχει ελευθερία ποιοτικού επανασχεδιασμού στη διαρρύθμιση τους. Αναλόγως της αρχιτεκτονικής τους φυσιογνωμίας, αν πρόκειται

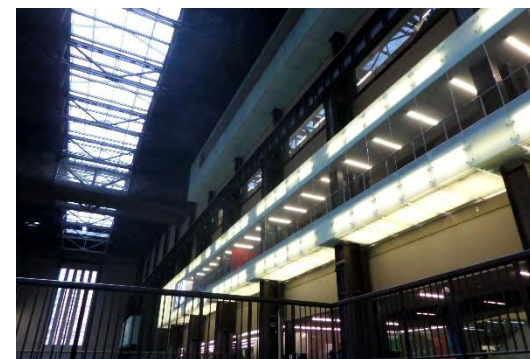
δηλαδή για κτίσματα με ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά στοιχεία στις όψεις και την ογκοπλασία τους χαρακτηρισμένα διατηρητέα ή μη, ή αν πρόκειται για κτίσματα απλής μορφής και όγκου, μπορεί να επιλεγεί η αποκατάσταση και επανάχρηση, η δημιουργική επανάχρησή τους ή ο συνδυασμός αυτών. Σημαντικό επίσης στοιχείο είναι η ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών, που καθίσταται απαραίτητη για τη λειτουργική αναβάθμιση τους. *Το σύγχρονο αίτημα μπορεί να προσδιοριστεί, ως η χρησιμοποίηση παλαιών κελυφών με προσθήκες, κατεδαφίσεις ή αναδιαρρυθμίσεις που θα εξυπηρετούν τη νέα χρήση, θα χρησιμοποιούν νέα τεχνολογία και θα στοχεύουν στην ανανέωση της μορφής και της λειτουργίας των αστικών χώρων χωρίς να καταργούν την ταυτότητα τους* (Αδαμάκης 2018).

Ως προς τη νέα χρήση, οι δυνατότητες είναι πολλές, καθώς μπορούν να φιλοξενήσουν άλλες παραγωγικές, πολιτιστικές, ψυχαγωγικές, γραφειακές, εκπαιδευτικές, οικιστικές, εμπορικές, αθλητικές, τουριστικές χρήσεις. Ιδιαίτερα διαδεδομένη είναι η στέγαση πολιτιστικών χρήσεων σε εγκαταλελειμμένα βιομηχανικά κτίρια με πολλά επιτυχημένα παραδείγματα στην Ευρώπη, αλλά πλέον και στην Ελλάδα.

Κατά τη δεκαετία του '80, έλαβαν χώρα οι πρώτες αστικές πολιτικές για την αναδόμηση, ανάπλαση και αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών σε υπολειτουργία – συνήθως πρώην βιομηχανικών περιοχών μέσα στην πόλη, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν τα πρώτα επίκεντρα πολιτισμού. (Γοσποδίνη, 2015).

Εικόνα 27: Tate Modern μουσείο

Εικόνα 28: Εσωτερικό του Tate Modern

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ

3. Παραδείγματα Επανάχρησης Βιομηχανικών Κτιρίων

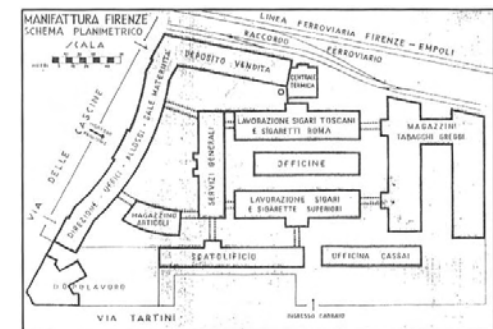
Εικόνα 29: Πανοραμική άποψη του βιομηχανικού συγκροτήματος

3.1 Ιταλία- Manifattura Tabacchi- Φλωρεντία

Το πρώην βιομηχανικό συγκρότημα Manifattura Tabacchi βρίσκεται στην Φλωρεντία της Ιταλίας, στο βόρειο τμήμα της πόλης, εκτός του ιστορικού κέντρου. Η κατασκευή του ξεκίνησε τη δεκαετία του 1930, και εγκαινιάστηκε στις 4 Νοεμβρίου του 1940. Λειτούργησε έως και το 2001, ως εργοστάσιο παραγωγής προϊόντων καπνού. Το σχεδιασμό του

Εικόνα 30: Σχέδιο Όψης Εργοστασίου

Εικόνα 31: Σχέδιο διάταξης του εργοστασίου

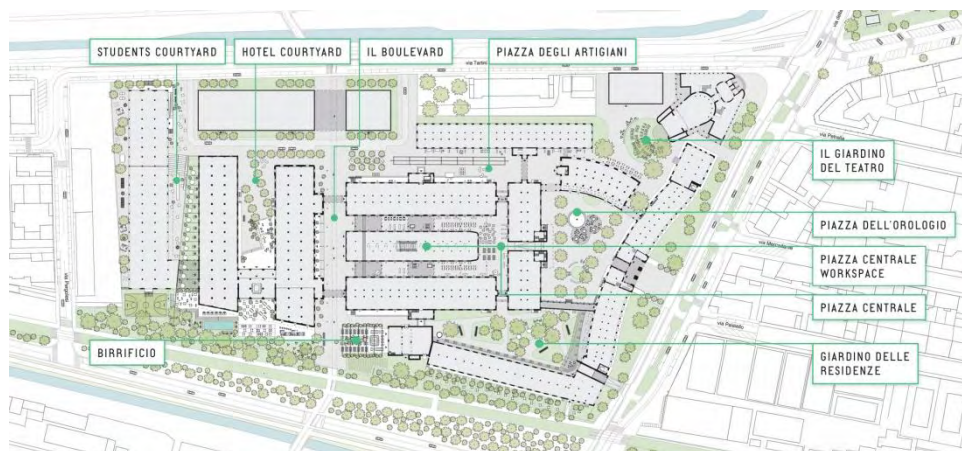

εργοστασίου ανέλαβε ο Ιταλός αρχιτέκτονας Pier Luigi Nervi. Όσον αφορά την οργάνωση του εργοστασίου, η χωροθέτηση έγινε με βάση την αρχή των διακριτών χρήσεων. Έτσι τα γραφεία διαχείρισης και το θέατρο Puccini, χωροθετήθηκαν στην πρόσοψη του συγκροτήματος, οι αποθήκες και τα κτίρια συντήρησης στο πίσω τμήμα, και οι χώροι παραγωγής στο κέντρο. Η αρχιτεκτονική του φυσιογνωμία ακολουθεί τις αρχές του ρασιοναλισμού. Το βιομηχανικό συγκρότημα αποτελείται από 16 κτίρια και καταλαμβάνει έκταση 100.000,00 τ.μ.

Εικόνα 33: Άποψη εσωτερικού χώρου μετά την επανάχρηση

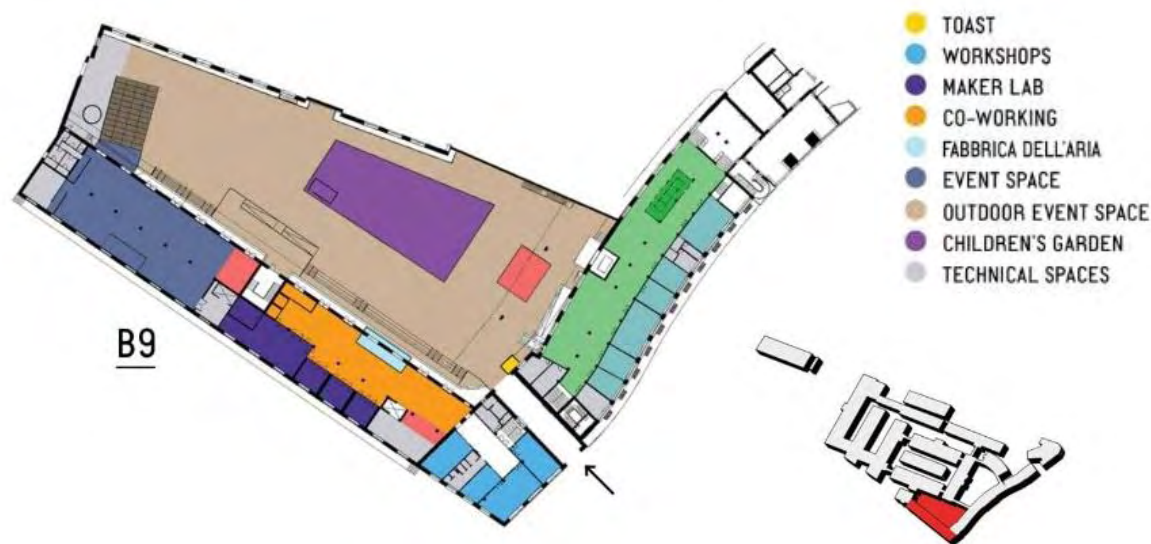
Το συγκρότημα περιήλθε σε όμιλο εταιρειών, ο οποίος προσδοκεί να δημιουργήσει ένα νέο αστικό κέντρο, δημιουργικής διάδρασης αρχιτεκτονικής, περιβάλλοντος, τέχνης και πολιτισμού, ένα νέο πολιτιστικό και δημιουργικό επίκεντρο. Το φιλόδοξο πρόγραμμα αστικής αναγέννησης και ανάπλασης του Manifattura Tabacchi, περιλαμβάνει διαμερίσματα φιλοξενίας καλλιτεχνών, σχολεία μόδας, θέατρα και συνεδριακές αίθουσες στη θέση των παλαιών αποθηκών, χώρους εργαστηρίων (workshops) στη θέση του χώρου επεξεργασίας καπνού, ξενοδοχεία, διαμερίσματα, φοιτητική εστία, χώρους συνεργασίας (co-working), γραφεία, ατελιέ δημιουργών, εμπορικά καταστήματα, χώρους εστίασης, υπαίθριες αγορές, και υπόγειους χώρους στάθμευσης. Το σχέδιο οργάνωσης (masterplan) συνέταξε το γραφείο Concrete Architectural Associates, με βάση τις αρχές της βιωσιμότητας, της κοινωνικοποίησης, της αλληλεπίδρασης, της χρήσης νέων τεχνολογιών με σεβασμό στην ταυτότητα του μνημείου βιομηχανικής κληρονομιάς. Ο υπαίθριος χώρος οργανώνεται σε 8 πλατείες, με ξεχωριστή θεματική η κάθε μία.

Εικόνα 34: Σχέδιο οργάνωσης υπαίθριων χώρων

Το καλλιτεχνικό χωριό, συμπλήρωσε ένα χρόνο λειτουργίας και στους χώρους έκθεσης εκτίθενται τα πρώτα έργα των καλλιτεχνών που φιλοτέχνησαν τα έργα τους σε χώρο του παλιού εργοστασίου, και φιλοξενήθηκαν στο καλλιτεχνικό χωριό.

Το κτίριο B9 είναι το πρώτο από τα κτίρια που αποκαταστάθηκε, από το αρχιτεκτονικό γραφείο Q-bic και αποτελεί το πρότυπο βάσει του οποίου θα γίνει η ανάπλαση του συνολικού συγκροτήματος. Η πρόταση αποκατάστασης διατήρησε και ενίσχυσε το βιομηχανικό χαρακτήρα. Πρόκειται για τριώροφο κτίσμα 3.385τ.μ. που λειτουργούσε ως χώρος αποθήκευσης των έτοιμων προς πώληση προϊόντων καπνού. Ξεκίνησαν τη λειτουργία τους 4 χώροι εργαστηριών, 4 ατελιέ, ένας πολυχώρος εκδηλώσεων, μία καφετέρια, ένα μπιστρό, ένας υπαίθριος χώρος με εξέδρα ζωντανών εμφανίσεων καλλιτεχνών, και χώροι πρασίνου.

Εικόνα 37: Σχεδιάγραμμα χρήσεων κτιρίου B9

Εικόνα 36: Άποψη εσωτερικού χώρου μετά την επανάχρηση

Εικόνα 35: Άποψη εσωτερικού χώρου μετά την επανάχρηση

Εικόνα 38: Άποψη εσωτερικού χώρου μετά την επανάχρηση

Εικόνα 39: Εξωτερική άποψη κτιρίου B9

3.2 Λάρισα -Μύλος του Παπά

Εικόνα 41: Το κεντρικό κτίριο του Μύλου του Παπά

Ο Μύλος του Παπά βρίσκεται στη Λάρισα, στη συνοικία Αμπελόκηποι στο βόρειο τμήμα της πόλης, πλησίον του Πηνειού ποταμού. Ιδρύθηκε το 1892 από τον Κωνσταντίνο Παπά όταν κατασκεύασε τον ατμόμυλο. Την ανασύσταση και εκσυγχρονισμό του ανέλαβαν τα ανίψια του μετά από πυρκαγιά του 1918. Το 1958 ηλεκτροδοτείται. Ο Μύλος εκσυγχρονίζεται εκ νέου και το 1967 μετονομάζεται σε 'Αλευροβιομηχανία Παπά Α.Ε'. Λειτουργήσε σταδιακά ως νερόμυλος, ατμόμυλος, κυλινδρόμυλος. Η επιχείρηση έκλεισε το

Εικόνα 40: Εσωτερική άποψη του Μουσείου Σιτηρών και Αλεύρων

Εικόνα 42: Ο ιδιοκτήτης του Μύλου με τους εργάτες

1983. Το 1988 το βιομηχανικό συγκρότημα περιήλθε στην ιδιοκτησία του Δήμου Λαρισαίων με στόχο τη δημιουργία ενός κέντρου πολιτισμού. Με την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2834/48270/3-11-1989 - ΦΕΚ 862/Β/16-11-1989 *‘Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του Μύλου Παππά ιδ. Δήμου Λάρισας στις οδούς Γεωργιάδου και Διονύσου στη Λάρισα, μαζί με τον εξοπλισμό του’* κηρύσσεται διατηρητέο μνημείο.

Πρόκειται για ένα συγκρότημα κτιρίων, με ένα κεντρικό πολυώροφο κτίριο που δεσπόζει του όλου συγκροτήματος και βοηθητικά κτίσματα διατεταγμένα περιμετρικά της έκτασης. Το συγκρότημα αποκαταστάθηκε και λειτουργεί πλέον ως πολυδύναμος χώρος πολιτισμού. Πρόσφατα λειτούργησε στο κεντρικό κτίριο, το Μουσείο Σιτηρών και Αλεύρων. Στο ίδιο κτίριο λειτουργούν μικρό αμφιθέατρο και αίθουσες εκδηλώσεων. Στα βοηθητικά περιμετρικά κτίσματα, που άλλοτε αποτελούσαν τα γραφεία, τις αποθήκες, και τους στάβλους του βιομηχανικού συγκροτήματος, πλέον στεγάζονται οι λειτουργίες του ΔΗ.Π.Ε.ΘΕ Λάρισας, το Θέατρο του Μύλου, η φιλαρμονική του Δήμου, σχολή χορού, ο κουκλοθίασος ‘Τιριτόμπα’, το Μουσείο Κούκλας, ο θερινός κινηματογράφος, καθώς και χώροι αναψυχής και εστίασης.

Πρόκειται ουσιαστικά για ένα εντευκτήριο πολιτισμού, που αποτελεί σημείο αναφοράς για την πόλη της Λάρισας και της Θεσσαλίας. Στο χώρο φιλοξενούνται πλήθος εκδηλώσεων καθ’ όλη τη διάρκεια του χρόνου. Η λειτουργία των χώρων αναψυχής και εστίασης παράλληλα με τους χώρους πολιτισμού, κατέστησαν το Μύλο επισκέψιμο όλη τη μέρα, αλλά και κατά τις βραδινές ώρες. Με αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκε ένα ζωντανό επίκεντρο πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων. Η συντεταγμένη προσπάθεια της τοπικής αυτοδιοίκησης, κατάφερε να μετασχηματίσει ένα εγκαταλελειμμένο βιομηχανικό συγκρότημα με εξαιρετική

Εικόνα 43: Διάταξη χρήσεων στο Μουσείο Σιτηρών και Αλεύρων

ιστορική σημασία, σε επιτυχημένο παράδειγμα επίκεντρου πολιτισμού, διασώζοντας παράλληλα αυτό το μνημείο βιομηχανικής κληρονομιάς.

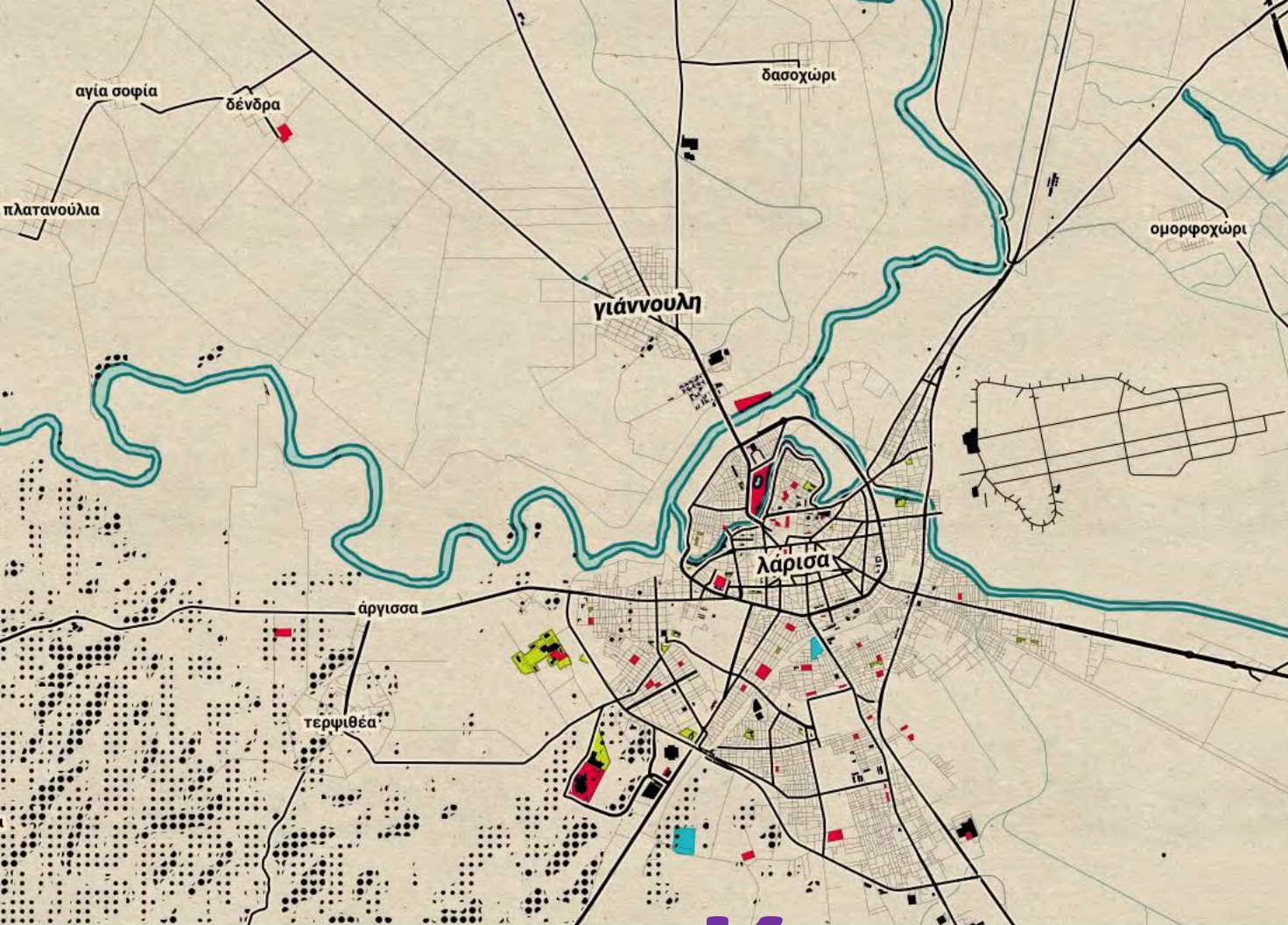
Εικόνα 44: Εσωτερική άποψη του Μουσείου Σιτηρών και Αλεύρων

Εικόνα 45: Εσωτερική άποψη του Μουσείου Σιτηρών και Αλεύρων

Εικόνα 46: Εσωτερική άποψη του Μουσείου Σιτηρών και Αλεύρων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

4

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
ΜΕΛΕΤΗΣ

4. Ανάλυση περιοχής μελέτης

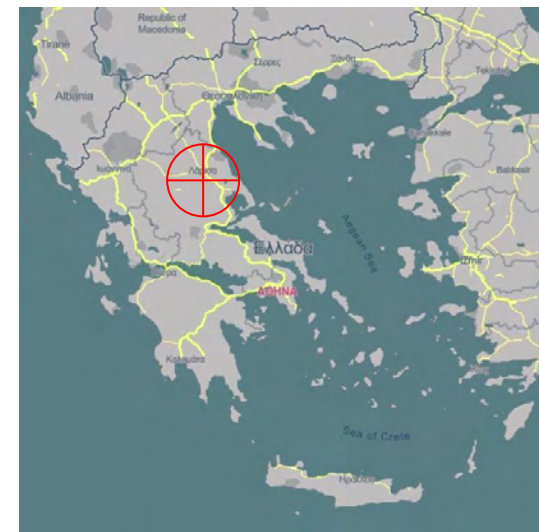
Σε αυτή την ενότητα, γίνεται προσπάθεια ανάλυσης της περιοχής ανάπλασης μέσα από την χωρο-χρονική καταγραφή και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών και ανθρωπογενών παραγόντων που καθορίζουν τη δομή, τη λειτουργία, την μεταβολή και τον τρόπο αντίληψής της, με στόχο την ανάδειξη των προοπτικών και προβλημάτων της και τη εξαγωγή συμπερασμάτων που θα οδηγήσει σε έναν σχεδιασμό που εξυπηρετεί και προάγει τις κοινωνικές, οικολογικές και οικονομικές ανάγκες. Προκειμένου να επιτευχθεί ο μέγιστος βαθμός ανάλυσης της περιοχής, η διαδικασία χωρίζεται σε τέσσερις κατηγορίες, την ταυτότητα του τοπίου, τους ανθρωπογενείς παράγοντες, τους περιβαλλοντικούς παράγοντες και την αντίληψη – χρήση του τοπίου. Στο σημείο αυτό

4.1 Ταυτότητα Τοπίου

4.1.1 Τοποθεσία

Η Λάρισα είναι η μεγαλύτερη πόλη της Περιφέρειας Θεσσαλίας, περιβάλλεται από τη θεσσαλική πεδιάδα, τη διασχίζει ο Πηνειός ποταμός και βρίσκεται σε υψόμετρο 80μ.. Από την πόλη διακρίνεται ο Όλυμπος και η Όσσα. Η νευραλγική της θέση πάνω στα βασικά οδικά και μεταφορικά δίκτυα, όπως τον βασικό οδικό άξονα E-75, Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Εύζωνοι, και το σιδηροδρομικό δίκτυο την κατέστησε ένα από τα πιο δυναμικά αναπτυσσόμενα αστικά κέντρα της Ελλάδας.

Είναι η πέμπτη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας, και αποτελεί πολύ σημαντικό διοικητικό,

Εικόνα 47: Χάρτης 1 -Θέση Λάρισας στην Ελλάδα (πηγή mapbox και ίδια επεξεργασία)

εμπορικό, συγκοινωνιακό, αγροτικό, στρατιωτικό, πολιτιστικό, ιατρικό και εκπαιδευτικό κέντρο. Στη Λάρισα εδρεύουν πολλές διοικητικές υπηρεσίες και στρατιωτικές εγκαταστάσεις όπως η Περιφέρεια Θεσσαλίας και η Τακτική Αεροπορία, η 1^η Στρατιά, το Στρατηγείο του NATO, αντίστοιχα. Διαθέτει Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο, Ιατρική Σχολή και Σχολής Βιοχημείας – Βιοτεχνολογίας. Είναι έδρα του Τ.Ε.Ι. Θεσσαλίας, με πολυάριθμες σχολές και της Αβερώφειου Γεωργικής Σχολής με σημαντική ιστορία στις πρακτικές σπουδές στη γεωργία.

Όσον αφορά στην ζωή στην πόλη, η Λάρισα θεωρείται μια ζωντανή πόλη, με νεανικό ενεργό πληθυσμό και καινοτόμες, δημιουργικές ιδέες. Η κλίμακα της πόλης και η οργάνωση του κέντρου της με το μεγάλο δίκτυο πεζοδρόμων, αποτέλεσμα ευρέων προγραμμάτων Αναπλάσεων, διευκολύνουν την κίνηση πεζή, και δίνουν ζωτικότητα στο κέντρο, καθώς εξυπηρετούν τους τομείς των υπηρεσιών, του εμπορίου, της εστίασης –αναψυχής.

4.1.2 Θέση περιοχής μελέτης στη Λάρισα

Περιοχή μελέτης είναι η έκταση του πρώην ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε βορείως της οδού Θεοφράστου και περιλαμβάνει τις υφιστάμενες αποθήκες. Η περιοχή βρίσκεται εντός του αστικού ιστού της πόλης της Λάρισας, εκτός του ιστορικού κέντρου, στη συνοικία των Πυροβολικών στο νότιο τμήμα της πόλης. Περικλείεται από τις οδούς Θεοφράστου, Καλλισθένους, Γρυμπογιάννη και Παιωνίου. Η συνολική έκταση καταλαμβάνει επιφάνεια 217.431,43 τ.μ. και παραχωρήθηκε κατά χρήση στο Δήμο Λαρισαίων από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΠΑΤ) με την υπ. αρ. πρωτ. 1619/88386-29/7-/2016 απόφαση. Η παραχώρηση

Εικόνα 48: Θέση περιοχής μελέτης στη Λάρισα (πηγή Google Earth)

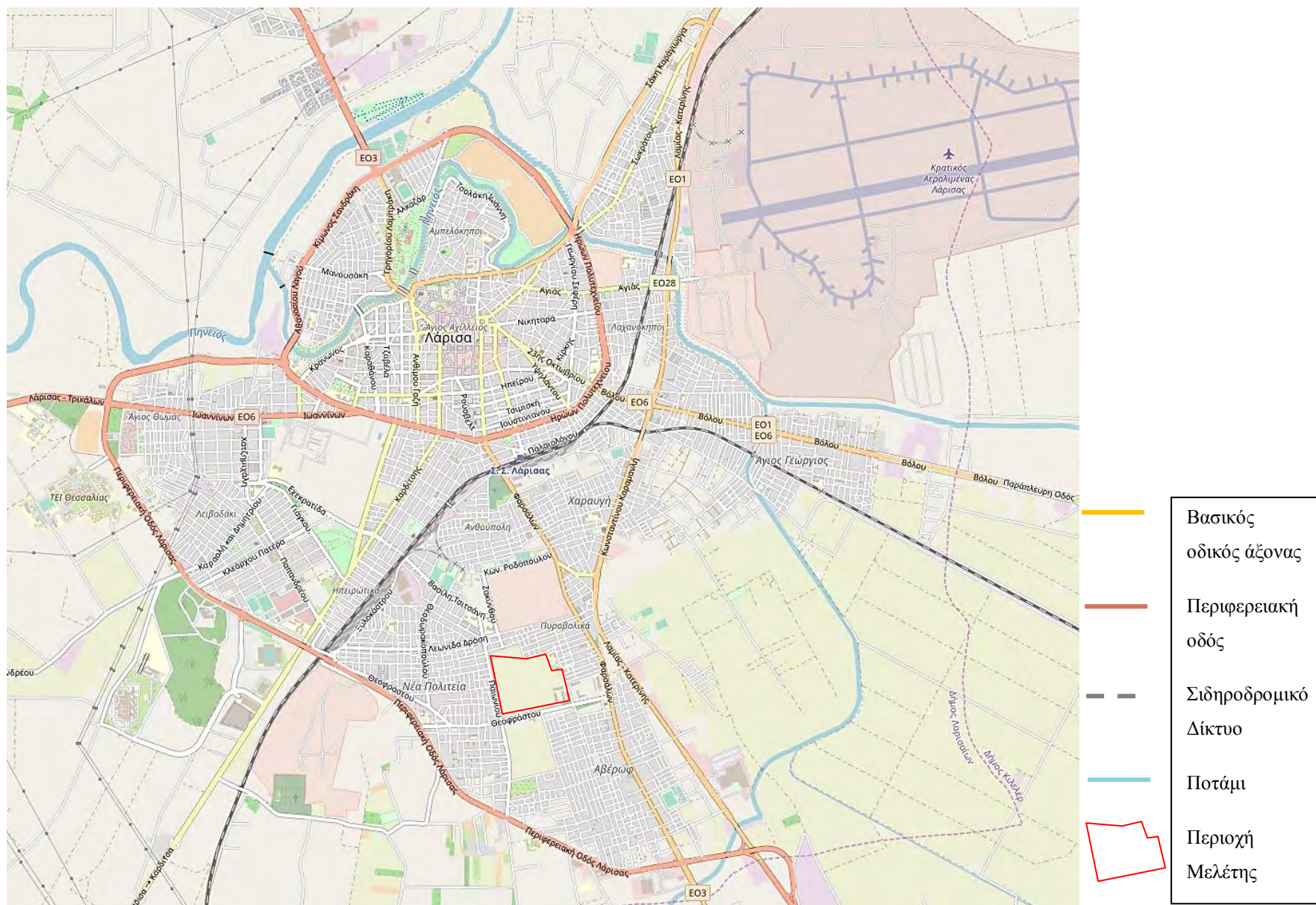
Εικόνα 49: Εστίαση περιοχής μελέτης (πηγή Google Earth)

περιλαμβάνει και τις 4 από τις 5 αποθήκες που βρίσκονται στο νοτιανατολικό τμήμα αυτής.

Η περιοχή μελέτης βρίσκεται στα όρια τριών συνοικιών, των Πυροβολικών στην οποία και ανήκει, του Αβέρωφ και της Νέας Πολιτείας. Ανήκει στην 14^η Πολεοδομική ενότητα (Π.Ε.) και καταλαμβάνει το 25,7% της επιφάνειάς της. Βρίσκεται κοντά σε βασικούς οδικούς άξονες και κεντρικές αρτηρίες της πόλης της Λάρισας, όπως η οδός Φαρσάλων, η Π.Ε.Ο Αθηνών Θεσσαλονίκης και η περιφερειακή οδός Λάρισας-Τρικάλων. Από την βασική οδική αρτηρία Φαρσάλων απέχει 300 μ. και ένα αξονικό βήμα. (εικ. 51-Χάρτης 2)

Εικόνα 50: Πανοραμική Άποψη Περιοχής Μελέτης
(πηγή google earth)

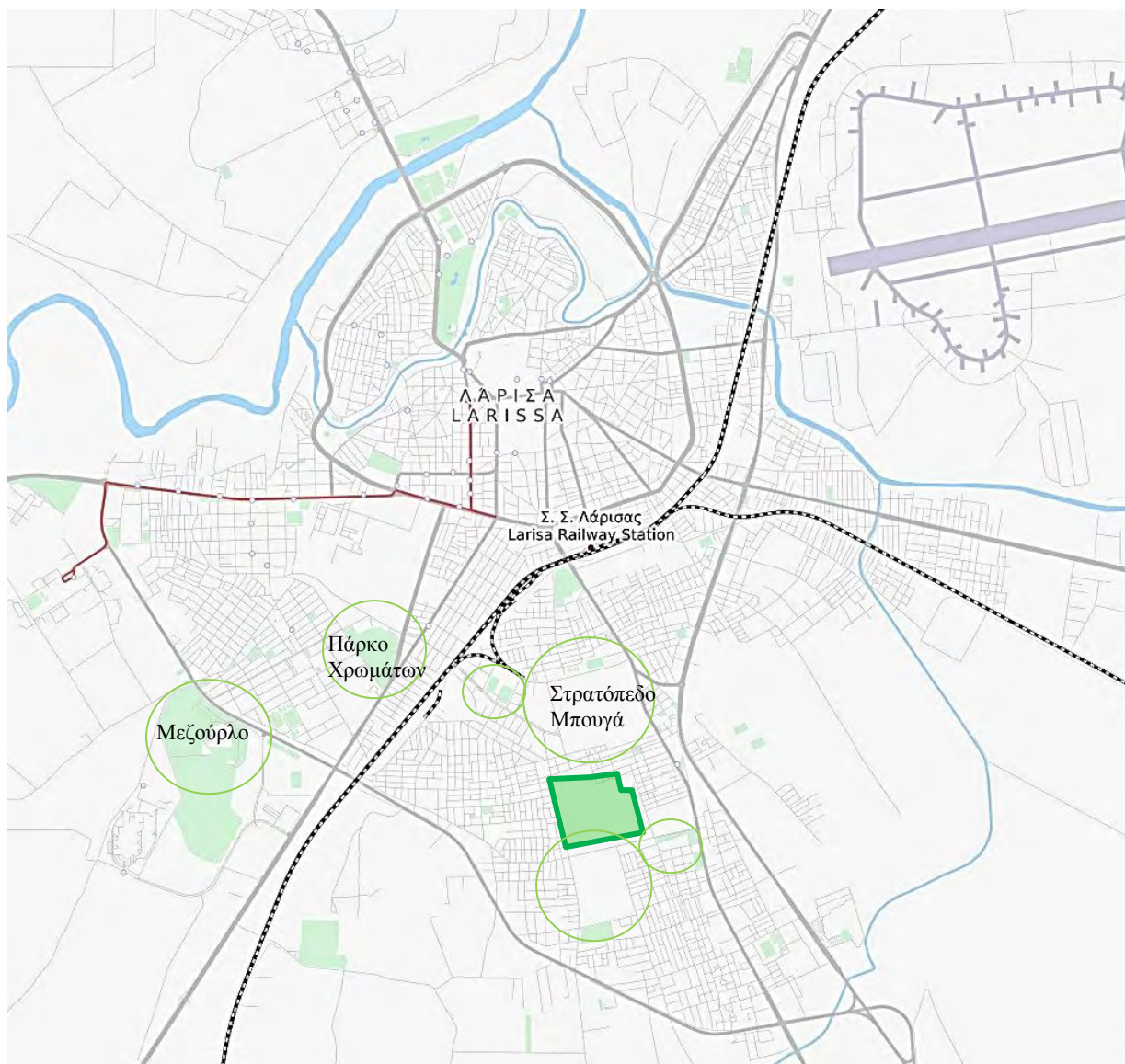

Εικόνα 51: Χάρτης 2-Σχέση Περιοχής μελέτης με οδικό δίκτυο (πηγή openstreetmap)

4.1.3 Συσχετισμοί - Ζώνες επιρροής

Η αδόμητη έκταση του πρώην ΕΘΙΑΓΕ εξαιτίας της κλίμακας της, όσον αφορά στις ζώνες επιρροής και στους συσχετισμούς πρέπει να αναχθεί σε επίπεδο πόλης προκειμένου να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Για τον ίδιο λόγο προτείνεται ο διαχωρισμός σε άμεσες και έμμεσες ζώνες επιρροής.

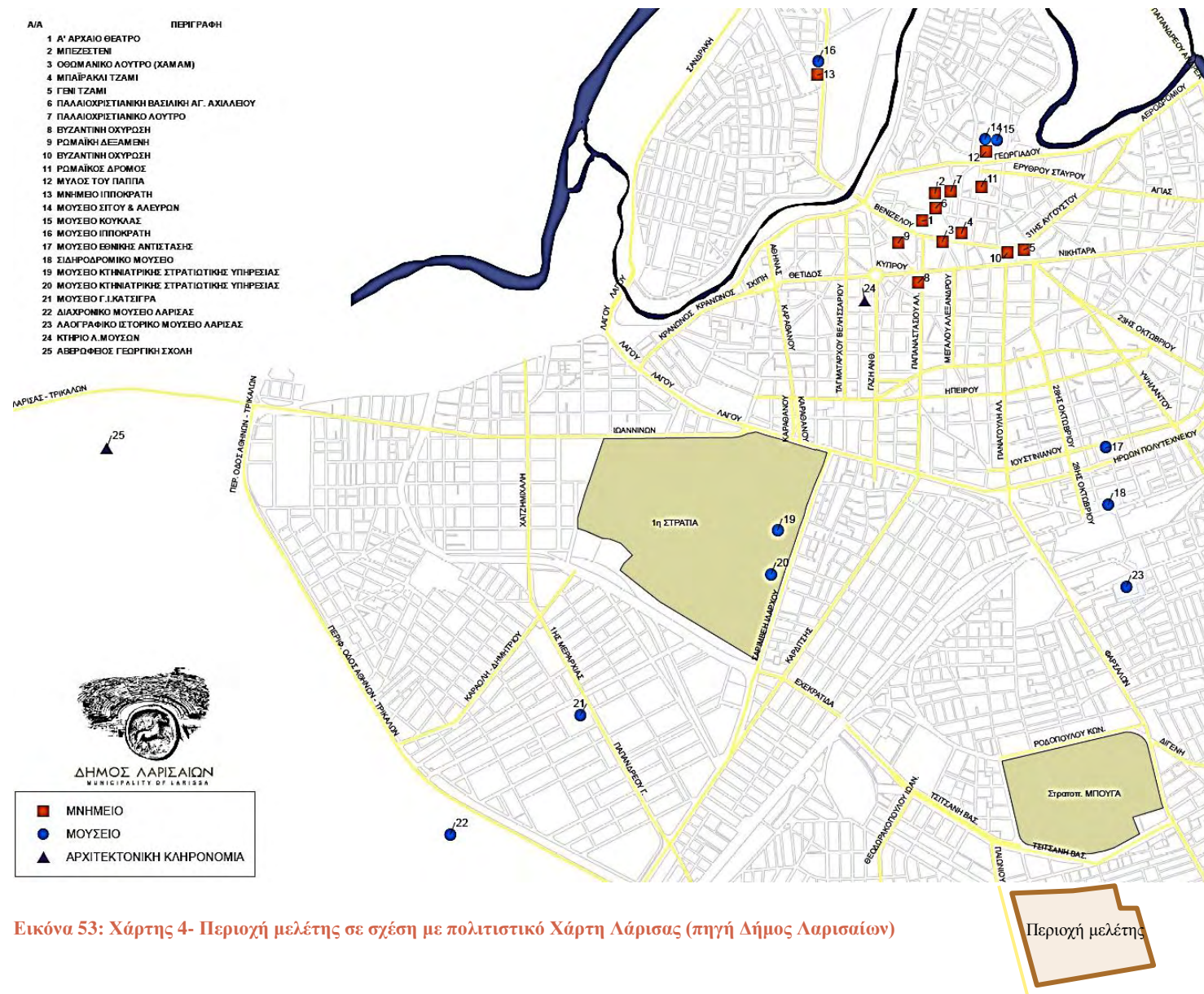
Όσον αφορά τις άμεσες ζώνες επιρροής ανάλογης έκτασης είναι το στρατόπεδο ‘Μπουγά’ που βρίσκεται βόρεια αυτής σε μικρή απόσταση. Όσον αφορά στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, γίνονται προσπάθειες να παραχωρηθεί τμήμα 60 στρεμμάτων στο Δήμο Λαρισαίων, και αν αυτό επιτευχθεί θα δημιουργηθεί ένα ισχυρό δίπολο πράσινων χώρων στην περιοχή και πρέπει να ληφθεί υπόψη στον σχεδιασμό της περιοχής μελέτης, όσον αφορά στις χαράξεις και τις εισόδους. Μαζί με τους παρακείμενους χώρους άθλησης και πρασίνου στα νότια της περιοχής μελέτης και αυτούς βόρεια του στρατοπέδου, τους αθλητικούς χώρους βορείως της οδού Τσιτσάνη αλλά και την περιοχή που καταλαμβάνουν σήμερα οι σιδηροδρομικές γραμμές και η οποία διεκδικείται από το Δήμο προς Ανάπλαση, θα μπορούσε εν γένει να λειτουργήσει ως ένα ευρύ δίκτυο πρασίνου. Στις έμμεσες ζώνες επιρροής μπορεί να συγκαταλέγει το πάρκο των χρωμάτων επί της οδού Σαρίμβη, το οποίο μπορεί να αποτελέσει τμήμα του δικτύου πρασίνου.(Λιονάτου, 2008).

Εικόνα 52: Χάρτης 3-Σχέση Περιοχής μελέτης με χώρους πρασίνου (πηγή openstreetmap)

Ως προς την προτεινόμενη χρήση του Πολιτιστικού Χωριού, κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά στο πολιτιστικό απόθεμα ολόκληρης της πόλης, προκειμένου να διαπιστωθεί η εγγύτητα του νέου πολιτιστικού χώρου σε σχέση με τους υφιστάμενους χώρους πολιτισμού και να διερευνηθεί η δυνατότητα ζεύξης με αυτούς μέσω δημιουργίας ενός δικτύου πολιτιστικών χώρων.

Το μεγαλύτερο τμήμα των πολιτιστικών χώρων βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, εντός του ιστορικού κέντρου. Χαρακτηριστικά πολιτιστικά μνημεία της πόλης είναι το Α' και Β' Αρχαίο Θέατρο, η παλαιοχριστιανική Βασιλική του Αγίου Αχιλλίου, το Μπεζεστένι, το Γενί Τζαμί, το Μεγάλο Οθωμανικό Λουτρό και ο Μύλος του Παπά. Όσον αφορά στα Μουσεία της πόλης, πέρα του αρχαιολογικού μουσείου που στεγάζεται στο Γενί Τζαμί, και του Μουσείου Εθνικής Αντίστασης, η Δημοτική Πινακοθήκη Κατσίγρα, το Διαχρονικό Μουσείο και το Λαογραφικό Μουσείο, το Μουσείο Σιτηρών και Αλεύρων στο Μύλο του Παπά, βρίσκονται εκτός του ιστορικού κέντρου. Ένα πολύ σημαντικό μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το διατηρητέο κτιριακό συγκρότημα της Αβερώφειου Γεωργικής Σχολής στην έξοδο της πόλης προς τα Τρίκαλα. Η σχολή λειτουργεί από το 1911, έως σήμερα με αντικείμενο πρακτικών σπουδών στον αγροτικό τομέα. Στον κατάλογο πολιτιστικών χώρων της Λάρισας, εντάσσεται και το 'Κονάκι Αβέρωφ', το οποίο βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από την περιοχή μελέτης και πρόκειται να λειτουργήσει ως πολιτιστικό κέντρο σύμφωνα με την πρόταση επανάχρησης. (Εικ.53-Χάρτης 4)

Εικόνα 53: Χάρτης 4- Περιοχή μελέτης σε σχέση με πολιτιστικό Χάρτη Λάρισας (πηγή Δήμος Λαρισαίων)

4.1.4 Χαρακτήρας περιοχής

Δεδομένου ότι η περιοχή μελέτης ανήκει σε περιοχή επέκτασης του σχεδίου πόλης, παρατηρείται σχετικά αραιός αστικός ιστός με εξαίρεση το ανατολικό της όριο. Εξαιτίας της μεγάλης αδόμητης επιφάνειας που καταλαμβάνει η συνολική έκταση που δεσπόζει της περιοχής, η αστική της ταυτότητα είναι συγκεχυμένη. Θυμίζει περισσότερο περιαστικό αγροτικό χώρο, παρά αστική περιοχή. Ο χαρακτήρας της γύρω περιοχής είναι κυρίως οικιστικός, με πλήθος μονοκατοικιών σε σχέση με τις πολυκατοικίες. Χαρακτηριστικό της συνοικίας των Πυροβολικών είναι η πυκνή δόμηση, οι στενοί δρόμοι και τα επιμήκη οικοδομικά τετράγωνα, τα οποία μαρτυρούν το γεγονός ότι πρόκειται για πρώην περιοχή αυθαιρέτων. Η γειτονική συνοικία της Νέας Πολιτείας είναι περιοχή με νεόδμητες κατοικίες και αραιό αστικό ιστό.

Εικόνα 54: Άποψη περιοχής μελέτης από την οδό Παιωνίου

4.1.5 Ιστορικά - Πολιτισμικά στοιχεία

Ιστορικά στοιχεία για την πόλη της Λάρισας³

Η κατοίκηση της πόλης της Λάρισας, ξεκινά κατά τη νεολιθική περίοδο (6^η χιλιετία) και συνεχίζει στην ίδια θέση έως σήμερα. Στα όρια της σύγχρονης πόλης ανιχνεύθηκαν έξι προϊστορικοί οικισμοί (Μάντζιου -Ευσταθίου, 2008), εκ των οποίων ο προϊστορικός οικισμός στη συνοικία Αβέρωφ, βρίσκεται εγγύτερα στην περιοχή μελέτης, και ανήκει στην νεολιθική εποχή. Εντός του Ιστορικού Κέντρου και συγκεκριμένα στο βορειοδυτικό τμήμα του, ο λόφος του 'Φρουρίου', αντιστοιχεί στην αρχαία ακρόπολη, και κατοικείται αδιάλειπτα από την πρώιμη εποχή του Χαλκού (3^η χιλιετία π.Χ). Κατά την αρχαϊκή περίοδο (τέλη 7^{ου} αι. π.Χ.) η Λάρισα αποτελούσε την πρωτεύουσα της Πελασγιώτιδας και εξαπλωνόταν στις ανατολικές και νότιες παρυφές του λόφου του 'Φρουρίου'. Η πρώτη εποχή της ακμής, κατά την αρχαϊκή και κλασική εποχή, τέλη του 6^{ου} ως τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. εξιστορείται από τα ίχνη κατοικιών και οδών στο κέντρο του Ι.Κ. (Μάντζιου-Ευσταθίου, 2008).

Από τα μέσα του 4ου αι. π.Χ. και κατά την ελληνιστική περίοδο, έως τις αρχές 2^{ου} αι. π.Χ η πόλη συνδέεται με το βασίλειο της Μακεδονίας. Η ανοδική πορεία συνοδεύεται με την εισροή ξένων πολιτών και η αύξηση του πληθυσμού οδηγεί στην επέκταση της στα νότια και ανατολικά. Στη θέση των σημερινών πλατειών Κεντρικής και πλατείας ταχυδρομείου, φέρεται να βρισκόταν η Ελεύθερη αγορά με το ναό του Κεδρώου Απόλλωνος. Το Α' αρχαίο

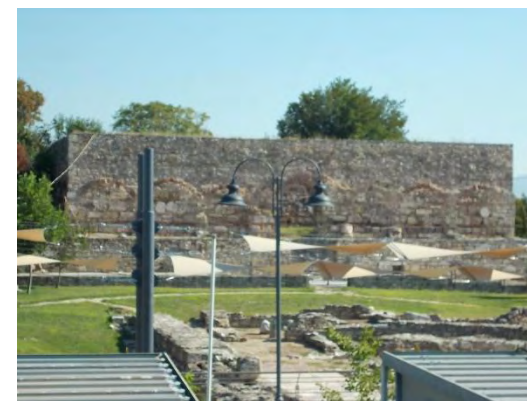
Εικόνα 55: Το α' αρχαίο θέατρο Λάρισας

³ Το κείμενο σε αυτό το υποκεφάλαιο, παρατίθεται όπως στο άρθρο: **Μπουραζά Χρ.**, Κατσαβού Σ., Ξάνθου Αγ., Στυλιανάκης Δ., Τζιουβάρας Χρ., Παπαγεωργίου Μ.,(2018) Εγκαταλελειμμένα Κτίρια στο Ιστορικό Κέντρο της Λάρισας: απογραφή και κατευθύνσεις βιώσιμης αποκατάστασης και διαχείρισης

θέατρο της Λάρισας κατασκευάστηκε αυτήν την περίοδο, και συγκεκριμένα κατά το πρώτο μισό του 3^{ου} π.Χ.. Η πόλη πέρασε στην κυριαρχία των Ρωμαίων το 197π.Χ. Κατά την ρωμαϊκή εποχή κατασκευάστηκαν δρόμοι, δημόσια κτίρια, το Β΄ Θέατρο και επισκευάστηκε το Α΄ Θέατρο. Ψήφισμα του 178-172π.Χ μαρτυρά την ύπαρξη πλίνθινων τειχών στη θέση της σημερινής οδού Ηρώων Πολυτεχνείου, που αποτελεί το νότιο όριο του Ι.Κ.

Στη συνέχεια η πόλη περιήλθε στο Βυζάντιο και κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου δέχθηκε αλλεπάλληλες επιδρομές, γοτθικές, σλαβικές, βουλγαρικές. Η έκταση της στα παλιохριστιανικά χρόνια, ήταν όμοια με την κλασική και ελληνιστική περίοδο και είναι αυτή που περικλείεται από τις οδούς Γεωργιάδου, 25^{ης} Μαρτίου, Ηρώων Πολυτεχνείου και Τζαβέλλα. Αναφορικά με το πολεοδομικό σχέδιο, μέσα από τα αρχαιολογικά ευρήματα φαίνεται να μην αποκλίνει γενικά από το σημερινό. Στο λόφο του Φρουρίου βρίσκεται η παλιохριστιανική 'βασιλική του Αγ. Αχίλλειου'. Το 540 μ.Χ, επί Ιουστινιανού η πόλη οχυρώνεται με ισχυρά τείχη. Τον 8^ο και 9^ο αι. η πόλη ιστορείται ως μητρόπολη. Τον 11ο και 12ο αι. μ.Χ. η πόλη απέκτησε την τυπική βυζαντινή οργάνωση του αστικού χώρου της μορφής κάστρο – χώρα – περιτοίχιση. Η μεσαιωνική πόλη καταλαμβάνει μεγαλύτερη έκταση από την αρχαία και περιβάλλεται από τείχη.

Αργότερα, η κατάκτηση της Λάρισας από τους Τούρκους το 1423 και η παραμονή τους για πολλά χρόνια επηρέασε ριζικά την οργάνωση της πόλης μετατρέποντας τη σε αμιγώς μουσουλμανική παρουσιάζοντας ωστόσο σημαντική άνθηση. Σημαντικά μνημεία αυτής της περιόδου είναι το Μπεζεστένι, το Μεγάλο Οθωμανικό Λουτρό, το Μπαϊρακλί Τζαμί, το Γενί Τζαμί.

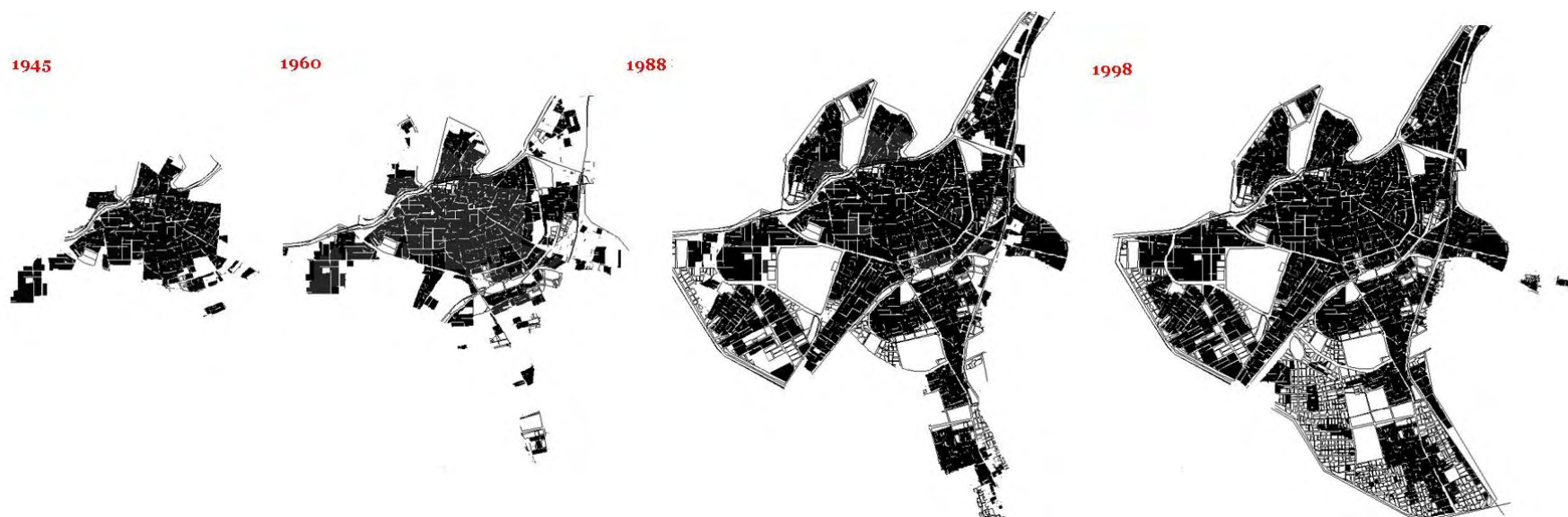

Εικόνα 56: Το μπεζεστένι

Το πρώτο επίσημο ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης εκπονείται το 1882, αμέσως μετά την απελευθέρωσή της από τους Οθωμανούς. Ο πυρήνας του σημερινού αστικού ιστού, διαμορφώθηκε στα όρια του αντίστοιχου οθωμανικού, στα ίχνη της προϋπάρχουσας ρυμοτομίας. Η πόλη διατήρησε για αιώνες την έκταση της εντός του περιγράμματος του Ι.Κ.. Η έλευση προσφύγων από Ανατολική Ρωμυλία, που ακολούθησε την μικρασιατική καταστροφή, αύξησε σημαντικά τον πληθυσμό της πόλης. Μεταπολεμικά, η μεγάλη πληθυσμιακή αύξηση της Λάρισας και το φαινόμενο της αστυφιλίας κυρίως κατά τις δεκαετίες 1960, '70 και '80, οδήγησε στην εξάπλωση της γραμμικά κατά μήκος των κυρίων οδικών αξόνων που την ενώνουν με τα άλλα αστικά κέντρα, με πυρήνα το ιστορικό της κέντρο. Έτσι σήμερα παρουσιάζει ακτινωτή διάταξη γύρω από ένα συνεκτικό κέντρο.

Εικόνα 58: Χάρτης της πόλης της Λάρισας με το σχέδιο των οχυρωματικών έργων 1828, έργο του μηχανικού Halil Bey (Halacoglou, 1974)

Εικόνα 57: Διαδοχικές επεκτάσεις της Λάρισας (πηγή: Αντροκάκης, Μανίκα, 2009)

Από το 1960 μέχρι το 1970 έγιναν νέες επεκτάσεις της πόλης σε περιοχές αυθαιρέτων. Ουσιαστικά, ήταν το σχέδιο που ακολουθούσε τη δόμηση και όχι το αντίστροφο (Λυτροκάπης, Μανίκα 2009). Το 1974 εκπονήθηκε το Νέο Ρυθμιστικό το οποίο όμως δεν θεσμοθετήθηκε. Το 1976 και 1979 σημειώθηκαν σημαντικές επεκτάσεις του Σχεδίου πόλης (ΦΕΚ 72/Δ/1976 και ΦΕΚ 121/Δ/1979). Το 1986 θεσμοθετήθηκε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΦΕΚ 1042/Δ/1986) ενώ το 1988-89 (ΦΕΚ 348/ Δ/1988, ΦΕΚ 354/Δ/1988, ΦΕΚ 183/Δ/1989) γίνεται νέα επέκταση του σχεδίου πόλης καθώς και αναθεώρηση των παλαιότερων σχεδίων των περιοχών επέκτασης του 1976 και 1979, τα οποία παρουσίασαν προβλήματα στην εφαρμογή τους (Καλλιακούδας, 2014).

Εικόνα 59: Ρυμοτομικό σχέδιο περιοχής μελέτης (πηγή gis Δήμου Λαρισαίων)

Εικόνα 61: Αεροφωτογραφία 1970 (πηγή ΓΥΣ)

Εικόνα 60: Αεροφωτογραφία 1978 (πηγή ΓΥΣ)

Ιστορία του Ινστιτούτου

Η ιστορία της έρευνας σιτηρών στην Ελλάδα συνέπεσε με την εφαρμογή της αγροτικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα και ξεκινά το 1923, όταν ο Δρ Ιωάννης Παπαδάκης πείθει τον τότε υπουργό Γεωργίας Αλέξανδρο Παπαναστασίου και τον υποδιοικητή της ΕΤΕ να χρηματοδοτήσουν την έρευνα σε αυτόν τον τομέα. Εγκαθίστανται έτσι οι πρώτοι πειραματικοί αγροί αξιολόγησης εγχώριων και ξένων ποικιλιών σιταριού σε τέσσερις περιοχές της Ελλάδας, ανάμεσα τους και στη Λάρισα. Το Μάρτιο του 1924 αποφασίστηκε από το Υπουργείο Γεωργίας η ίδρυση του "Ειδικού Σταθμού Καλλιτερεύσεως Φυτών", με έδρα τη Λάρισα και το 1924-1925. Το 1927 η έδρα του μεταφέρθηκε στη Θεσσαλονίκη.

Το 1933 ιδρύεται στη Λάρισα 'Σταθμός Ερεύνης Κτηνοτροφικών Φυτών και Οσπρίων' (ΣΕΚΦΟ) πρόδρομος του σημερινού Ινστιτούτου Βιομηχανικών και Κτηνοτροφικών Φυτών του ΕΛΓΟ «ΔΗΜΗΤΡΑ» αποτελώντας ένα από τα τρία πρώτα Ινστιτούτα Αγροτικής Έρευνας που ιδρύθηκαν στην Ελλάδα με εξαιρετικά σημαντικό έργο στην παραγωγή σημαντικών ποικιλιών κτηνοτροφικών φυτών και οσπρίων και την προώθηση βασικών τεχνικών καλλιέργειας στους αγρότες. Αργότερα το ΣΕΚΦΟ μετονομάστηκε σε Ινστιτούτο Κτηνοτροφικών Φυτών & Βοσκών Λάρισας (ΙΚΦ&Β) και το 1989 συνενώθηκε με άλλα πρώην Ινστιτούτα και εντάχθηκε στο Εθνικό Ιδρύμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘΙΑΓΕ)

Το Τμήμα Εδαφολογικών Πόρων και το Τμήμα Φυτικής Παραγωγής εντάσσονται στο Ινστιτούτο Βιομηχανικών και Κτηνοτροφικών Φυτών του ΕΛΓΟ «ΔΗΜΗΤΡΑ» που εδρεύει σήμερα στη Λάρισα επί της οδού Θεοφράστου.

Εικόνα 62: Το ΙΚΦ&Β

*‘Τα βασικά αντικείμενα του Τμήματος Φυτικής Παραγωγής, είναι η Γενετική Βελτίωση για τη δημιουργία νέων ποικιλιών κτηνοτροφικών φυτών, βιομηχανικών φυτών, οσπρίων και βοσκών με υψηλή απόδοση, ποιότητα και προσαρμοστικότητα στις εδαφοκλιματικές συνθήκες της χώρας, η ανάπτυξη νέων μεθοδολογιών βελτίωσης με τη χρήση τεχνικών διασταυρώσεων, φυσιολογίας φυτών, βιοτεχνολογίας κλπ, η ανάπτυξη νέων τεχνικών και συστημάτων Καλλιέργειας (γεωργία μειωμένων εισροών, οργανική γεωργία, συγκαλλιέργεια σιτηρών-ψυχανθών με στόχο την ενίσχυση της βιώσιμης και αειφορικής γεωργίας, η σποροπαραγωγή των βελτιωμένων ποικιλιών’.*⁴

*‘Το αντικείμενο του Τμήμα Εδαφουδατικών Πόρων είναι η διεξαγωγή έρευνας για το έδαφος και το νερό που στοχεύει στη διατήρηση και βελτίωση της ποιότητάς τους, έτσι ώστε να μπορούν να επιτελούν τις λειτουργίες τους και ιδιαίτερα εκείνες που σχετίζονται με την βιώσιμη γεωργική παραγωγή και την ποιότητα του περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα αντικείμενα του είναι η χαρτογράφηση και ταξινόμηση εδαφών, η γονιμότητα εδαφών και θρέψη των φυτών, η αποκατάσταση υποβαθμισμένων εδαφών, η διαχείριση των υδατικών και εδαφικών πόρων και η διαχείριση της ψηφιακής πληροφορίας’*⁵

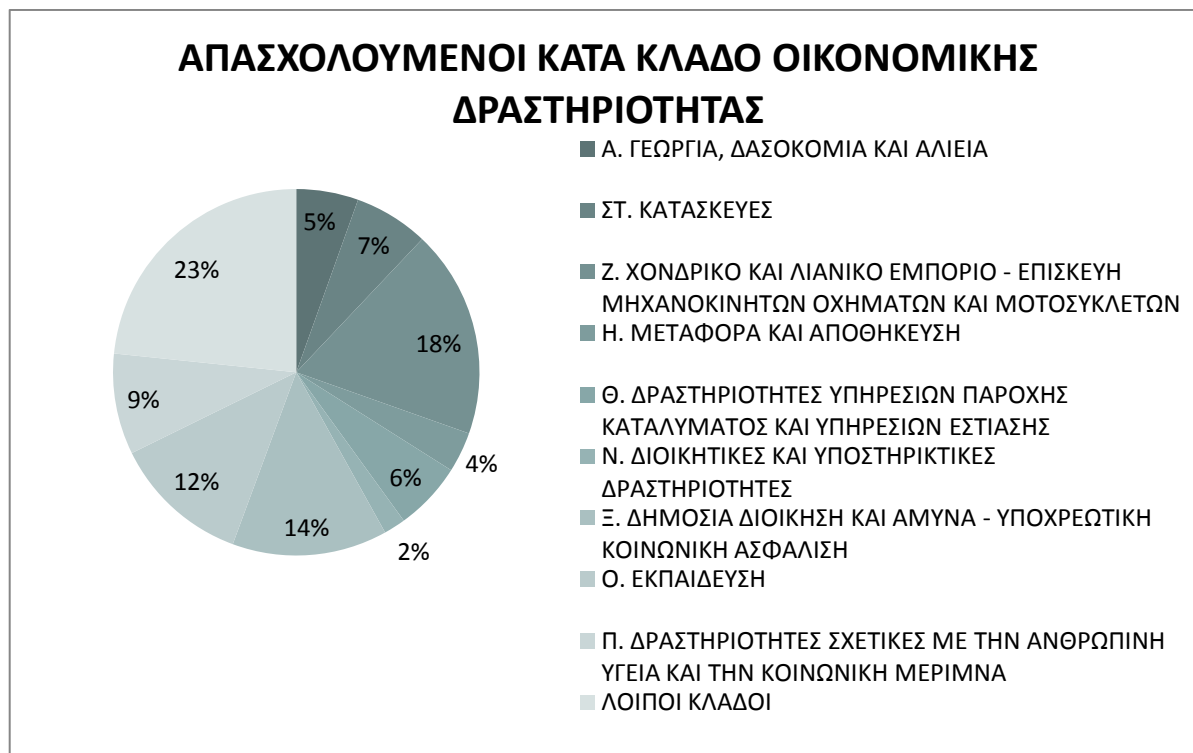
⁴ Από τη συνέντευξη στον Σπύρο Τσαντόπουλο του Χρ. Τσαντήλα: «Παραγωγή προϊόντων με ποικιλιακή ταυτότητα» διαθέσιμη στο <https://www.larissanet.gr/2018/06/27/chr-tsantilas-paragogi-proionton-me-poikiliaki-taftotita/>

⁵ Χρ. Τσαντήλας: «Παραγωγή προϊόντων με ποικιλιακή ταυτότητα»

4.1.6 πληθυσμιακά - δημογραφικά στοιχεία

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2011 ο πληθυσμός της Λάρισας ανέρχεται σε 162.591 με την πόλη να καταλαμβάνει έκταση περίπου 19.000 στρεμμάτων. Ως προς τη σύνθεση του πληθυσμού το 49,1% είναι άνδρες και 50,9% γυναίκες.

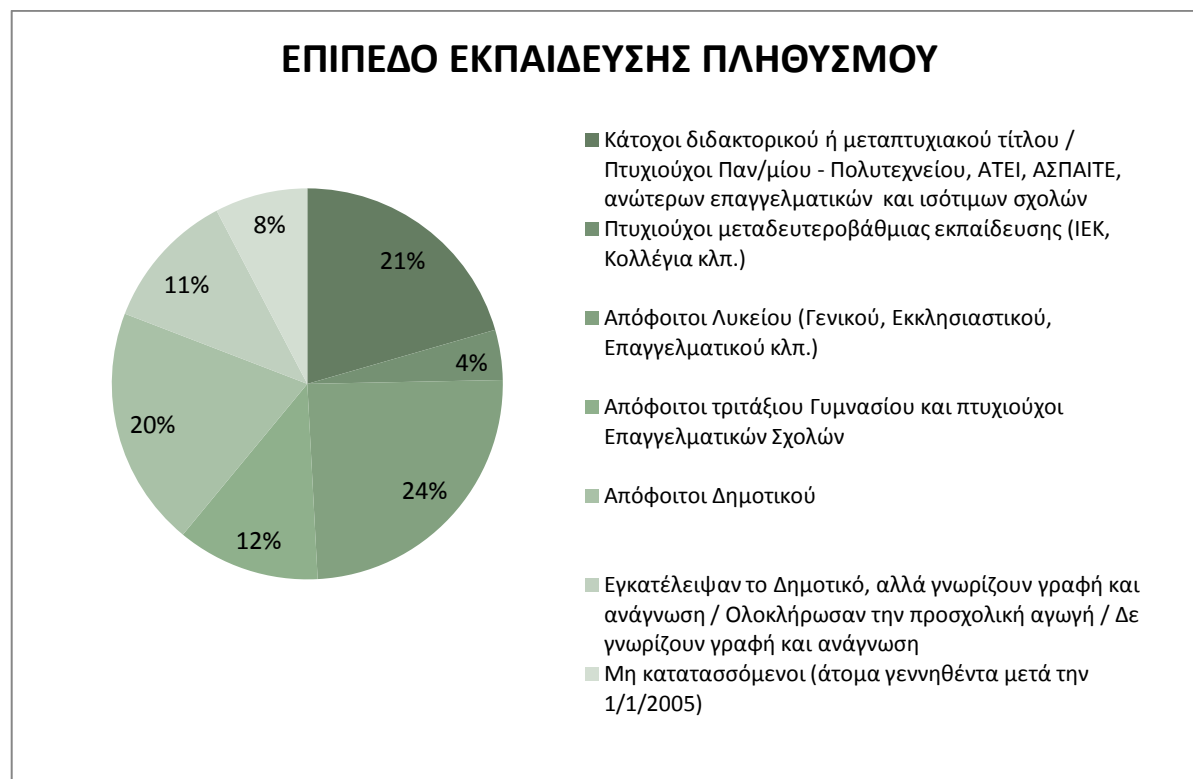
Πίνακας 1 : Πηγή ΕΛΣΤΑΤ και ιδία επεξεργασία

Η πόλη της Λάρισας βρίσκεται στο κέντρο ενός αμιγώς αγροτικού χώρου, καθώς ο Νομός Λάρισας έχει τη μεγαλύτερη χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση από όλους τους νομούς της

Ελλάδας. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ανέρχονται σε 1818 χιλιάδες στρέμματα, από τα 3921 της Περιφέρειας Θεσσαλίας, ποσοστό 46,36% σύμφωνα με τα στοιχεία του 2009. Παρόλο που στη Λάρισα η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα κατέχει μόνο το 5,48%, η οικονομία της, λόγω της θέσης της, επηρεάζεται σημαντικά από αυτόν.

Πίνακας 2: Πηγή ΕΛΣΤΑΤ και ίδια επεξεργασία

4.2 ανθρωπογενείς παράγοντες

4.2.1 λειτουργίες - χρήσεις γης

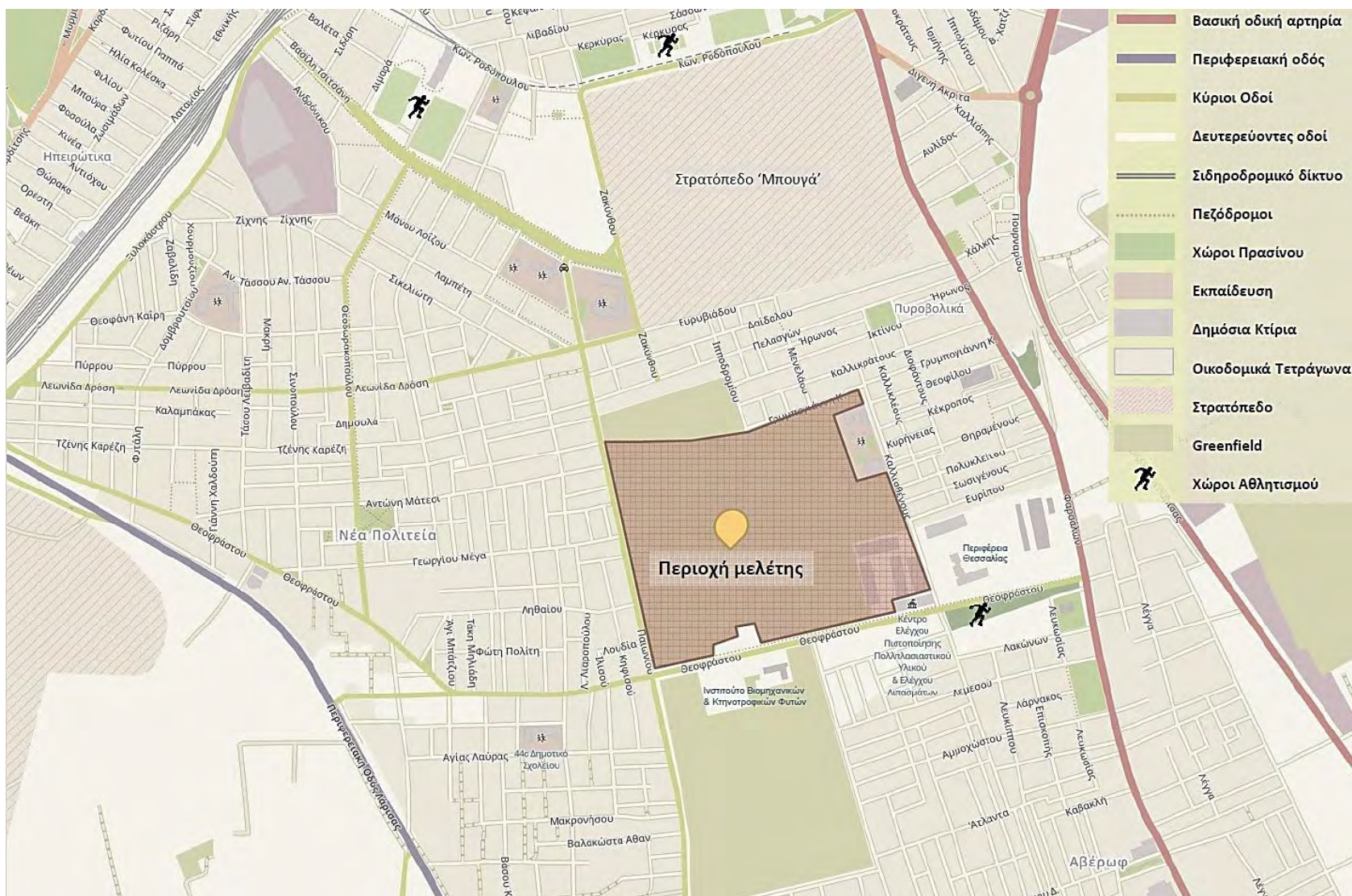
Ως προς τις υφιστάμενες χρήσεις, περιμετρικά της περιοχής μελέτης οι χρήσεις που απαντώνται είναι κυρίως κατοικία, εκπαίδευση, και υπηρεσίες. Στο βορειοανατολικό άκρο της περιοχής υπάρχει σχολικό συγκρότημα στο οποίο στεγάζονται το 50^ο Νηπιαγωγείο και το 22^ο Δημοτικό. Στο νοτιοανατολικό της άκρο συνορεύει με το 12^ο Λύκειο και το 16^ο Αθλητικό Γυμνάσιο. Επίσης στη θέση αυτή είναι εγκατεστημένο και το νέο κτίριο της Περιφέρειας Θεσσαλίας που στεγάζει υπηρεσίες της. Στην απέναντι γωνία είναι εγκατεστημένη μία μικρή παιδική χαρά και αθλητικοί χώροι της συνοικίας Αβέρωφ. Στα νότια της περιοχής επί της οδού Θεοφράστου, είναι εγκατεστημένο το διώροφο κτίριο που στεγάζει τις υπηρεσίες του πρώην Ε.Θ.Ι.Α.Γ.Ε. Απέναντι και εντός της περιοχής μελέτης βρίσκονται δυο κτίρια, ένα ισόγειο και ένα διώροφο, που ανήκαν στο πρώην Ε.Θ.Ι.Α.Γ.Ε. και σήμερα είναι εγκαταλελειμμένα.

Εικόνα 64: Εγκαταλελειμμένα κτίσματα στην περιοχή

Εικόνα 63: Κατοικίες περιμετρικά της περιοχής

Εικόνα 65: Χάρτης Χρήσεων περιμετρικά της περιοχής (πηγή openstreetmap και ίδια επεξεργασία)

Σύμφωνα με το Γ.Π.Σ Λάρισας η περιοχή μελέτης ανήκει στην 14η Πολεοδομική Ενότητα, από τις 19 και ως προς τις χρήσεις γης:

‘Στην έκταση που καταλαμβάνει το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε καθορίζονται οι γενικές χρήσεις Κ3 – Πολεοδομικό ΕΧ–ΑΠ – Ελεύθεροι Χώροι – Αστικό Πράσινο και Αμιγής κατοικία. Επίσης καθορίζονται οι ειδικές χρήσεις Βοτανικός Κήπος και Ελεύθεροι – Κοινόχρηστοι Χώροι. Στους χώρους που καθορίζεται η ειδική χρήση Βοτανικός Κήπος δεν επιτρέπονται ερευνητικές δραστηριότητες με χρήση φυτοφαρμάκων. Οι εν λόγω χρήσεις απεικονίζονται ενδεικτικά στο χάρτη Π.3.1.1 – Π.3.2. Η συνολική έκταση επιβάλλεται να υπαχθεί στις διατάξεις του υπ’ αριθμ. 15 του ν. 2508/97 και να τροποποιηθεί το σχέδιο πόλης έτσι ώστε οι κοινόχρηστοι και οι κοινωφελείς χώροι να αποτελούν το 70% του συνολικού εμβαδού της έκτασης που καταλαμβάνει σήμερα το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. Στους οικοδομήσιμους χώρους καθορίζεται ΣΔ 0,8, για τις γενικές χρήσεις Κ3 και Αμιγής Κατοικία και 0,1 για τη γενική χρήση ΕΧ–ΑΠ.

- *Στο νοτιοανατολικό άκρο της ΠΕ, στην περιοχή με ισχύουσα έως σήμερα χρήση ΒΠ–ΧΠ καθορίζονται οι γενικές χρήσεις Κ2 – Πολεοδομικό Κέντρο, Α – Γενική Κατοικία, Αμιγής Κατοικία και Χ – Χονδρεμπόριο.*

- *Η υφιστάμενη γενική χρήση Κ2 – Πολεοδομικό Κέντρο επεκτείνεται δυτικά μέχρι την έκταση του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.*

Ως προς τις μελλοντικές χρήσεις προβλέπεται από το σχέδιο πόλης η δημιουργία χώρου εκπαίδευσης, Γυμνάσιο – Λύκειο, και η ανάπτυξη χώρων Πρόνοιας, Βρεφονηπιακός Σταθμός και Κ.Α.Π.Η., βορειοδυτικά της περιοχής μελέτης. Η έκταση αυτή παραμένει σήμερα αδόμητη. Στην ευρύτερη περιοχή υπάρχουν αρκετά σχολικά συγκροτήματα.

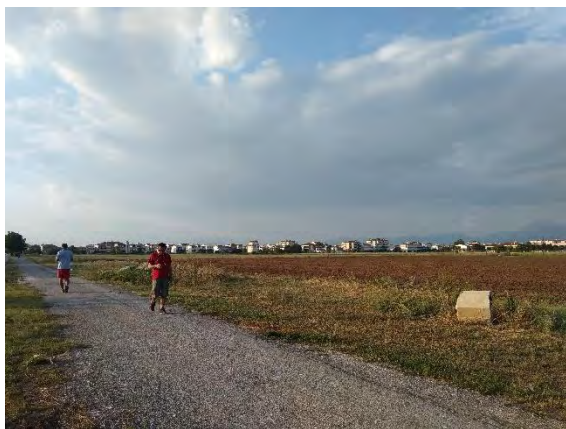
4.2.2 δίκτυα κυκλοφορίας- δίκτυα υποδομής

Ως προς τα δίκτυα κυκλοφορίας, η οδός Θεοφράστου παρουσιάζει μεγαλύτερο κυκλοφοριακό φόρτο, σε σχέση με την οδό Παιωνίου και πολύ περισσότερο με την οδό Καλλισθένους και την οδό Γρυμπογιάννη, η οποία μάλιστα είναι αδιαμόρφωτη στο μισό τμήμα της. Κατά μήκος της οδού Θεοφράστου σε όλο το όριο με τη περιοχή μελέτης έχει δημιουργηθεί πεζόδρομος και ποδηλατοδρόμος. Ο ποδηλατοδρόμος αυτός διακλαδίζεται με αυτόν της οδού Καλλισθένους. Επί της οδού Παιωνίου τα πεζοδρόμια είτε είναι πολύ μικρά, είτε απουσιάζουν. Τα τελευταία χρόνια έχει δημιουργηθεί ένας άτυπος πεζόδρομος από χώμα μέσα στην περιοχή μελέτης επί της Παιωνίου.

Η σύνδεση με το κέντρο με αστικό λεωφορείο γίνεται άμεσα μέσω τις γραμμής 10 με τρεις στάσεις επί της οδού Παιωνίου και έμμεσα μέσω της γραμμής 3 που περνά από την οδό Φαρσάλων. Η συχνότητα των δρομολογίων είναι αρκετά αραιή για τη γραμμή 10, καθώς το λεωφορείο περνά κάθε 25', ενώ η γραμμή 3 έχει πιο συχνά δρομολόγια, κάθε 10'.

Εικόνα 67: Η οδός Θεοφράστου, με τον παρακείμενο πεζόδρομο

Εικόνα 69: Ο πεζόδρομος της Παιωνίου

Εικόνα 68: Η οδός Καλλισθένους

4.2.3 κτιριακό υπόβαθρο

Όσον αφορά στα κτίρια που περιβάλλουν την περιοχή μελέτης, τα ύψη τους ποικίλουν. Συναντώνται από ισόγεια κτίσματα έως τετραώροφα επί πυλωτής. Στην πλειονότητα τους επιστεγάζονται με στέγη. Αν δημιουργήσουμε μία νοητή διαμήκη τομή, η σχέση μέσου ύψους κτιρίου προς μήκος είναι 1/74.

Στο βορειοανατολικό άκρο της έκτασης είναι χωροθετημένο ένα διώροφο κτιριακό συγκρότημα σχολείου και το ισόγειο γυμναστήριο του σχολείου.

Οι αγροτικές αποθήκες είναι κτισμένες στο νοτιοανατολικό άκρο της έκτασης. (θα γίνει αναλυτική αναφορά σε επόμενο κεφάλαιο) Από την έρευνα στο αρχείο της πολεοδομίας Λάρισας, δε βρέθηκε φάκελος οικοδομικής αδείας.

4.2.4 αστικός εξοπλισμός

Ο αστικός εξοπλισμός απουσιάζει από την περιοχή μελέτης καθώς αποτελεί αδιαμόρφωτη έκταση σε όλη την επιφάνεια της. Εξαίρεση αποτελούν τα ελάχιστα αστικά καθιστικά επί της οδού Παιωνίου και της Θεοφράστου.

4.3 περιβαλλοντικοί παράγοντες

4.3.1 τοπογραφία

Η περιοχή μελέτης είναι μία επίπεδη έκταση, με παντελή απουσία εξάρσεων του εδάφους. Η μοναδική υψομετρική διαφορά παρατηρείται επί της οδού Θεοφράστου, όπου ο πεζόδρομος βρίσκεται κατά 0,50 έως 1,00μ. ψηλότερα από το επίπεδο της περιοχής.

4.3.2 υδρολογία – έδαφος

Μέσα από την περιοχή μελέτη δεν περνά κάποιο ρέμα ή κανάλι, και γενικά υπάρχει απουσία υγρού στοιχείου. Η άρδευση της υφιστάμενης έκτασης πραγματοποιούταν με γεώτρηση⁶ η οποία είναι εγκατεστημένη εντός του αγροκτήματος.

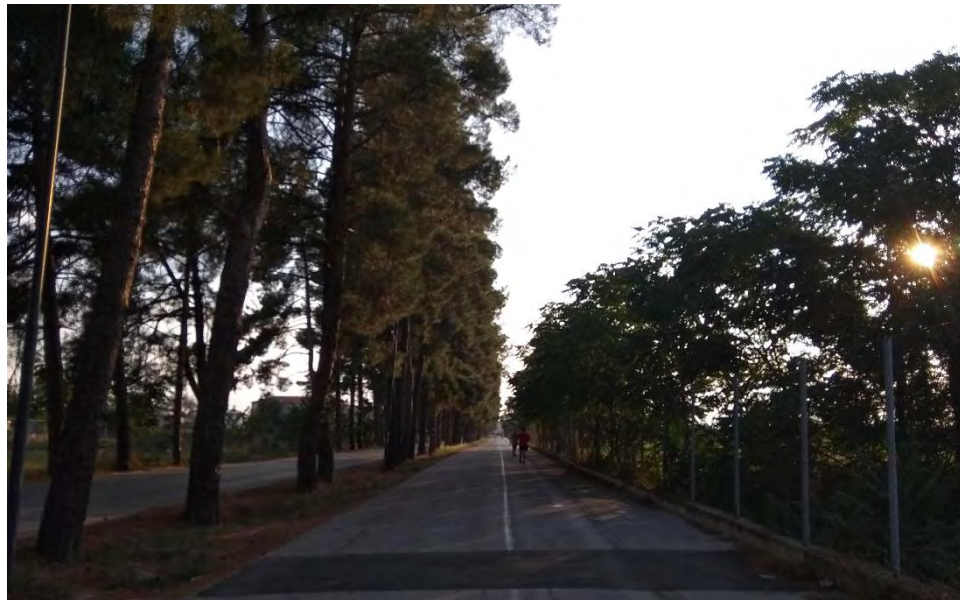
Ως προς τη σύνθεση του εδάφους, αυτή είναι αργιλική. Το έδαφος είναι εξαιρετικά γόνιμο⁷.

⁷ Από την συνέντευξη με τον κ. Τούλιο

4.3.3 βλάστηση

Μέχρι πρόσφατα η περιοχή μελέτης αποτελούσε πεδίο πειραματικών αγρών του πρώην Ε.ΘΙ.ΑΓ.Ε. Η φύτευση ήταν από μονοετή καλλιέργεια.

Περιμετρικά της περιοχής μελέτης υπάρχει ψηλή βλάστηση, επί της οδού Θεοφράστου, όπου υπάρχει διπλή συστοιχία από μεγάλα πεύκα και επί της οδού Καλλισθένους όπου υπάρχει συστοιχία από ακακίες φυτεμένες σε νησίδα, που διαχωρίζει το δρόμο από τον ποδηλατόδρομο. Επίσης γύρω από τις αγροτικές αποθήκες και τα υπάρχοντα κτίσματα υπάρχουν ακακίες επί το πλείστον, συκιές, λεύκες και κέδροι. Περιμετρικά του σχολείου υπάρχει φύτευση με μεγάλα δένδρα.

Εικόνα 70: Η δενδροστοιχία της Θεοφράστου

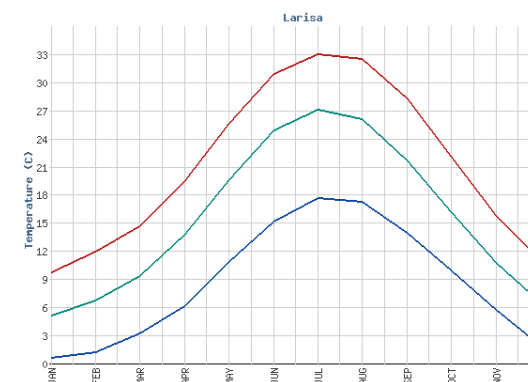
4.3.4 μικροκλίμα

Το κλίμα της Λάρισας είναι ηπειρωτικό. Η πόλη της Λάρισας βρίσκεται στην κλιματική ζώνη Γ' και χαρακτηρίζεται από μεγάλες διακυμάνσεις θερμοκρασίας, με πολύ θερμά καλοκαίρια και χειμώνες με κρύο και υγρασία. Η μέση θερμοκρασία είναι 18,5°C.

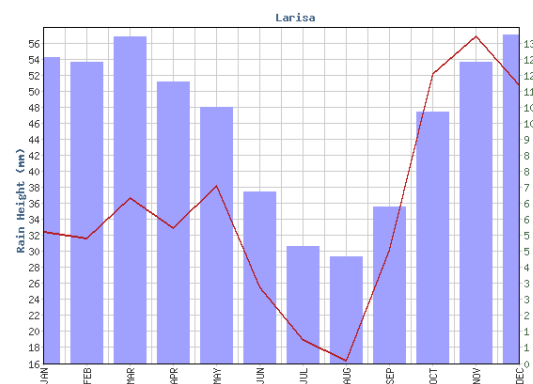
Η μέση ετήσια βροχοπτώση στην πόλη κυμαίνεται στα 425 χιλιοστά

Η διεύθυνση του ανέμου είναι κυρίως ανατολική εκτός από του 2 χειμερινούς μήνες (Δεκέμβριο –Ιανουάριο) που είναι βορινή.

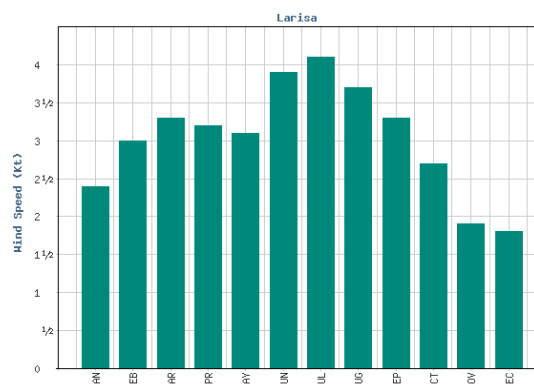
Ο ηλιασμός της περιοχής είναι διαρκής. Παρατηρείται σκιασμός του νότιας πλευράς του οικοπέδου εξαιτίας της συστοιχίας των ψηλών δένδρων επί της οδού Θεοφράστου.

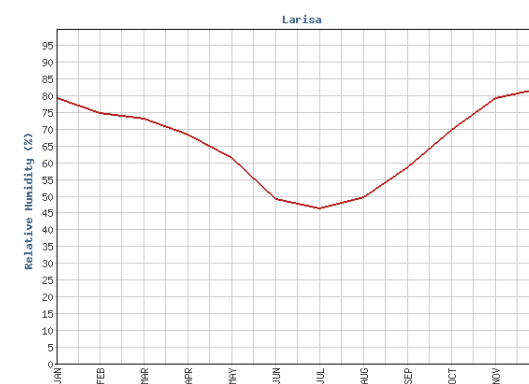
Εικόνα 72: Διακύμανση θερμοκρασίας ανά μήνα (πηγή ΕΜΥ)

Εικόνα 71: Διακύμανση βροχοπτώσεων (πηγή ΕΜΥ)

Εικόνα 73: Ένταση ανέμων (πηγή ΕΜΥ)

Εικόνα 74: Διακύμανση υγρασίας

4.4 αντίληψη - χρήση τοπίου

4.4.1 Θέες

Εικόνα 75: Θέα από την συμβολή των οδών Θεοφράσστου και Παιωνίου, διακρίνονται στο βάθος ο Όλυμπος και ο Κίσσαβος

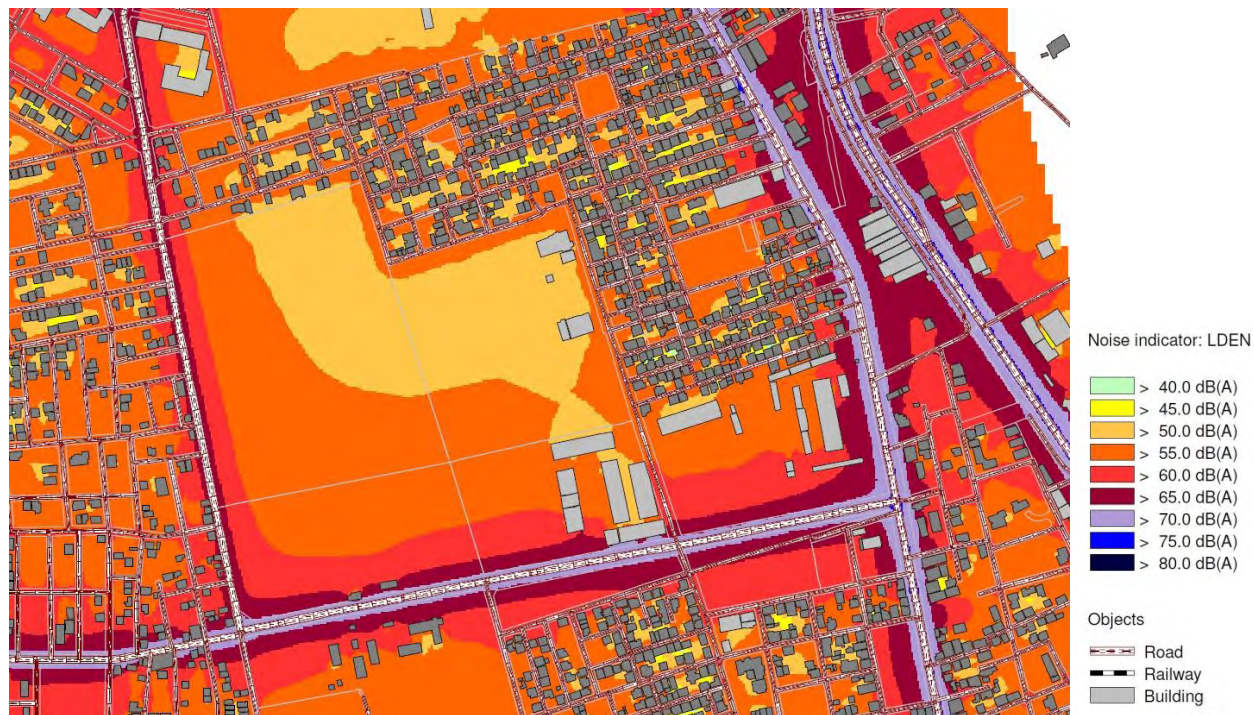

Εικόνα 76: Η θέα από την οδό Παιωνίου προς την οδό Θεοφράστου

4.4.2 θόρυβοι – οσμές

Στο σχέδιο αυτό από το ΥΠΕΚΑ (εικ.77) απεικονίζεται ο θόρυβος στην περιοχή.

‘Ο L_{den} είναι δείκτης του επιπέδου του συνολικού θορύβου την ημέρα, το βράδυ και τη νύχτα, ο οποίος χρησιμοποιείται για την ποσοτικοποίηση της όχλησης που συνδέεται με την έκθεση στο θόρυβο. Ο L_{night} είναι δείκτης του ηχητικού επιπέδου κατά την νύχτα.’

Εικόνα 77: Απόσπασμα σχεδίου απεικόνισης θορύβου, (πηγή ΥΠΕΚΑ)

4.4.3 χρήση χώρου

Τον πεζόδρομο που έχει διαμορφωθεί κατά μήκος της οδού Θεοφράστου, χρησιμοποιούν πολλοί κάτοικοι των γύρω συνοικιών για την απογευματινή ή την πρωινή τους βόλτα. Χρησιμοποιείται επίσης και ως χώρος άσκησης, από ανθρώπους που περπατούν, κάνουν τζόκινγκ ή ποδήλατο. Επίσης γίνεται παρόμοια χρήση και του χωμάτινου πεζόδρομου κατά μήκος της οδού Παιωνίου.

Επί της οδού Παιωνίου γίνεται λαϊκή αγορά κάθε Πέμπτη.

Μέσα στην έκταση απουσιάζει οποιαδήποτε χρήση, πέραν της καλλιέργειας των αγρών από τους εργαζόμενους στο Ινστιτούτο.

4.4.4 κίνηση

Η κίνηση των αυτοκινήτων είναι αρκετά έντονη καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας, επί της οδού Θεοφράστου.

4.4.5 πρόσβαση

Όλη η έκταση που καταλαμβάνουν οι αγροί του ΕΘΙΑΓΕ είναι απροσπέλαστη, καθώς δεν υπάρχει διαμορφωμένο μονοπάτι έστω και υποτυπωδώς που να οδηγεί μέσα σε αυτούς. Από την οδό Θεοφράστου υπάρχει ψηλή περίφραξη με συρματόπλεγμα σε όλο το όριο με τον πεζόδρομο. Η είσοδος στις αγροτικές αποθήκες πραγματοποιείται από την οδό Θεοφράστου, όπου υπάρχει συρόμενη αυλόθυρα.

4.5 Αποτύπωση συγκροτήματος αγροτικών αποθηκών και αρχιτεκτονική τεκμηρίωση

Το κτιριακό συγκρότημα των αγροτικών αποθηκών αποτελείται από 5 ανεξάρτητα κτίρια, παρόμοιας μορφής. Είναι χωροθετημένα στο νοτιοανατολικό άκρο της περιοχής μελέτης. Η αποθήκες 1, 2 και 3 είναι πανομοιότυπες μεταξύ τους, και η διάταξη τους σε σχήμα Π, σχηματίζει έναν εσωτερικό ελεύθερο χώρο. Η αποθήκη 4 βρίσκεται παράλληλα της οδού Καλλισθένους και της αποθήκης 3. Η αποθήκη 5 έχει μέτωπο στην οδό Θεοφράστου. Η αρχική χρήση του κτιριακού συγκροτήματος ήταν αγροτικές αποθήκες, με σκοπό την αποθήκευση των σπόρων που παράγονταν στην έκταση του ΕΘΙΑΓΕ. Χαρακτηριστική είναι η επιγραφή στη γωνία της αποθήκης 5 στη συμβολή των οδών Θεοφράστου και Καλλισθένους, όπου υπάρχει η λέξη ‘σποροαποθήκη’.

Έχει διατηρηθεί ο εξοπλισμός και μηχανήματα που χρησιμοποιούνταν για την επεξεργασία των σπόρων, κατά την αποθήκευσή τους.

Εικόνα 79: Αποψη των Αποθηκών

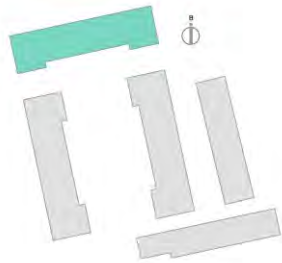
Εικόνα 78: Μηχανικός Εξοπλισμός αποθήκη 3

Εικόνα 80: Η επιγραφή ΣΕΚΦΟ

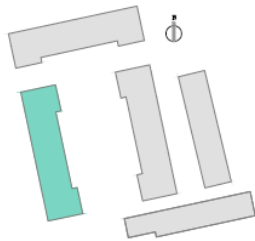
Εικόνα 81: Αποτύπωση Αγροτικών Αποθηκών, (πηγή google earth και ίδια επεξεργασία)

Αποθήκη 1

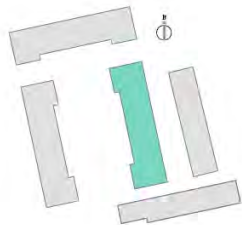
Επιφάνεια 1702,37τ.μ.

Αποθήκη 2

Επιφάνεια 1702,37τ.μ.

Στο κτίριο αυτό σήμερα στεγάζεται η αποθήκη βιβλίων της διεύθυνσης πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Λάρισας. Ένα τμήμα της χρησιμοποιείται ως αποθήκη του Δήμου Λαρισαίων.

Αποθήκη 3

Επιφάνεια 1702,37τ.μ.

Φέρων οργανισμός: Οπλισμένο σκυρόδεμα. Ο σκελετός είναι εμφανής εξωτερικά.

Τοιχοποιίες: Οι εξωτερικές τοιχοποιίες πλήρωσης είναι κατασκευασμένες από οπτόπλινθους, όπως επίσης και τα εσωτερικά χωρίσματα.

Επικαλύψεις: Οι τοιχοποιίες είναι επίχρισμένες τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά του κτιρίου. Ο φέρων οργανισμός του κτιρίου είναι επιχρισμένος εξωτερικά και εσωτερικά είναι εμφανής. Ανεπίχριστη είναι εσωτερικά και η οροφή

Επιστέγαση: Στέγη από επικλινείς πλάκες οπλισμένου σκυροδέματος, χωρίς επικάλυψη

Ανοίγματα: Τα ανοίγματα είναι συμμετρικά κατανεμημένα στην όψη. Οι φεγγίτες είναι μεταλλικοί και καλύπτουν όλο το διαθέσιμο πλάτος ενδιάμεσα των υποστυλωμάτων της όψης και σε ύψος κάτω από τη δοκό. Οι θύρες είτε είναι μεταλλικές συρόμενες, είτε καλύπτονται με μεταλλικό ρολό.

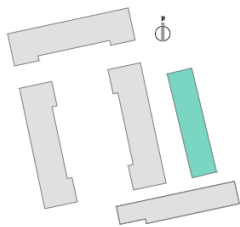
Παθολογία κατασκευής: Ο σιδηρός οπλισμός της κατασκευής έχει αποκαλυφθεί σε ορισμένα σημεία της στέγης, λόγω της διάβρωσης της σκυροδέματος από τα όμβρια ύδατα. Στην απόληξη της η στέγη εμφανίζει βέλος κάμψης, ανάμεσα στις δοκούς. Επίσης εμφανίστηκαν ορισμένες ρωγμές σε ορισμένα επιχρίσματα. Οι τρεις αυτές αποθήκες είναι γενικά σε καλή κατάσταση, πέραν ορισμένων σημειακών θεμάτων, ήσσονος σημασίας.

Εικόνα 83: Άποψη εσωτερικού αποθήκης 2

Εικόνα 82: Άποψη του Ημιυπαίθριου Χώρου Αποθήκης 2

Αποθήκη 4

Επιφάνεια: 1239,75τ.μ.

Το κτίριο αυτό διαφοροποιείται ελαφρώς στην μορφή του σε σχέση με τις 3 πρώτες αποθήκες. Ένα τμήμα του είναι διώροφο, και η επικοινωνία γίνεται μέσω του υποκείμενου χώρου με εσωτερικό κλιμακοστάσιο. Ο όροφος στέγαζε γραφεία του Ινστιτούτου. Πλέον το μεγαλύτερο τμήμα του είναι σε αχρησία με στοιχεία έντονης εγκατάλειψης και χρήσης του χώρου από παραβατικές ομάδες. Ένα τμήμα του χρησιμοποιείται ως αποθήκη από τον Ερυθρό Σταυρό.

Φέρων οργανισμός: Οπλισμένο σκυρόδεμα. Ο σκελετός είναι εμφανής εξωτερικά.

Τοιχοποιίες: Οι εξωτερικές τοιχοποιίες πλήρωσης είναι κατασκευασμένες από οπτόπλινθους, όπως επίσης και τα εσωτερικά χωρίσματα.

Επικαλύψεις: Οι τοιχοποιίες και ο φέρων οργανισμός είναι επίχρισμενα τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά του κτιρίου.

Επιστέγαση: Στέγη από επικλινείς πλάκες οπλισμένου σκυροδέματος, με επικάλυψη από βυζαντινά κεραμίδια. Το διώροφο τμήμα φέρει δώμα.

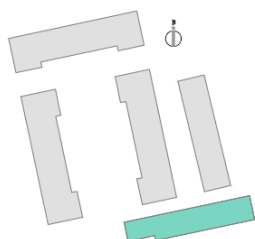
Εικόνα 84: Εξωτερική άποψη αποθήκης 4

Εικόνα 85: Αποθήκη 4 άποψη εσωτερικού

Ανοίγματα: Τα ανοίγματα είναι συμμετρικά κατανεμημένα στην όψη. Οι φεγγίτες είναι μεταλλικοί και καλύπτουν όλο το διαθέσιμο πλάτος ενδιάμεσως των υποστυλωμάτων της όψης και σε ύψος κάτω από τη δοκό. Οι θύρες είτε είναι μεταλλικές συρόμενες, είτε καλύπτονται με μεταλλικό ρολό.

Παθολογία κατασκευής: Ο σιδηρός οπλισμός της κατασκευής έχει αποκαλυφθεί σε ορισμένα σημεία της στέγης, λόγω της διάβρωσης της σκυροδέματος από τα όμβρια ύδατα. Στην απόληξη της η στέγη εμφανίζει βέλος κάμψης, ανάμεσα στις δοκούς. Επίσης εμφανίστηκαν ορισμένες ρωγμές σε ορισμένα επιχρίσματα και στην οροφή του προστεγάσματος τα επιχρίσματα έχουν καταπέσει σε ορισμένα σημεία. Η αποθήκη είναι γενικά σε καλή κατάσταση, πέραν ορισμένων σημειακών θεμάτων.

Αποθήκη 5

Επιφάνεια 1218,58 τ.μ.

Το κτίριο αυτό είναι το πρώτο που κατασκευάστηκε, γεγονός που αποδεικνύεται τόσο από τις αεροφωτογραφίες, όσο και από την παθολογία της κατασκευής του. Κατασκευάστηκε σε δύο φάσεις. Το νεότερο κατασκευασμένο τμήμα στεγάζει υπηρεσίες του ΥΠΠΑΤ και το παλιό κτίσμα χρησιμοποιείται σε ένα τμήμα του ως βοηθητικός και αποθηκευτικός χώρος αυτών, και το υπόλοιπο τμήμα είναι σε αχρησία.

Εικόνα 86: Εξωτερική άποψη αποθήκης 4 από οδό Καλλισθένους

Εικόνα 87: Εξωτερική άποψη αποθήκης 4 από οδό Θεοφράστου

Φέρων οργανισμός: Οπλισμένο σκυρόδεμα.

Τοιχοποιίες: Οι εξωτερικές τοιχοποιίες πλήρωσης είναι κατασκευασμένες από οπτόπλινθους, όπως επίσης και τα εσωτερικά χωρίσματα.

Επικαλύψεις: Οι τοιχοποιίες είναι επίχρισμένες τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά του κτιρίου. Ο φέρων οργανισμός του κτιρίου είναι επιχρισμένος εξωτερικά, και εσωτερικά είναι εμφανής στο παλιό τμήμα. Η οροφή εσωτερικά είναι ανεπίχριστη στο παλιό τμήμα και στο νέο τμήμα υπάρχει ψευδοροφή από ορυκτές ίνες.

Επιστέγαση: Στέγη από επικλινείς πλάκες οπλισμένου σκυροδέματος, με επικάλυψη από βυζαντινά κεραμίδια.

Ανοίγματα: Τα ανοίγματα είναι συμμετρικά κατανομημένα στην όψη. Τα παράθυρα και οι θύρες στο νέο τμήμα είναι από αλουμίνιο. Στο παλιό τμήμα του κτιρίου τα περισσότερα κουφώματα είναι από ξύλο και κάποια από αλουμίνιο. Οι φεγγίτες είναι και καλύπτουν όλο το διαθέσιμο πλάτος ενδιάμεσως των υποστυλωμάτων της όψης και σε ύψος κάτω από τη δοκό. Οι θύρες είτε είναι ξύλινες διπλές ανοιγόμενες στο παλιό τμήμα, και αλουμινίου στο νέο.

Παθολογία κατασκευής: Ο σιδηρός οπλισμός της κατασκευής έχει αποκαλυφθεί σε ορισμένα σημεία της στέγης και τις οροφής. Στην απόληξη της η στέγη εμφανίζει βέλος κάμψης, σε ορισμένα σημεία. Επίσης εμφανίστηκαν ορισμένες ρωγμές σε επιχρίσματα. Η αποθήκη είναι γενικά σε καλή κατάσταση, πέραν ορισμένων σημειακών θεμάτων.

Εικόνα 88: Άποψη Αποθήκης 5 από την οδό Παιωνίου

Εικόνα 89: Άποψη της όψης της αποθήκης 5

Φωτογραφική Αποτύπωση Κτιριακού Συγκροτήματος

Εικόνα 93: Άποψη από την οδό Παιωνίου

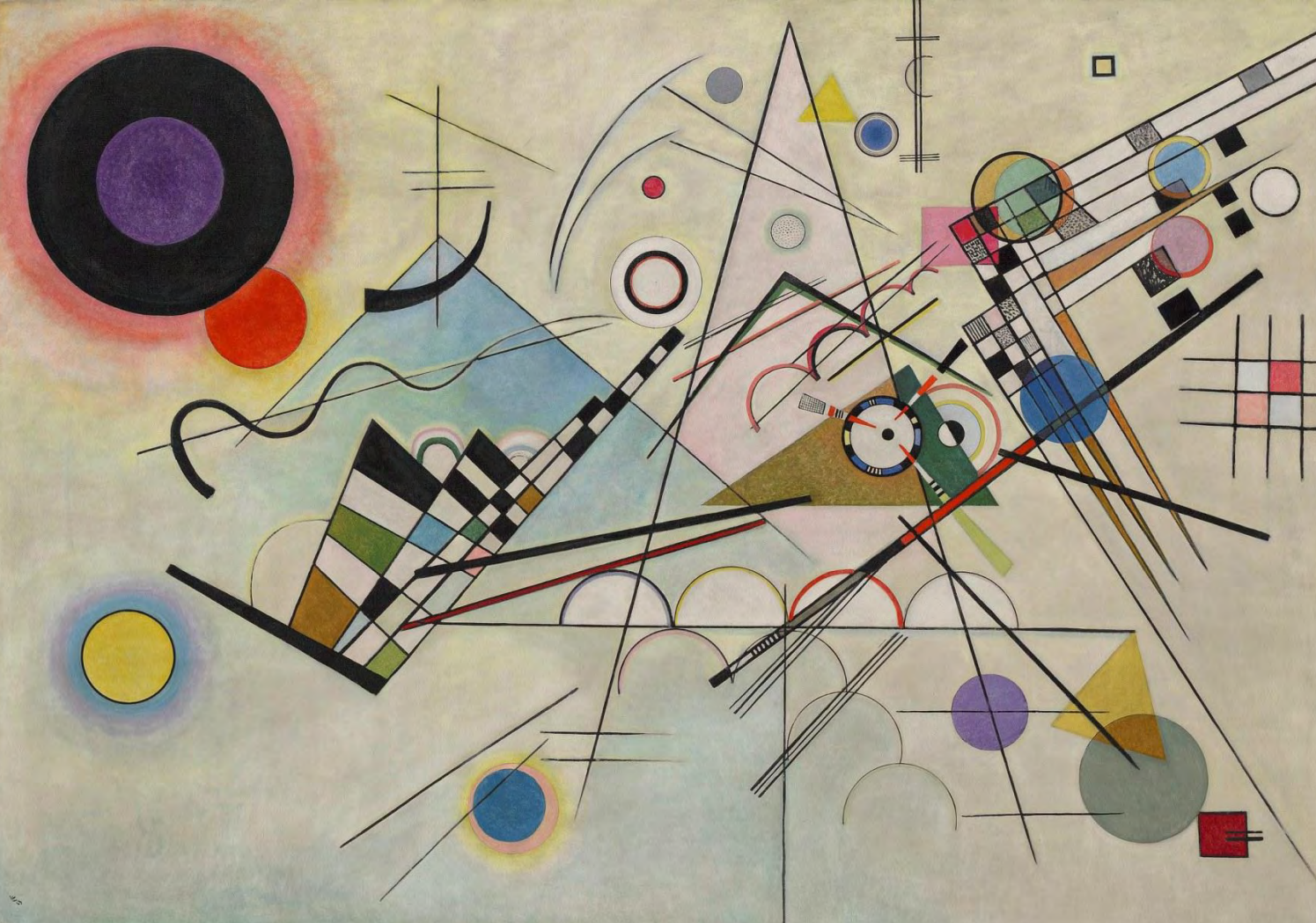
Εικόνα 91: Αποθήκη 2 από οδό Θεοφράστου

Εικόνα 92: Άποψη από την είσοδο στην οδό Θεοφράστου

Εικόνα 90: Αποθήκη 5 η νέα προσθήκη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

5

ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΚΑΙ
ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ

5. Πρότασης ανάπλασης και επανάχρησης

5.1 Βασικές Αρχές – Κεντρική Ιδέα Πρότασης Επανάχρησης

Στο φάκελο υποψηφιότητας της πόλης της Λάρισας για το χρίσμα της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το 2021, προτάθηκε η δημιουργία Πολιτιστικού Χωριού με επανάχρηση των παλιών αγροτικών αποθηκών του πρώην ΕΘΙΑΓΕ. Το έργο αυτό χαρακτηρίστηκε ως κορωνίδα από το φάκελο υποψηφιότητας. Η περιοχή αυτή παραχωρήθηκε τελικά από το ΥΠΠΑΤ στο Δήμο, και προκηρύχθηκε αρχιτεκτονικός διαγωνισμός ιδεών προκειμένου να πραγματοποιηθεί αυτό το όραμα. Είναι ένα πλάνο που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της υποψηφιότητας και δρομολογείται η πραγμάτωση του, παρότι η Λάρισα απέτυχε να πάρει το χρίσμα.

Η πρόταση επανάχρησης των αγροτικών αποθηκών, είναι στη θετική κατεύθυνση και πρακτική επανάχρησης ανενεργών βιομηχανικών κτιριακών κελυφών -αποθηκών στο σώμα των πόλεων, σε χώρους πολιτισμού. Οι αγροτικές αυτές αποθήκες αποτελούν σημαντικό τμήμα του κρίκου της αγροτικής ιστορίας της Λάρισας, και της Θεσσαλίας γενικότερα. Η επανεργοποίηση τους ως χώρους πολιτισμού, θα τις επαναφέρει στη ζωή της πόλης ως σημείο αναφοράς, αυτή τη φορά τμήμα της πολιτιστικής αλυσίδας ως φορέα του αγροτικού πολιτισμού. Για το σκοπό αυτό προτείνεται η θεματική των έργων των καλλιτεχνών που θα φιλοξενούνται να κινείται γύρω από τη γεωργία και τη θεσσαλική γη.

Η κεντρική ιδέα αναδύεται μέσα από την παλιά χρήση των κτιρίων, ως ‘σποροαποθήκες’. Αυτή τη φορά ο ‘σπόρος’ είναι οι ιδέες των καλλιτεχνών, που θα ‘καλλιεργούνται’ και θα

Εικόνα 94: Το λογότυπο της Υποψηφιότητας της Λάρισας για ΠΠΕ 2021

παράγουν πνευματικό έργο. Η ίδια η έννοια της καλλιέργειας, αποκτά την πνευματική της διάσταση.

καλλιερῶ < αρχαία ελληνική κάλλος + ἔργον

Ο χώρος των πρώην αποθηκών προτείνεται να γίνει ένα νέο εντευκτήριο δημιουργικότητας, ένας τόπος συνάντησης καλλιτεχνών από όλο τον κόσμο και ανταλλαγής καλλιτεχνικών ιδεών, ένας χώρος διάδρασης, μία ζωντανή σκηνή ανάπτυξης καλλιτεχνικών δρώμενων. Παράλληλα ο χώρος αυτός θα πρέπει να λειτουργήσει ως πολυδύναμος χώρος αναψυχής, εκτόνωσης, και ενεργούς συμμετοχής των κατοίκων στα πολιτιστικά δρώμενα προκειμένου να ενταχθεί ομαλά στη ζωή της πόλης και να επιτευχθεί η βιωσιμότητα του. Μόνο μέσα από την ενεργή συμμετοχή των κατοίκων και την οικειοποίηση του, μπορεί να αποκτήσει το νόημα του ο χώρος και να μετατραπεί σε ‘τόπο’.

Στόχος είναι η δημιουργία ενός πολυδύναμου χώρου πολιτισμού υπερτοπικού ενδιαφέροντος και η αξιοποίηση του με τρόπο που θα αναβαθμίσει, ενεργοποιήσει μια ολόκληρη περιοχή, η οποία στερείται σήμερα χώρων πολιτισμού και είναι σχετικά υποβαθμισμένη.

Η περιοχή είναι σχετικά απομακρυσμένη από το κέντρο, αλλά παρουσιάζει καλή σχέση με το υπό-πλέγμα χωρικής συντακτικής ταυτότητας. Η σύνδεση του με το υπόλοιπο δίκτυο πολιτιστικών υποδομών της πόλης, μπορεί να γίνει μέσω του σχεδιασμού πολιτιστικής διαδρομής.

Ως προς την επέμβαση στα υφιστάμενα, προτείνεται αυτή των ήπιων παρεμβάσεων στα βιομηχανικά κελύφη –αποθήκες, οι οποίες διατηρούν τη δομική οργάνωση και οι όποιες προσθήκες – επεμβάσεις είναι διακριτές.

5.2 Ανάλυση της πρότασης

Στο πλαίσιο των ήπιων παρεμβάσεων, προτείνεται η διατήρηση του μεγαλύτερου τμήματος του κτιριακού συγκροτήματος, χωρίς την προσθήκη νέων κτιρίων ή επέκταση των υφιστάμενων. Προτείνεται επίσης η διατήρηση του φέροντος οργανισμού και της καθαρότητας του περιγράμματος των αποθηκών.

Κρίνεται απαραίτητη η κατεδάφιση της επέκτασης που έγινε δυτικά της αποθήκης 5, προκειμένου να ανοίξει προς την οδό Θεοφράστου η οπτική από και προς την εσωτερική αυλή του συγκροτήματος, και του ίδιου του συγκροτήματος.

Καθαιρούνται επίσης κάποια τμήματα από τις εσωτερικές τοιχοποιίες προκειμένου να φιλοξενηθούν οι νέες χρήσεις στο συγκρότημα. Οι νέοι χώροι οργανώνονται με βάση τον υφιστάμενο κάναβο των υποστυλωμάτων, με τη βοήθεια ελαφρών μεταλλικών κατασκευών, συστημάτων ξηράς δόμησης και τοιχοποιίες από πορομπετόν (ytong). Στόχος είναι η δημιουργία ενός άνετου, φιλικού περιβάλλοντος που θα εξυπηρετεί τους χρήστες του, μέσω της λειτουργικής, αισθητικής, κατασκευαστικής και ενεργειακής αναβάθμισης του συγκροτήματος.

Εικόνα 95: Προτεινόμενη καθαίρεση προσθήκης

Επιχειρείται έτσι η μέγιστη αξιοποίηση των υφιστάμενων δομών, διατηρώντας και αναβαθμίζοντας το βιομηχανικό χαρακτήρα του χώρου. Ο νέος χώρος με την μορφολογική καθαρότητα του, λειτουργεί ως φόντο της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Οι όψεις των κτιρίων οργανώνονται με μεταλλικές σχάρες, που τοποθετούνται μπροστά από τα προστεγάσματα, και λειτουργούν ως ηλιοπροστατευτικός φλοιός, ο οποίος επιτρέπει τον αερισμό και την ανεμπόδιση θέα από το εσωτερικό και απαντά στο αίτημα ουδετερότητας του κελύφους. Έτσι δημιουργούνται καθαροί γεωμετρικοί όγκοι, που επιτρέπουν ωστόσο να διαφαίνεται η πρότερη μορφολογία των κτισμάτων.

Η κύρια είσοδος του συγκροτήματος διατηρείται στην ίδια θέση, επί της οδού Θεοφράστου, και σηματοδοτείται μέσω της δημιουργίας ενός στεγάστρου – πορταριάς.

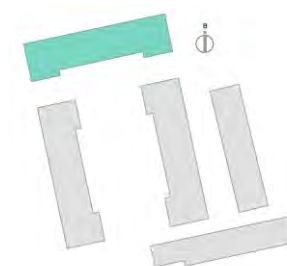
Επίσης διατηρείται η εσωτερική αυλή, και αναπλάθεται με στόχο να λειτουργήσει ως χώρος συνάντησης, υπαίθριων εκθέσεων και φιλοξενίας εκδηλώσεων.

Οι χώροι που προτείνονται εξυπηρετούν δράσεις για την ζωγραφική, την γλυπτική, την μουσική, το θέατρο, τον χορό, το design, την αρχιτεκτονική και όλες τις εκφάνσεις των δημιουργικών τεχνών και του πολιτισμού.

Αποθήκη 1 -Εργαστήρια καλλιτεχνών

Στο χώρο της αποθήκης 1, θα αναπτυχθούν οι χώροι εργαστηρίων των καλλιτεχνών. Οι χώροι των εργαστηρίων χωροθετήθηκαν σε αυτή τη θέση εξαιτίας της κεντροβαρικής σχέσης με το συγκρότημα, της προστασίας από θορύβους που εξασφαλίζει η θέση του μακριά από τους παρακείμενους δρόμους και η απαίτηση σταθερού φωτισμού που εξασφαλίζεται μέσω των βορινών ανοιγμάτων.

Οι χώροι των εργαστηρίων οργανώνονται με κινητά χωρίσματα, άλλοτε επιτρέποντας την οπτική επαφή, και άλλοτε εμποδίζοντάς την. Τα επιμέρους εργαστήρια, ξύλου, μετάλλου, χαρακτηριστικής, ζωγραφικής, γλυπτικής, ηλεκτρονικής σχεδίασης, εκτυπώσεων, κλπ, και οι βοηθητικοί χωροθετούνται στο βορινό τμήμα της αποθήκης. Στη νότια πλευρά χωροθετούνται οι χώροι συνεργασίας (co-working), το κυλικείο και μία πολυδύναμη αίθουσα.

- Εργαστήρια
- Co-Working
- Βιβλιοθήκη
- Χώρος Εκδηλώσεων
- Εστίαση
- Workshops
- Βοηθητικοί Χώροι

Εικόνα 96: Σχεδιάγραμμα διάταξης Αποθήκη 1, ιδία επεξεργασία

Ο χώρος της αυλής μπροστά από την αποθήκη 1, υπερυψώνεται στο επίπεδο του κτιρίου, έτσι ώστε να υπάρξει άμεση σχέση του εσωτερικού με τον εξωτερικό χώρο και οι δράσεις που φιλοξενούνται στο κτίριο, να δύναται να αναπτυχθούν και στον εξωτερικό χώρο

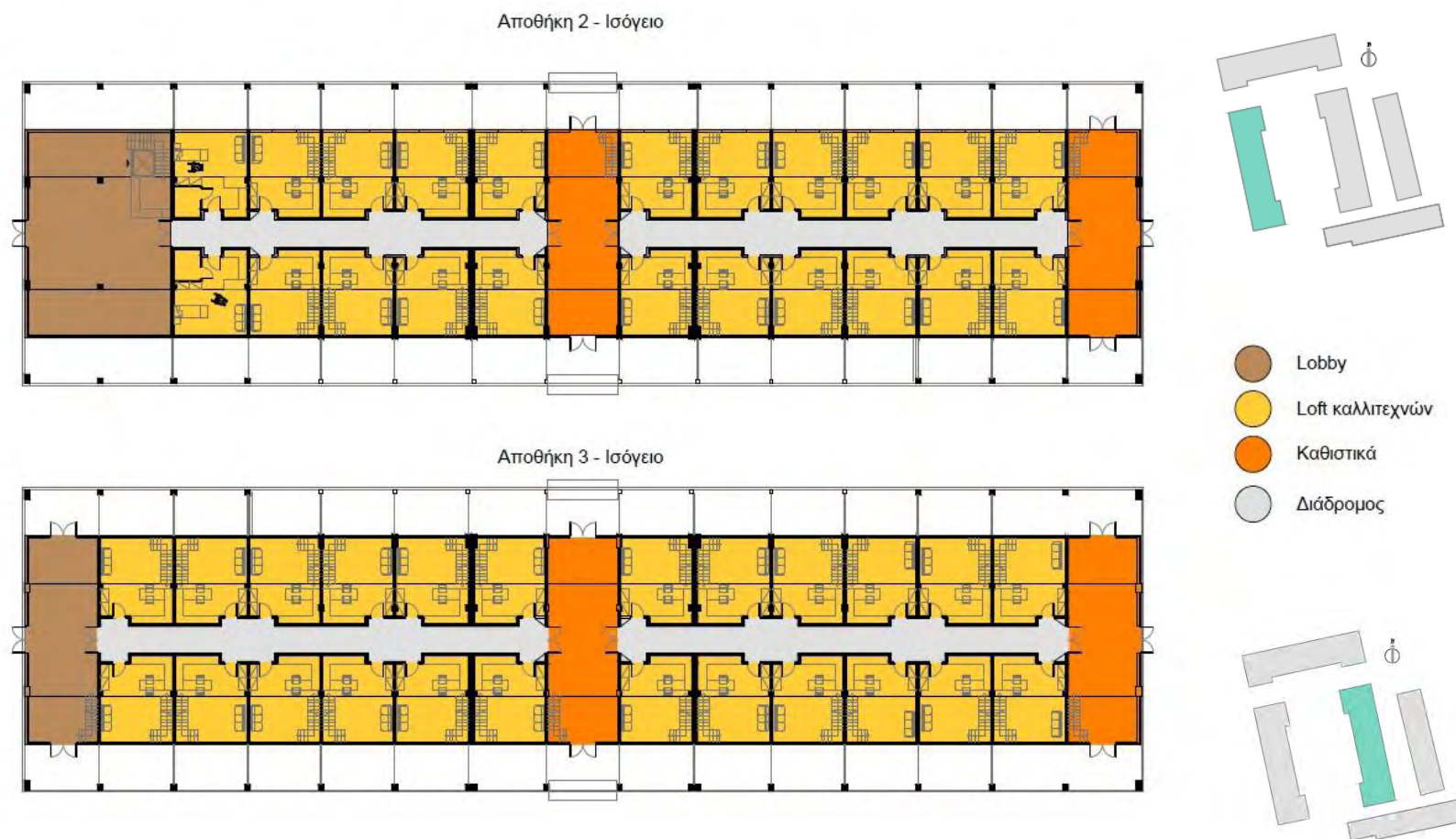
Αποθήκες 2 και 3 - Κατοικίες καλλιτεχνών

Οι αποθήκες 2 και 3, διαμορφώνονται κατάλληλα, ώστε να αποτελέσουν τα studio διαμονής και φιλοξενίας των καλλιτεχνών. Εκμεταλλευόμενοι το ύψος των πρώην αποθηκών, οι χώροι διαμονής διαμορφώνονται με τη λογική των 'loft' σε δύο επίπεδα. Στο ισόγειο αναπτύσσεται ο χώρος διημέρευσης, ο χώρος εργασίας και η κουζίνα και στο πατάρι ο χώρος ύπνου και το λουτρό, που θα επικοινωνεί με μεταλλική σκάλα με το υποκείμενο επίπεδο. Το πατάρι, θα είναι από ελαφρά μεταλλική κατασκευή και θα τοποθετηθεί προς το κέντρο της κεκλιμένης στέγης, για να εξασφαλιστεί το κατάλληλο ύψος των χώρων.

Κατά μήκος των δύο μεγάλων πλευρών και στις δύο κατευθύνσεις, προβλέπεται να διαμορφωθεί ημιυπαίθριος χώρος, με ελαφρά διαχωριστικά μεταξύ των διαμερισμάτων. Προβλέπεται η καθαίρεση του των υφιστάμενων προστεγασμάτων από οπλισμένο σκυρόδεμα, καθώς διαπιστώθηκαν πολλές φθορές και έντονο βέλος κάμψης. Στην εξωτερική πλευρά του κάθε ημιυπαίθριου, θα τοποθετηθεί ο μεταλλικός ηλιοπροστατευτικός φλοιός από σχάρα. Τμήμα του φλοιού αυτού προβλέπεται ανοιγόμενο.

Η αρχιτεκτονική ταυτότητα του χώρου, ακολουθεί την τάση του industrial design, με χρήση πρωτογενών υλικών, ξύλο, μέταλλο, γυψο, και εμφανείς ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις.

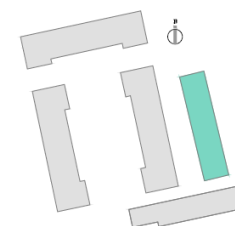
Εικόνα 97: Σχεδιάγραμμα Χρήσεων Αποθήκη 2,3

Αποθήκη 4- Αίθουσες πολλαπλών χρήσεων

Στην αποθήκη 4, χωροθετούνται οι αίθουσες εκδηλώσεων του συγκροτήματος. Το κτίριο βρίσκεται απέναντι από το κτίριο υπηρεσιών της Περιφέρειας, και είναι αυτό που θα συγκεντρώνει τις δημόσιες λειτουργίες του πολιτιστικού χωριού. Στους χώρους θα φιλοξενοούνται εκθέσεις, συνέδρια, εκδηλώσεις πολιτισμού και τέχνης. Διαθέτει δύο μεγάλες αίθουσες, φουαγιέ και βοηθητικούς χώρους.

Η ογκοπλασία του διαφοροποιείται σε σχέση με το υπόλοιπο συγκρότημα, καθώς η λειτουργία του αμφιθεάτρου στη μεγαλύτερη αίθουσα υπαγορεύει την κατεδάφιση της κεντρικής σειράς υποστυλωμάτων και συνεπώς της υφιστάμενης στέγης στο τμήμα αυτό. Η νέα στέγη διαμορφώνεται ως μονόκλινη με τη βοήθεια μεταλλικού φορέα.

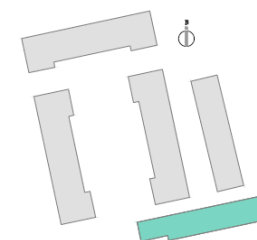
- Φουαγιέ
- Αμφιθέατρο
- Εστίαση
- Αίθουσα Πολλαπλών Χρήσεων
- Βοηθητικοί Χωροι

Εικόνα 98: Σχεδιάγραμμα Χρήσεων Αποθήκη 4

Αποθήκη 5- Χώροι Υποδοχής – Εστίασης

Η Αποθήκη 5 θα στεγάσει χώρους εστίασης υποδοχής και εκθέσεων. Οι χώροι αυτοί χωροθετηθήκαν σε αυτό το κτίριο, καθώς η είσοδος στο συγκρότημα θα γίνεται από την οδό Θεοφράστου. Μαζί με την αποθήκη 4 θα έχουν πιο δημόσιο χαρακτήρα.

Η μορφολογία τους ακολουθεί αυτή του υπόλοιπου συγκροτήματος, προκειμένου το συγκρότημα να διαθέτει μία σαφή αρχιτεκτονική ταυτότητα.

- Διοίκηση
- Εστίαση
- Υποδοχή -Περιοδικές Εκθέσεις
- Βοηθητικοί Χωροι

Εικόνα 99: Σχεδιάγραμμα χρήσεων Αποθήκη 5

Εσωτερική Πλατεία

Στο χώρο ανάμεσα στις αποθήκες 1,2,3 προτείνεται να δημιουργηθεί μία πλατεία. Στην πλατεία αυτή θα λαμβάνουν χώρο εκδηλώσεις, συναυλίες και φεστιβάλ, θα εκτίθεται έργα των καλλιτεχνών που θα φιλοξενούνται και αποτελεί το κέντρο της υπαίθριας ζωής του πολιτιστικού χωριού. Θα λειτουργεί ως κέντρο κοινωνικοποίησης για τους καλλιτέχνες, και δημόσιος χώρος επαφής με τους κατοίκους της πόλης.

Οι διαμορφώσεις είναι ήπιες με απλές γραμμές και χαράξεις. Το κεντρικό τμήμα της πλατείας θα παραμείνει στο επίπεδο που είναι σήμερα, και περιμετρικά αυτού θα διαμορφωθούν αναβαθμοί που θα οδηγούν στο επίπεδο των αποθηκών.

Μπροστά από τους ημιυπαίθριους χώρους των κατοικιών των καλλιτεχνών, θα διαμορφωθεί μία ζώνη πρασίνου, ως μεταβατική ζώνη ανάμεσα στο δημόσιο χώρο και στους ιδιωτικούς των κατοικιών. Προβλέπεται η φύτευση αναρριχητικών φυτών προκειμένου να αναπτυχθούν πάνω στο μεταλλικό πλέγμα που θα καλύπτει τις όψεις του συγκροτήματος. Έτσι η μορφή του θα αλλάζει από εποχή σε εποχή, ανάλογα με την ανάπτυξη του φυλλώματος.

Εικόνα 100: Διαμόρφωση εσωτερικής πλατειάς

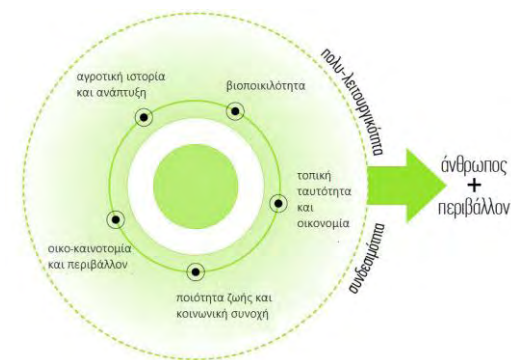
5.3 Πρόταση Ανάπλασης Ευρύτερης Περιοχής μελέτης

Οι βασικές κατευθύνσεις διαμόρφωσης της έκτασης των 220 στρεμμάτων, καθορίστηκαν με βάση τον Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό Ιδεών⁸ που προκήρυξε ο Δήμος Λαρισαίων προκειμένου να επιτευχθεί ένα ρεαλιστικό σενάριο.

Σύμφωνα με τα ζητούμενα της προκήρυξης, *‘το πρόγραμμα επέμβασης στοχεύει στην δημιουργία, κατά κύριο λόγο, ενός σημαντικού Ελεύθερου Χώρου - Αστικού Πρασίνου για την πόλη’*. Πέρα από τη δημιουργία του πολιτιστικού χωριού, προβλέπονται οι χρήσεις:

- Η δημιουργία Βοτανικού Κήπου - Πάρκου Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης
- Η δημιουργία Κέντρου Προώθησης Αγροτικής Καινοτομίας
- Η δημιουργία Μουσείου Εδαφών - Γεωργικής Τεχνολογίας.

Στόχος, σύμφωνα με το πρόγραμμα επέμβασης είναι: *‘η δημιουργία ενός πολυλειτουργικού χώρου με κοινωνική χαρακτηρισμό, ελκυστικού για τους πολίτες και επισκέπτες του Δήμου Λαρισαίων. Η συνολική έκταση θα λειτουργήσει όχι απλά ως πνεύμονας πρασίνου και χώρος αναψυχής αλλά και ως ζωντανό οικοσύστημα κοινωνικής δράσης, ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης για τη γεωργία και το περιβάλλον, πολιτιστικής έκφρασης, ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας και κοινωνικής συνοχής’*

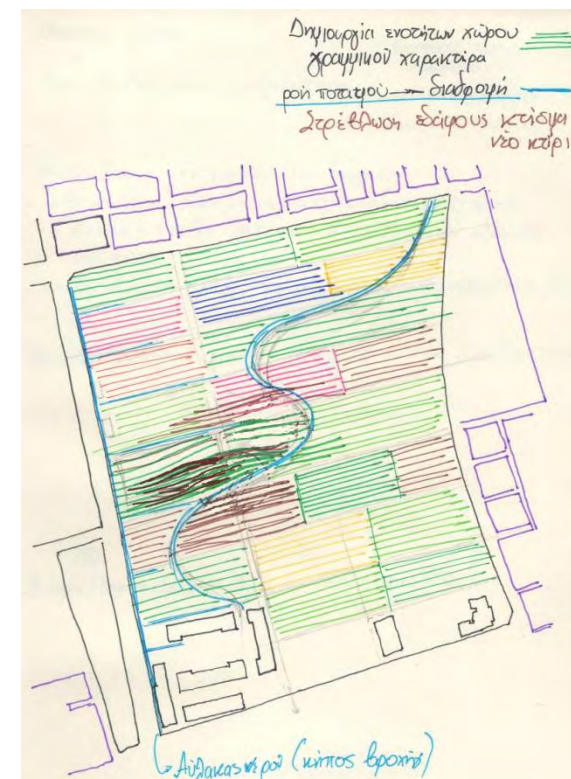
Εικόνα 101: Σχεδιαγράμματα από την προκήρυξη

⁸ ΑΡ. ΠΡΩΤ. 25409/19/07/2018 ‘Αρχιτεκτονικός Διαγωνισμός Ιδεών για την Διαμόρφωση Έκτασης ΕΘΙΑΓΕ στη Λάρισα’

5.4 Βασικές αρχές διαμόρφωσης του Τοπίου

Η προς αξιοποίηση έκταση του αγροκτήματος που παραχωρήθηκε από το πρώην ΕΘΙΑΓΕ, παρόλο την φαινομενική της ένταξη στον αστικό ιστό, διατηρεί την κλίμακα της λόγω του μεγέθους της, και παραπέμπει άμεσα στην αίσθηση που δημιουργεί ο κάμπος του Θεσσαλικού Τοπίου. Με στόχο τη διατήρηση αυτού του χαρακτήρα και της κλίμακας, σχεδιάστηκε η ανάπτυξη ενός τοπίου όπου κυριολεκτικά θα εκτίθεται και θα λαμβάνει χώρα μια μικρής κλίμακας πρωτογενής παραγωγή, συνιστώντας μία πολύπλευρη διαδικασία ερευνητικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Στόχος είναι η διατήρηση του πολύτιμου εδάφους της έκτασης, ως προϊόν της πολύχρονης διαδικασίας εδαφογένεσης.

Η βασική συνισταμένη επανασύνθεσης του τοπίου πηγάζει από το μοτίβο των χωραφιών που δημιουργήθηκε από την ανθρώπινη αγροτική δραστηριότητα στον θεσσαλικό κάμπο και από τους μαιανδρισμούς του ζωοδότη Πηνειού Ποταμού. Οι χαράξεις διαμορφώθηκαν κάθετα και οριζόντια στα σημεία ζεύξης με τον αστικό ιστό. Ένα πλέγμα διαγώνιων χαράξεων διαταράσσει τον ορθοκανονικό κάναβο διαμόρφωσης του τοπίου. Οι διαγώνιες αυτές χαράξεις δίνουν οπτική φυγή προς τον Κίσσαβο και τον Όλυμπο, βοηθώντας στην αναγνωσιμότητα του τοπίου και στη διατήρηση της κλίμακας. Μία δέσμη διαδρομών - 'οικοδιαδρόμων' που διατρέχουν την έκταση διαγώνια και κάθετα οδηγούν τους επισκέπτες - περιοίκους, Λαρισαίους, υπερτοπικούς επισκέπτες- μέσα από τα χωράφια, να περιηγηθούν και να θαυμάσουν διαφορετικά είδη σπαρτών και εν γένει καλλιεργειών εκατέρωθεν της πεζοπορικής ή ποδηλατικής τους πορείας. Η καμπύλη χάραξη, με αναφορά στον Πηνειό, διατρέχει όλο το χώρο, συνενώνοντας ουσιαστικά όλες τις λειτουργίες του.

Εικόνα 102: Σκίτσο κεντρικής ιδέας διαμόρφωσης της έκτασης

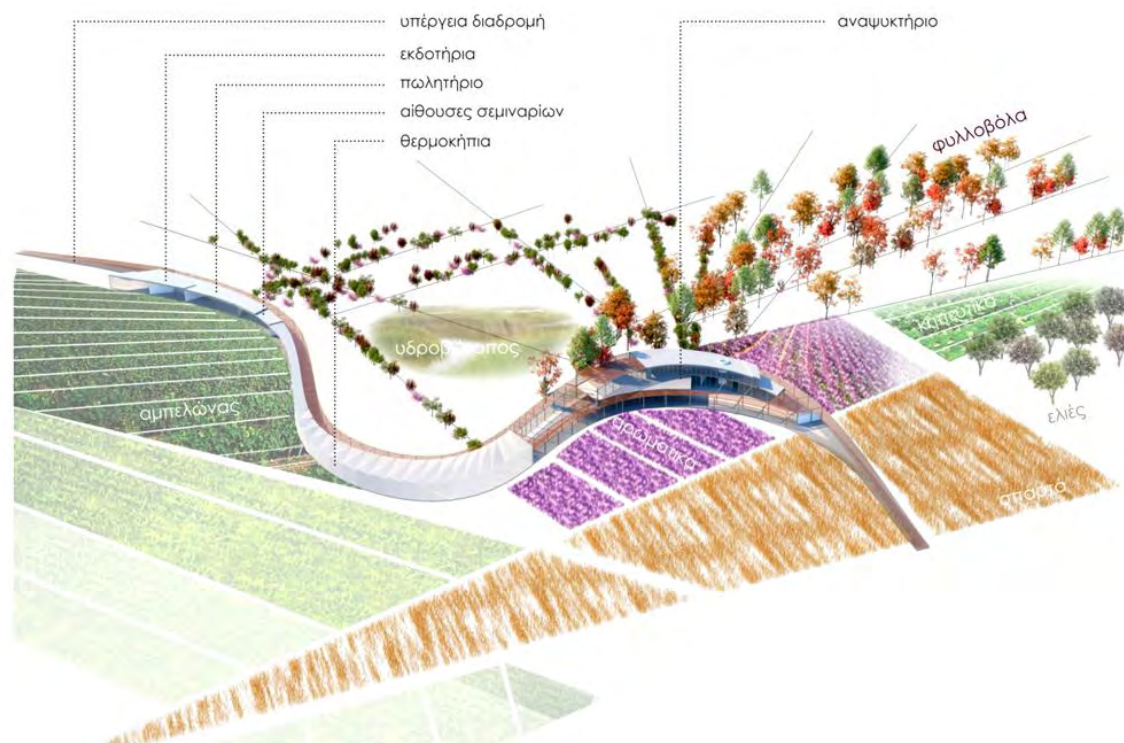
Οι λειτουργίες του Κέντρου Προώθησης Αγροτικής Καινοτομίας και του Μουσείου Εδαφών - Γεωργικής Τεχνολογίας, συγκεντρώνονται σε ένα κτιριακό συγκρότημα. Η χωροθέτηση του νέου κτιρίου, προτείνεται να γίνει απέναντι από το Ινστιτούτο, τόσο για λόγους σημειολογικούς αλλά και λόγω της σύνδεσης με το υπο- πλέγμα χωρικής αστικής ταυτότητας. Η οδός Θεοφράστου συνδέεται άμεσα με το πλέγμα, μέρος του οποίου είναι η οδός Φαρσάλων. Επίσης η θέση του σε αυτό το σημείο της έκτασης, αφήνει ελευθερία στην αρχιτεκτονική σύνθεση, καθώς ο χώρος είναι απομακρυσμένος από τον περιβάλλοντα αστικό ιστό. Έτσι το νέο κτίριο μπορεί να λειτουργήσει ως νέο τοπόσημο στην περιοχή και στην πόλη γενικότερα, με τη χρήση καινοτόμου αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.

Η κεντρική ιδέα για τη διαμόρφωση του κτιρίου προέρχεται από τη γεωργία, και συγκεκριμένα από το σπόρο και τη διαδικασία βλάστησης του. Ακολουθώντας την κεντρική ιδέα, οι μουσειακές αίθουσες συγκεντρώνονται σε υπόγειο χώρο. Εκεί θα εκτίθενται εδαφικές τομές, και σπόροι από το ΙΚΦ&Β. Στο χώρο του ισόγειου θα φιλοξενηθεί το Μουσείο Γεωργικής Τεχνολογίας. Ο όγκος του κτιρίου θα προεξέχει σταδιακά του εδάφους. Το Κέντρο Προώθησης Αγροτικής Καινοτομίας θα έχει διακριτό όγκο. Όπως και το Μουσείο μεγάλο τμήμα των λειτουργιών του θα φιλοξενούνται υπόγεια. Στο χώρο θα έρχονται σε επαφή οι αγρότες με τους ερευνητές του ΙΚΦ&Β. Θα μπορούν να παίρνουν πληροφορίες από τους διατεθειμένους ψηφιακούς χάρτες σύνθεσης εδαφών που σύμφωνα με τον κ. Τούλιο, καλύπτουν πολύ μεγάλο τμήμα της Θεσσαλίας. Επίσης στο χώρο αυτό θα φιλοξενούνται συνέδρια σχετικά με τη Γεωργία και θα διαθέτει μεγάλο αμφιθέατρο καθώς και αίθουσες παράλληλων συνεδριάσεων.

Εικόνα 103: Διαμόρφωση περιοχής

Οι κτιριακές υποδομές του Βοτανικού Κήπου, τα θερμοκήπια το αναψυκτήριο, όπως και οι υποστηρικτικές λειτουργίες συγκεντρώθηκαν όλες πάνω στην καμπύλη ημιυπαίθρια ‘οικοδιαδρομή’. Επίσης αρθρωμένες στην ίδια καμπύλη θα είναι και οι αίθουσες σεμιναρίων, χειροτεχνιών, και τα παρασκευαστήρια που συνδέουν τον Βοτανικό κήπο με τις λειτουργίες του Κέντρου Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης. Η πορεία σε αυτόν τον πολυλειτουργικό χώρο πραγματοποιείται σε δύο επίπεδα επιτρέποντας τη θέαση και εποπτεία του συνολικού πάρκου.

Εικόνα 104: Η οικοδιαδρομή, ιδία επεξεργασία και φωτορεαλισμός Σπύρος Μούντριχας

Στο βόρειο τμήμα της ‘οικοδιαδρομής’ αναπτύσσεται ο Βοτανικός Κήπος. Ο χώρος αυτός διαφοροποιείται σε σχέση με τον υπόλοιπο, καθώς σε αυτόν εμφανίζονται εξάρσεις του εδάφους, δημιουργώντας τεχνητούς λόφους. Για τη δημιουργία αυτών των λόφων θα χρησιμοποιηθούν τα προϊόντα εκσκαφών από την κατασκευή των απαιτούμενων κτιρίων. Σε αυτό το τμήμα του χώρου θα συγκεντρώνονται και νερά με από τις στέγες των κτιρίων, δημιουργώντας έτσι μία τεχνική λίμνη.

Ανατολικά του βοτανικού κήπου διαμορφώνεται το Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης. Πρόκειται για χώρο που θα αναπτυχθούν μικροί κήποι με οπωροκηπευτικά, τους οποίους θα υιοθετήσει κάθε ένα από τα Δημοτικά σχολεία της Λάρισας, για να κάνει *in situ* το Μάθημα Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης. Βορειοανατολικά του χώρου θα χωροθετηθεί ένα μικρό πράσινο σημείο. Έτσι οι μαθητές θα έρχονται σε επαφή με την πρακτική της ανακύκλωσης.

Νότια του Πάρκου αυτού αναπτύσσονται στέγαστρα για φιλοξενία αγροτικών εκθέσεων, και χώρος έκθεσης, προώθησης και πώλησης αγροτικών προϊόντων που θα παράγονται στο χώρο.

Αντί επιλόγου....

Η εγκατάλειψη παλιών βιομηχανικών κελυφών έχει φανερές επιπτώσεις στο αστικό και φυσικό περιβάλλον και στη ποιότητα ζωής των πολιτών. Για αυτό η επανάχρηση τέτοιων βιομηχανικών συγκροτημάτων αποτελεί πρόκληση για την ανάπτυξη των σύγχρονων πόλεων. Οι διάφοροι φορείς, στρέφουν το ενδιαφέρον τους, στην «ανακύκλωση» του κτιριακού αποθέματος, κυρίως πρώην βιομηχανικών χώρων μέσω της ανάπτυξη πολιτιστικών πολιτικών. Βασικός σκοπός της επανάχρησης και ανάπλασης των παλιών βιομηχανικών χώρων είναι η προβολή και ανάδειξη της εκάστοτε τοπικής ταυτότητας, αλλά και της ιστορικής σημασίας και αξίας αυτών. Η αξιοποίηση των εγκαταλελειμμένων κελυφών θα λειτουργήσει προς όφελος τόσο της ίδιας της πόλης – οικονομική ανάπτυξη, αναβάθμιση αστικού και φυσικού περιβάλλοντος, δημιουργία νέων χρήσεων- όσο και των κατοίκων -αναβάθμιση ποιότητας ζωής, νέες θέσεις εργασίας.

Βασικό στοιχείο για την επιτυχία μιας αποκατάστασης, αποτελεί ο σωστός και ολοκληρωμένος σχεδιασμός. Αυτό σημαίνει, ότι πρώτα πρέπει να πραγματοποιηθεί η έρευνα, η γνωριμία και η εμβάθυνση στην ιστορία του πρώην βιομηχανικού κτιρίου αλλά και της ευρύτερης περιοχής του. Στη συνέχεια η λύση που θα δοθεί πρέπει να συνάδει με τους όρους βιωσιμότητας και αειφορίας.

Πηγές Εικόνων

Εικ. 1,2,3,4,6,7,21,22,23,24,25,26,28,41,42,44,45,46,55,56,62,63,64,67,68,69,75,76,78,79,80,82-95 Προσωπικό Αρχείο Μπουραζά Χ.

Εικ. 5 άρθρο Σκουβάρας Β. (1965)

Εικ. 6,7,8,9,13 Προσωπικό Αρχείο Μπουραζά Χ. από επίσκεψη στο Διαχρονικό Μουσείο

Εικ. 10 Α. Τάσσο, “Μαρίνος Αντύπας – Κιλελέρ 1910” (χαρακτικό) από <https://www.inred.gr/kileler-i-exegersi-ton-koligon/>

Εικ. 11,12,40 από το βιβλίο Γουργιώτη Λ. – Μητροφάνης Γ. (1999) *Θεσσαλία: Σιτάρι- Αλεύρι – Ψωμί Παράδοση και Εκσυγχρονισμός*, Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο Λάρισας

Εικ. 14,15,16,18 Αρχείο Μελετητικής Εταιρείας ‘Φορέας Ε.Ε’

Εικ. 17 Απόσπασμα από άρθρο

Εικ. 27: ©Tate από <https://www.tate.org.uk/about-us/projects/constructing-tate-modern>

Εικ. 29,30,32,34 <https://www.manifatturatabacchi.com/en/progetto/>

Εικ. 31,33,35,36,37,38,39 © Niccolò Vonci, <https://www.domusweb.it/en/news/2019/07/09/an-open-incubator-the-rebirth-of-manifatturatabacchi.html>

Εικ. 43, φυλλάδιο από Μουσείο Σιτηρών και Αλεύρων Μύλου Παπά

Εικ.47, ©mapbox

Εικ. 48,49,50,81 © Google Earth

Εικ. 51,52,65 © openstreetmap

Εικ. 53, 94 Δήμος Λαρισαίων

Εικ.57 , Λυτrockάπης, Μανίκα (2009)

Εικ.58, Halacoglou 1974

Εικ.59 gis Δήμου Λαρισαίων

Εικ.60,61, ΓΥΣ

Εικ.66, Δήμος Λαρισαίων

Εικ. 71,72,73,74 ΕΜΥ

Εικ. 77, ΥΠΕΚΑ

Βιβλιογραφία:

Ελληνόγλωσση

- Αδαμάκης Κ., (2016) *‘Βιομηχανικά Κτίρια, Νέες Χρήσεις’*, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Αδαμάκης Κ., Νασιούλας Γ., *‘Ανάπλαση και Αναγέννηση Παλιών Βιομηχανικών Συγκροτημάτων και Περιοχών’* _ ΑΚ.ΕΤΟΣ 2017-18. Ανακτήθηκε την Πέμπτη, 30 Μαΐου 2019 από <http://eclass.uth.gr/eclass/courses/MHXA362/>
- Βαλαμώτη Σ.Μ., (1994) *‘Η επεξεργασία και η αποθήκευση του σιταριού μέσα από αρχαιοβοτανικά δεδομένα: Μία εισαγωγή’* στο *‘Ο Άρτος ημών’ Από το Σιτάρι στο Ψωμί’*, Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, 46-54
- Γιαλούρη Α., (2008), *‘Παλαιοχριστιανική και Βυζαντινή Λάρισα’* στο *‘Λάρισα, 8000 Χρόνια Νεότητας’*, Δήμος Λαρισαίων, 40-56
- Γοσποδίνη Α., Σκιαγραφώντας, ερμηνεύοντας και ταξινομώντας τα νέα τοπία της μεταβιομηχανικής πόλης. _ ΑΚ.ΕΤΟΣ 2017-18. Ανακτήθηκε την Πέμπτη, 30 Μαΐου 2019 από <http://eclass.uth.gr/eclass/courses/MHXA362/>
- Γουργιώτη Λ. – Μητροφάνης Γ. (1999) *Θεσσαλία: Σιτάρι- Αλεύρι – Ψωμί Παράδοση και Εκσυγχρονισμός*, Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο Λάρισας
- Εργαστήριο Τουρισμού, Σχεδιασμού, Έρευνας και Πολιτικής του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, με Επιστημονικό Υπεύθυνο τον καθηγητή Αλέξιο Δέφνερ, *‘Στρατηγικό Σχέδιο Μάρκετινγκ Λάρισας 2016-2020’*
- Καλλιακούδας Τ. – *Παράγοντες κατά την απαλλοτρίωση ΚΧ σε ελληνικές πόλεις μεσαίου μεγέθους*, Διδακτορική Διατριβή
- Κατσαβού Σ., Μπουραζά Χρ., Ξάνθου Αγ., Στυλιανάκης Δ., Τζιουβάρας Χρ., Παπαγεωργίου Μ.,(2018) Εγκαταλελειμμένα Κτίρια στο Ιστορικό Κέντρο της Λάρισας: απογραφή και κατευθύνσεις βιώσιμης αποκατάστασης και διαχείρισης
- Κόνσολα Ν., (1994) *‘Οι σιτοβολώνες στην προϊστορία: Μία χωροταξική και κοινωνική προσέγγιση’* στο *‘Ο Άρτος ημών’*

- Από το Σιτάρι στο Ψωμί', Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, 19-32
- Κοσμάκη Π. 'Προστασία, αποτίμηση και θεώρηση του φυσικού τοπίου ως τμήματος του περιβάλλοντος», στο Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του Σχεδιασμού και της Οικιστικής Ανάπτυξης, Ε.Μ.Π, Αθήνα, 1999, σελ. 85-88.
- Λιονάτου Μ. (2008) *Αρχιτεκτονική τοπίου και δίκτυα πράσινου στα σύγχρονα αστικά κέντρα: δυνατότητες και προοπτικές - μεθοδολογία και εφαρμογή : το παράδειγμα της Λάρισας*, Διδακτορική Διατριβή
- Λυτροκάπης Γ., Μανίκα Σ.,(2009) *Βιώσιμος αστικός σχεδιασμός στην πόλη της Λάρισας, Ασκήσεις επί χάρτου*, Διπλωματική Εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ,Πολυτεχνική Σχολή Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Βέροια
- Μάντζιου-Ευσταθίου Α., (2008) *Από τους Πελασγούς στη Ρωμαϊκή Κατάκτηση* στο *Λάρισα, 8000 Χρόνια Νεότητας*, Δήμος Λαρισαίων, 15-39
- Μωραΐτης, Κ. (2006). *«Σημειώσεις για το αστικό κενό: Προτάσεις για επεμβάσεις μικρο-τοπίων»*, Πολυχρονόπουλος Δ., Χάρη Χ. (επιμ.). Δελτίο ΣΑΔΑΣ, 55.
- Πατρώνης, Β. 2015. Το Αγροτικό Ζήτημα ΙΙ- Η Μεγάλη Γαιοκτησία: Η περίπτωση των τσιφλικιών στη Θεσσαλία, 1881-1923. [Κεφάλαιο Συγγράμματος]. Στο Πατρώνης, Β. 2015. *Ελληνική οικονομική ιστορία*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. κεφ 4. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/1704>
- Πολυχρονόπουλος, Δ. (2006). *Αστικά κενά. Το κενό ως τόπος*. Αρχιτέκτονες (55B), 56 - 59.
- Σκαφίδα Ε., (1994) *Τεχνικές και τεχνολογία αποθήκευσης και επεξεργασίας των δημητριακών στους νεολιθικούς οικισμούς της Θεσσαλίας* στο *‘Ο Άρτος ημών’ Από το Σιτάρι στο Ψωμί*, Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, 33-45
- Σκοταρά, Χ. (2010). *«Τα αστικά «Κενά» και η συμβολή τους στην βελτίωση της ποιότητας ζωής»*. Μεταπτυχιακή Εργασία, ΕΜΠ, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΠΜΣ: Περιβαλλοντικές Συνιστώσες του Σχεδιασμού και της Οικιστικής Ανάπτυξης, Αθήνα. Διαθέσιμο στο

http://courses.arch.ntua.gr/el/periballontikes_synistvses_toy_sxe_diasmoy_kai_ths_oikistikis_anaptyjhs/metaptyxiakes_spoiydastikes_ergasies/2008-2009/ta_astika__kena__kai_h_symboli_toys_sthn_beltivsh_ths_poiiohtas_zvis.html.

Σκουβάρας Β. (1965), *‘Θεσσαλία -Σύντομη ιστορία και χωρογραφία’*, Θεσσαλικά Χρονικά, 1881-1961, Έκτακτος Έκδοσις, 145-192.

Τζαφάλιας Α. (2015), Η Θεσσαλική γη από την αρχαιότητα ως το Βυζάντιο, διαθέσιμο στο <http://www.larissa-theatre.com/vivliothiki/>

ΥΠΠΟ, Ομάδα Βιομηχανικής Αρχαιολογίας (1989) *‘Βιομηχανική Αρχαιολογία, Για την μελέτη και ανάδειξη της βιομηχανικής κληρονομιάς’*, Αθήνα

Χαλκιαδάκης, Μ.Ε. (2017). *«Βιομηχανική Αρχιτεκτονική: Ετεροτοπίες και σχεδιασμοί. Μια εξερεύνηση στα βιομηχανικά κατάλοιπα»*. Ερευνητική Εργασία, Πολυτεχνείο Κρήτης, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Χανιά

Ψύρρας Θ., (2008), *‘Θεσσαλία. Ο τόπος και οι άνθρωποι. Από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι τις μέρες μας’*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας: Μεταίχμιο

Ξενόγλωση

Dickinson O. (1994) The Aegean Bronze Age , Cambridge University Press (1994)

Gospodini Aspa, ECONOMIC CRISIS & SHRINKING CITIES.
Searching a path for addressing shrinkage in Greek cities. _
AK.ETOΣ 2017-18. Ανακτήθηκε την Πέμπτη, 30 Μαΐου
2019 από <http://eclass.uth.gr/eclass/courses/MHXA362/>

Helly BR. - Bravard J.-P. - Caputo R. (2002), *Η Ανατολική
Θεσσαλική Πεδιάδα, Μεταβολές των ιστορικών τοπίων και η
προσχωματική εξέλιξη, Λάρισα*

Northam, R. M. (1971). Vacant urban land in the American city.
Land Economics, 47(4), 345–355

Numeth J., Langhorst J., (2014), Rethinking urban transformation:
Temporary uses for vacant land, Cities 40 143–150

Διαδικτυακοί Τόποι: (τελευταία πρόσβαση 30/08/2019)

<http://www.larissa-theatre.com/>

<https://www.citybranding.gr/2017/06/branding.html>

https://www.citybranding.gr/2017/05/blog-post_9.html

<http://www.elikoncc.info/?p=1629>

<https://www.domusweb.it/en/news/2019/07/09/an-open-incubator-the-rebirth-of-manifattura-tabacchi.html>

<http://www.ime.gr/chronos/projects/neolithic/gr/b/thes2.html>

<https://pedthessalias4pinios.gr/el/to-synedrio/eisigiseis>

<https://www.citybranding.gr/2017/06/branding.html>

<https://docplayer.gr/68773915-Stratigiko-shedio-marketingk-dimoy-larisaion-synoptiki-paroyysi.html>

<https://www.concreteamsterdam.nl/manifattura-tabacchi>

<http://gis.larissa-dimos.gr/poleodom/>

<http://www.ime.gr/chronos/projects/neolithic/gr/index.html>

<https://www.eleftheria.gr/m/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/item/36001.html>

<https://docplayer.gr/29573154-Stratigiko-shedio-marketingk-dimoy-larisaion.html>

<https://www.larissanet.gr/2018/06/27/chr-tsantilas-paragogi-proionton-me-poikiliaki-taftotita/>

<https://www.manifatturatabacchi.com/en/progetto/>

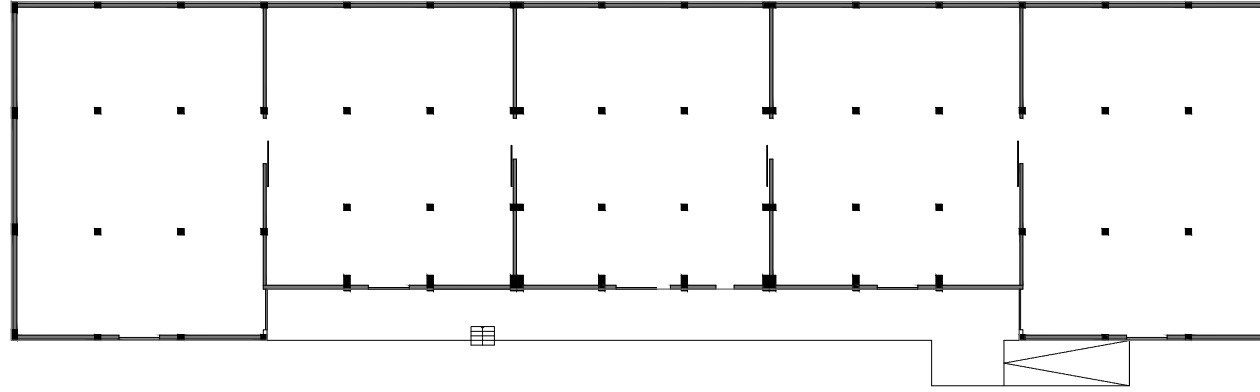
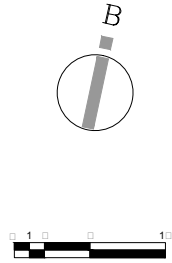
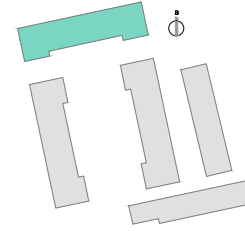
http://www.larissa.gov.gr/images/dataold/pdf/larisa_PERILIPSI_B_FASIS.pdf

<https://docplayer.gr/82084610-Vaggeli-skoyvara-institutional-repository-library-information-centre-university-of-thessaly-30-06-03-54-eest.html>

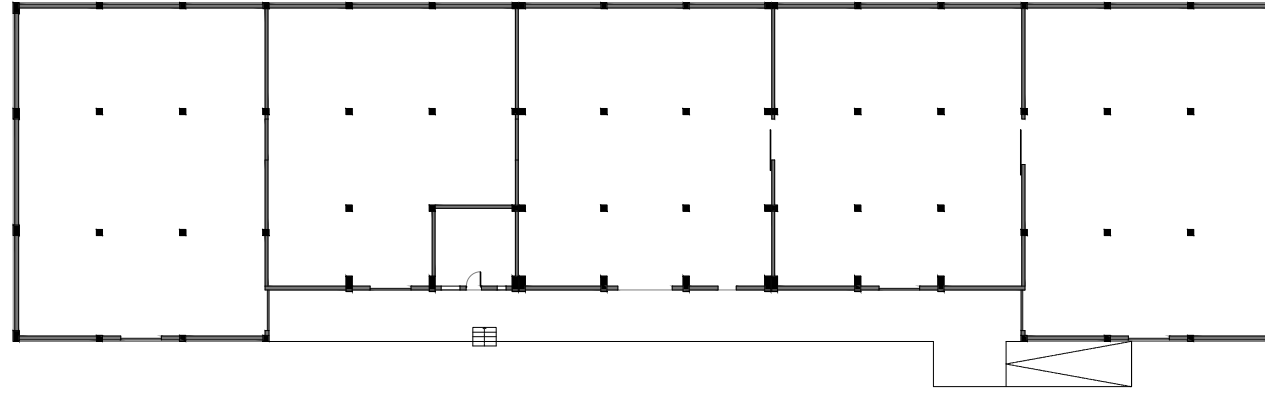
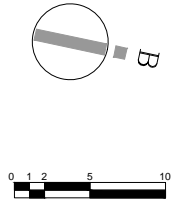
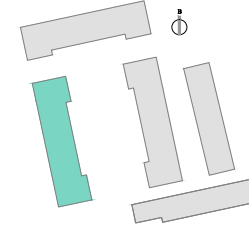
<http://www.larissa-culturestories.gr/el/mnimeia/mylos-tou-pappa>

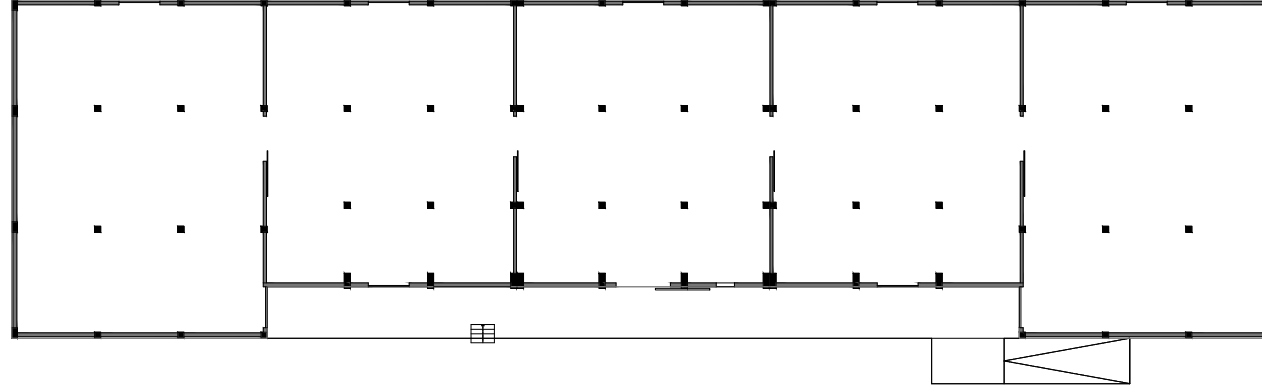
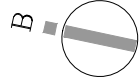
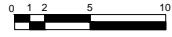
Παράρτημα Σχεδίων

ΑΠΟΘΗΚΗ 1- ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

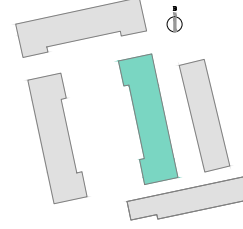

ΑΠΟΘΗΚΗ - ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

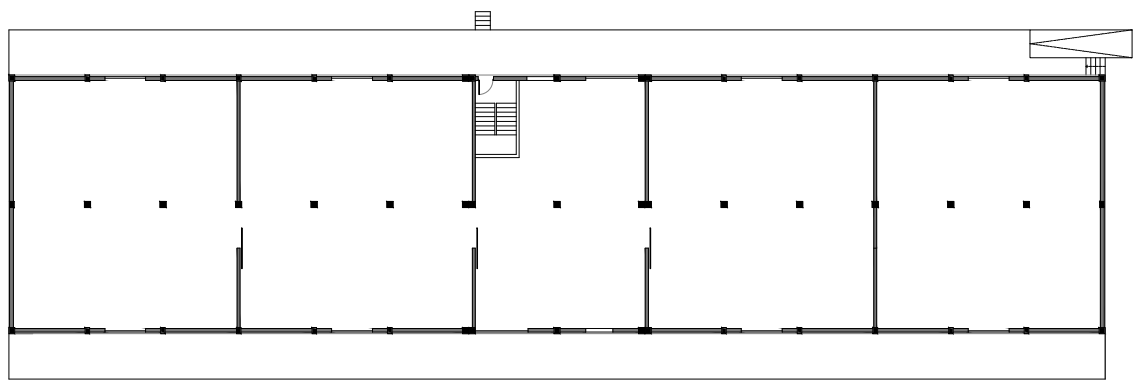
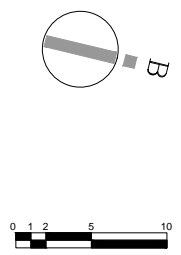
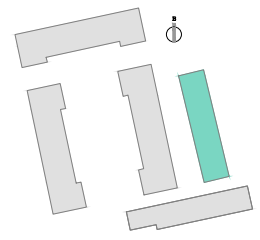

ΑΠΟΘΗΚΗ - ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

ΑΠΟΘΗΚΗ - ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

ΑΠΟΘΗΚΗ - ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

